

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

گزارش صنعت نفت و گاز ایران؛ فصل سوم ۲۰۲۱ حاوی پیش‌بینی‌های ۱۰ ساله تا ۲۰۳۰

ناشر: فیچ سلوشنز
تاریخ انتشار: مه ۲۰۲۱

شناسنامه گزارش

عنوان:

گزارش صنعت نفت و گاز ایران؛ فصل سوم
حاوی پیش بینی های ۱۰ ساله تا ۲۰۳۰

مدیریت پژوهش های اقتصادی

ناشر: فیچ سلوشنز - مه ۲۰۲۱

تمام حقوق محفوظ است

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۰

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

مطالب، تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌هایی که در این گزارش ارائه شده است، دیدگاه اتاق ایران نیست و صرفاً ترجمه گزارشی از موسسه فیچ سلوشنز است. دلیل ترجمه چنین گزارش‌هایی آشنا شدن فعالان اقتصادی در داخل کشور با پیش‌بینی‌های مؤسسات خارجی درباره روندهای اقتصاد ایران است. علاوه بر این یکی از مبنای تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی خارجی برای همکاری با کشورها، چنین گزارش‌هایی است.

فهرست مطالب

۵	خلاصه مدیریتی
۹	دیدگاه اصلی
۱۱	تحلیل سوات (SWOT) نفت و گاز
۱۲	پیش‌بینی صنعت
۱۲	اکتشافات بالادستی
۱۵	پروژه‌های بالادستی
۱۶	تولیدات بالادستی نفت
۲۴	تولیدات بالادستی گاز
۲۹	پالایش
۳۴	مصرف سوخت‌های پالایش شده
۳۸	مصرف گاز
۴۱	تجارت نفت
۴۶	تجارت گاز
۵۱	شاخص ریسک به بازده صنایع
۵۱	شاخص ریسک به بازده در بخش‌های بالادستی نفت و گاز در خاورمیانه و شمال آفریقا
۶۲	شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا
۷۴	شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران
۷۶	شاخص ریسک به بازده بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز ایران
۷۸	نگاهی به بازار
۷۸	نگاهی به بازار انرژی
۸۰	زیرساخت‌های نفت و گاز
۸۰	پالایشگاه‌های نفت
۸۳	عرصه رقابت
۸۵	نگاهی به شرایط منطقه
۸۵	نگاهی به شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا
۱۰۲	روش‌شناسی نفت و گاز
۱۱۳	منبع

خلاصه مدیریتی

گزارش حاضر به تحلیل و بررسی صنعت نفت و گاز کشور در فصل سوم سال ۲۰۲۱ پرداخته و با استفاده از پیش‌بینی‌های تعدیل شده با چشم‌انداز مثبت به نتیجه رسیدن توافق هسته‌ای میان ایران و آمریکا، وضعیت مؤلفه‌های کلیدی صنعت مذکور را برای یک دوره ۱۰ ساله تا سال ۲۰۳۰ پیش‌بینی نموده است.

در حال حاضر، به دلیل کاهش تقاضای نفت و گاز داخلی تحت فشار تحریم‌های ثانویه آمریکا و نیز به دلیل همه‌گیری کووید-۱۹، تمرکز هزینه‌های شرکت ملی نفت ایران، صرف ارتقا و مدرن‌سازی فعالیت‌های جاری می‌شود، اما پیش‌بینی‌ها حاکی از بهبود شرایط و بیشتر شدن تقاضا در سال‌های آینده است.

تحلیل سوات^۱: در تحلیل سوات صنعت نفت و گاز، ذخایر عظیم نفت و گاز، هزینه‌های اندک استخراج و موقعیت جغرافیایی استراتژیک کشور، از نقاط قوت این صنعت به شمار می‌رود. در مقابل، تحریم‌های بین‌المللی، عدم دسترسی به نظام بانکی مبتنی بر دلار، فقدان سرمایه‌گذاری کافی و عدم وجود دانش فنی پیشرفته، از نقاط ضعف اقتصاد کشور محسوب می‌شود. فرصت‌های مهم روبه‌روی این صنعت، شامل ارائه طرح‌های متعدد در حوزه نفت و گاز، امکان افزایش تولید، پتانسیل بالای رشد در بخش تولید گاز مایع و محصولات پتروشیمی، سرمایه‌گذاری‌های مداوم در زمینه ارتقای ظرفیت پالایش و احتمال لغو تحریم‌ها است. در مقابل، مهم‌ترین تهدیدهای احتمالی نیز شامل احتمال شکست در توافق هسته‌ای، عدم جذابیت قراردادهای نفتی، ظرفیت محدود سرمایه‌گذاری شرکت ملی نفت به دلیل فشار مالی و چالش‌های موجود در یافتن بازارهای صادراتی جدید است.

اکتشافات بالادستی: ایران دارای بیش از ۱۸۰ میدان کشف شده است، اما تا کنون کمتر از نیمی از ذخایر کشف شده، توسعه یافته‌اند. کشور با در اختیار داشتن ۱۶۳,۱ میلیارد بشکه نفت، پس از کانادا، ونزوئلا و عربستان سعودی دارای چهارمین ذخایر قابل استخراج نفت در جهان است. همچنین حجم منابع گاز طبیعی ایران ۳۳,۵ تریلیون متر مکعب است و ایران از این لحاظ پس از کانادا و روسیه در جایگاه سوم در جهان قرار دارد.

تولیدات بالادستی نفت: پیش‌بینی می‌شود که در سال ۲۰۲۱، تولید نفت خام و میعانات گازی ۳,۹ درصد نسبت به سال قبل افزایش یابد که بخش عمده آن به تقاضای نفت خام از سوی چین برمی‌گردد. این رشد در سال ۲۰۲۲ به ۴,۹ درصد خواهد رسید. تولید، تحت تاثیر نرخ اندک استخراج نهایی، نرخ افت بالایی دارد. مدیریت ضعیف مخازن، فقدان زیرساخت‌های کافی و دسترسی محدود به فناوری خارجی به دلیل تحریم‌های آمریکا از دلایل عمده این امر هستند. از طرفی، با توجه به افت صادرات و قیمت نفت به دلیل تحریم‌ها و شیوع کووید-۱۹، توانایی محدود شرکت ملی نفت ایران برای سرمایه‌گذاری و تکیه صرف بر روی پیمانکاران داخلی و پیش‌بینی به تعویق افتادن توافق هسته‌ای تا اواخر سال ۲۰۲۲ و یا حتی سال ۲۰۲۳، انتظار می‌رود بخش عمده رشد صادرات نفت ایران در سال ۲۰۲۳-۲۴ حاصل شود.

تولیدات بالادستی گاز: پیش‌بینی می‌شود که تولید گاز طبیعی در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال قبل از آن ۵ درصد افزایش داشته باشد. اگرچه وجود منابع عظیم گاز، زمینه را برای پیش‌بینی‌های خوشبینانه‌تر فراهم می‌سازد، اما رشد

بلندمدت به میزان کسب سود سرمایه‌گذاران خارجی و ایجاد منابع جدید تقاضا و بهبود زیرساخت‌های صادرات بستگی خواهد داشت. همچنین قرار است کاهش سوزاندن گاز هم به میزان تولید کمک نماید. پیش‌بینی می‌شود تولید از ۲۴۸ میلیارد متر مکعب برآورد شده در سال ۲۰۲۰، با افزایشی ۵ درصدی در سال ۲۰۲۱ به ۲۶۰٫۴ میلیارد متر مکعب برسد.

بخش پالایش: راه‌اندازی فازهای جدید پالایشگاه ستاره خلیج فارس و نیز ارتقای مراکز موجود، کیفیت و دسترسی به انواع سوخت را در ایران بهبود خواهد بخشید که منجر به رشد تقاضای داخلی و نیز صادرات سوخت خواهد شد. لذا پیش‌بینی می‌شود علی‌رغم برآورد کاهش ۸ درصدی تولید در سال ۲۰۲۰، در سال ۲۰۲۱ میزان تولید سوخت‌های پالایش شده نسبت به سال قبل ۷ درصد رشد کند.

مصرف سوخت‌های پالایش شده: شیوع مجدد کووید-۱۹، تأخیر در عرضه واکسن، کاهش فروش خودرو و کاهش صادرات محصولات پتروشیمی سبب شد تا میزان مصرف سالانه سوخت در سال ۲۰۲۰ بالغ بر ۷٫۳ درصد کاهش یابد، اما انتظار می‌رود تقاضای بلندمدت با توجه به بازیابی اقتصاد از کووید-۱۹ و تحریم‌های هسته‌ای، بهبود داشته باشد. به این ترتیب رشد ۶ درصدی مصرف سوخت در سال ۲۰۲۱ پیش‌بینی می‌شود. مطابق برآوردها به دنبال کاهش ۴٫۸ و ۶٫۸ درصدی میزان واقعی تولید ناخالص داخلی ایران در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ نیز شاهد کاهش مجدد تولید ناخالص داخلی، معادل ۶ درصد باشیم که همراستا با کاهش تقاضای سوخت است.

مصرف گاز: با توجه به راه‌اندازی فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی، چشم‌انداز مثبت رشد اقتصادی و تلاش دولت برای جایگزینی نفت با گاز طبیعی و به دنبال برآورد رشد ۳ درصدی مصرف گاز برای سال ۲۰۲۰، پیش‌بینی می‌شود تقاضا در بخش‌های خانگی و صنعتی در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب ۳ و ۳٫۵ درصد رشد نماید. بخش خانگی، تولید برق، بخش صنعتی، پالایش و پتروشیمی، تزریق مجدد و به میزان بسیار اندک بخش حمل و نقل، شکل دهنده تقاضای گاز هستند.

تجارت نفت: وجود پیش‌بینی مثبت از به ثمر رسیدن توافق هسته‌ای، انتظار احیای صادرات نفت خام کشور را ایجاد می‌کند. بر اساس داده‌های شرکت رهگیری نفت‌کش‌های بلومبرگ، میزان صادرات ایران از سال ۲۰۱۸ تا پایان سال ۲۰۱۹ همواره نزولی بوده است. همه‌گیری کووید-۱۹ نیز ضربه دیگری را در سال ۲۰۲۰ به ایران وارد نمود و قیمت نفت جهانی به پایین‌ترین حد خود یعنی ۲۰ دلار برای هر بشکه سقوط کرد. اما با انتخاب بایدن در آمریکا، اکثر مراکز ردیابی نفت‌کش‌ها، افزایش صادرات نفت ایران را از پایان سال ۲۰۲۰ گزارش می‌کنند. پیش‌بینی این است که امکان بازیابی تدریجی صادرات نفت در ۲۰۲۱-۲۰۲۲ و شتاب گرفتن آن در سال ۲۰۲۳ وجود دارد. اما رشد در بلندمدت به‌واسطه عدم مشارکت خارجی در این بخش و افزایش تقاضای بخش پالایش داخلی، محدود خواهد بود.

تجارت محصولات پالایش شده: ایران با افزایش تدریجی ظرفیت تقطیر نفت خام و نوسازی و ارتقای ظرفیت، در سال ۲۰۱۶ موفق شد به صادر کننده خالص سوخت تبدیل شود. با این وجود پیش‌بینی می‌شود به دلیل کاهش محبوبیت نفت کوره، مازاد تجارت سوخت در بلندمدت کاهش یابد، لذا ایران در تلاش است فرآیند تبدیل پسماندها به محصولاتی با ارزش افزوده بالاتر را، که نیاز بیشتری هم به آن‌ها وجود داشته باشد، بهبود بخشد.

تجارت گاز: ایران قصد دارد که صادرات گاز را تا مارس سال ۲۰۲۲ به ۱۵ تا ۱۶ میلیارد متر مکعب برساند. با آغاز به کار فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۰۱۸، ظرفیت صادرات ایران افزایش یافته است. عراق، ترکیه و به مقدار کمتر افغانستان، مهم‌ترین وارد کنندگان گاز ایران هستند. علاوه بر افزایش حجم تولید گاز، توسعه زیرساخت‌های لازم از جمله خطوط لوله گاز، لازمه افزایش صادرات است. همینطور یافتن مقاصد تازه صادراتی نیز لازمه به حداکثر رساندن بهره‌وری در ظرفیت‌های جدید تولید است. انتظار می‌رود که ایران بتواند در نیمه دوم بازه مورد پیش‌بینی، به یک صادرکننده مهم گاز مایع در منطقه تبدیل شود، اما لازمه تحقق این هدف ورود به بازارهای عمده مصرف گاز است.

شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران: علی‌رغم امتیاز بالای ایران به دلیل منابع قابل توجه نفت و گاز، ریسک سرمایه‌گذاری به دلیل وضع مجدد تحریم‌ها و تأثیرات ناشی از این مسئله بر محیط کسب و کار و اقتصاد، همچنان بالا است. رتبه ایران در این شاخص در میان ۱۲ کشور منطقه، پنجم و در میان ۷۲ کشور جهان، بیستم است.

شاخص ریسک به بازده بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز ایران: بخش پایین‌دستی فعالیت‌ها در صنایع نفت و گاز ایران حجم و تنوع قابل توجهی دارد، اما دولتی بودن، اعطای یارانه سنگین سوخت و بی‌ثباتی سیاسی همچنان از عوامل ریسک هستند. رتبه ایران در این شاخص در منطقه و در میان ۱۳ کشور دوم و در جهان و در میان ۹۲ کشور، هفتم است.

شاخص ریسک به بازده در بخش‌های بالادستی نفت و گاز در خاورمیانه و شمال آفریقا: بازده سرمایه‌گذاری در این منطقه به دلیل وجود عظیم‌ترین منابع نفت و گاز در جهان قابل توجه است، اما محدودیت در زمینه مشارکت خارجی، بی‌ثباتی اقتصادی و سیاسی، بسترهای حقوقی و اداری پیچیده، از میزان بازدهی سرمایه‌گذاری می‌کاهند. لذا این منطقه امتیاز ۵۲ در شاخص ریسک به بازده را کسب نموده که تنها اندکی از متوسط جهانی (۵۰,۰) بیشتر است.

شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا: ویژگی‌های مناسب جمعیتی، پروفایل قوی تقاضا و وجود یک بخش بزرگ و مدرن پالایش، سبب شده تا امتیاز این منطقه در شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی بالا باشد، اما تخصیص یارانه به انواع سوخت و بالا بودن ریسک در برخی کشورهای این منطقه، عملکرد کلی منطقه را تضعیف کرده است. رقم این شاخص با امتیاز ۵۲,۳ همچنان از میانگین عملکرد جهانی (۵۰,۰) بیشتر است.

بازار انرژی: شرکت ملی نفت ایران، کنترل تمامی فعالیت‌های بالادستی و پایین‌دستی در حوزه نفت و گاز و فعالیت‌های مربوط به پالایش و پخش را بر عهده دارد. قراردادهای نیز از مدل بیع متقابل، به قرارداد نفتی ایران (آی سی پی) تبدیل شده است. طولانی‌تر شدن مدت قراردادهای، بهبود سازوکارهای مربوط به بازگشت هزینه‌ها، افزایش کنترل عملیاتی و تعریف یک نظام مالی پیشرفته‌تر از جمله مزایای آی‌پی‌سی نسبت به قراردادهای بیع متقابل هستند.

شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا: علی‌رغم فشار کاهش بهای نفت، کاهش داوطلبانه میزان تولید و تحریم‌های آمریکا، منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا همچنان یکی از عوامل پیش‌برنده رشد عرضه جهانی در دهه پیش رو خواهد بود. نفت همچنان عضو اصلی عرضه است و بر سهم گاز نیز افزوده خواهد شد. پیش‌بینی می‌شود که تولید نفت در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا با افزایشی ۲۲,۵ درصدی در دوره ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰، معادل ۶,۷۵ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. همچنین در ده سال آینده، میزان مصرف محصولات پالایش‌شده ۲,۳۴ میلیون بشکه در روز (۲۸,۷ درصد) افزایش یابد و تا سال ۲۰۳۰ به ۱۰,۵۲ میلیون بشکه در روز برسد. انتظار می‌رود ظرفیت صنایع پالایشگاهی در منطقه نیز در پنج سال آینده رشد بالایی را تجربه کند و با افزایش حدود ۲,۴۱ میلیون بشکه در روز، در سال ۲۰۲۵ به ۱۴,۰۹ میلیون بشکه در روز برسد. علاوه بر این، پیش‌بینی می‌شود که تولید گاز کشورهای مذکور از ۸۵۵ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۰ به ۱۰۷۱ میلیارد متر مکعب تا سال ۲۰۳۰ افزایش یابد (رشد ۲۵,۲ درصدی). تقاضای گاز منطقه نیز از ۶۹۳ میلیارد مترمکعب در سال ۲۰۲۰ به ۸۷۸ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۳۰ (۲۶,۷ درصد رشد) افزایش خواهد یافت.

دیدگاه اصلی

دیدگاه اصلی: چشم‌انداز بخش نفت ایران به دنبال پیروزی بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده در ۳ نوامبر سال ۲۰۲۰، به طور چشمگیری روشن شده است. بایدن نشان داده که به دنبال ورود مجدد ایالات متحده به توافق هسته‌ای ایران است که این موضوع، مسیر را برای رفع تدریجی تحریم‌های ثانویه و بازیابی حدود ۲ میلیون بشکه در روز تولید نفت هموار می‌سازد. با این حال، چشم‌انداز بلندمدت با توجه به تداوم ریسک‌های بالای سرمایه‌گذاری در ایران و محدودیت‌های مالی شرکت ملی نفت ایران، همچنان بدون تغییر است. ورای بازگشت حجم تولید و صادرات محدود شده از سال ۲۰۱۸، شاهد فضای محدودی برای رشد خواهیم بود. تولید گاز به واسطه شمار زیاد میدانی که در حال توسعه هستند، شامل فاز ۱۱ پارس جنوبی، بلال، فرزاد و کیش، همچنان افزایش خواهد داشت. با این حال، احتمالاً این افزایش تا پیش از پایان دوره پیش‌بینی ما محدود خواهد شد، زیرا پروژه‌های جدید کاهش یافته و محدودیت‌های صادراتی هم به طور فزاینده‌ای هویدا می‌شوند. با توجه به سرمایه‌گذاری‌های مداوم شرکت ملی نفت ایران برای گسترش و ارتقای تولید سوخت‌های پالایش شده و چشم‌انداز قوی تقاضا برای نفت و گاز به دلیل رهایی بازار از آثار توأمان کووید-۱۹ و تحریم‌های هسته‌ای ایالات متحده، چشم‌انداز در پایین دست نسبتاً قوی است.

پیش‌بینی‌های اصلی (ایران ۲۰۲۵-۲۰۱۹)							شاخص
۲۰۲۵	۲۰۲۴	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	
۴,۷۲۰.۵	۴,۶۲۸.۰	۴,۲۱۷.۶	۳,۰۵۰.۴	۲,۹۰۹.۰	۲,۷۹۹.۷	۳,۱۸۹.۵	نفت خام، گاز طبیعی مایع و سایر تولیدات مایع (هزار بشکه در روز)
۲۹۴.۵	۲۸۶	۲۷۶.۳	۲۶۸.۲	۲۶۰.۴	۲۴۸	۲۴۰.۸	تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)
۲۷۸.۸	۲۷۰.۷	۲۶۲.۸	۲۵۳.۹	۲۴۵.۳	۲۳۸.۲	۲۳۱.۲	مصرف گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)
۲,۰۷۱.۵	۲,۰۵۷.۱	۲,۰۴۲.۸	۲,۰۲۸.۶	۲,۰۱۴.۵	۱,۸۸۲.۷	۲,۰۴۶.۴	تولید محصولات پالایش شده (هزار بشکه در روز)
۱,۹۷۶.۵	۱,۹۱۹.۰	۱,۸۶۳.۱	۱,۸۰۰.۱	۱,۷۳۶.۸	۱,۶۳۸.۸	۱,۷۶۷.۱	مصرف محصولات پالایش شده و اتانول (هزار بشکه در روز)
۷۲	۷۰	۶۵	۶۴	۶۶	۴۳.۲۱	۶۴.۱۶	قیمت نفت برنت (دلار در بشکه)

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

آخرین به روزرسانی‌ها و پیش‌بینی‌های اصلی

- جو بایدن رئیس‌جمهور آمریکا اعلام کرد که در صورت پایبندی کامل تهران به توافق هسته‌ای، به دنبال بازگشت به توافق هسته‌ای خواهد بود. این امر در نهایت به ازسرگیری کامل صادرات نفتی که در حال حاضر تحت تحریم‌های ثانویه آمریکا متوقف شده است، می‌انجامد.
- با این حال، ما در این فصل، برای انعکاس انتظار خود مبنی بر به تعویق افتادن امضای توافق هسته‌ای به واسطه چالش‌های ناشی از محدودیت‌های سیاسی داخلی، بازگشت نفت ایران به بازار را با تأخیر در نظر گرفته‌ایم. در حال

حاضر رشد ۴ و ۶ درصدی را برای سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ مدنظر قرار داده و برای سال ۲۰۲۳ رشد ۴۰ درصدی را لحاظ می‌کنیم.

- تاکنون در سال ۲۰۲۱، شرکت ملی نفت ایران (NIOC) از طریق شرکت‌های تابعه خود، شرکت نفت فلات قاره ایران و شرکت ملی نفت جنوب ایران، هشت قرارداد با شرکت‌های داخلی با ارزش تخمینی حدود ۱,۲ میلیارد دلار امضا کرده‌اند. این واگذاری، بخشی از سرمایه‌گذاری ۶ میلیارد دلاری برای افزایش ظرفیت تولید به میزان ۳۵۵ هزار بشکه در روز است.
- در فصل جاری، میدان نفتی آذر با ظرفیت ۶۵ هزار بشکه در روز وارد چرخه تولید شد. چندین میدان دیگر، از جمله سهراب (بیش از ۲۰ هزار بشکه در روز) و خشت (بیش از ۲۰ هزار بشکه در روز) در حال تکمیل هستند.
- تولید گاز با پشتیبانی فزاینده میدان عظیم پارس جنوبی به رشد خود ادامه می‌دهد. پلتفرم‌های نهایی فاز ۱۳، ۱۴ و ۲۲ تا ۲۴ در سال ۲۰۲۰ نصب شدند. پیشرفت در زمینه حفاری در فاز ۱۱ پارس جنوبی نیز در این سه ماه گزارش شده است. در نوامبر ۲۰۲۰، پتروپارس عملیات حفاری را در فاز ۱۱ پارس جنوبی آغاز کرد. این شرکت قصد دارد به منظور رسیدن به اولین منبع گاز تا مارس ۲۰۲۲، در سه ماهه آینده پنج یا شش حلقه چاه دیگر را حفر کند.
- چندین میدان دیگر نیز در حال تکمیل هستند، از جمله کیش (بیش از ۱۰ میلیارد متر مکعب)، فرزاد (بیش از ۱۰ میلیارد متر مکعب) و بلال (بیش از ۵ میلیارد متر مکعب).
- پالایشگاه ستاره خلیج فارس به افزایش ظرفیت داخلی ادامه می‌دهد. فاز سوم در حال فعالیت است که ظرفیت تولید را به ۳۶۰ هزار بشکه در روز می‌رساند. فاز چهارم در حال پیشرفت است و با ورود آن به چرخه تولید، ظرفیت تولید به ۴۸۰ هزار بشکه در روز افزایش خواهد یافت.
- با توجه به این که شرکت ملی نفت ایران تمرکز هزینه‌ای خود را مصروف ارتقا و مدرن‌سازی فعالیت‌های جاری می‌نماید، ما هیچ‌گونه افزایشی را از محل فعالیت میدان‌های جدید، برای دوره پیش‌بینی خود لحاظ نمی‌کنیم.
- تقاضای نفت و گاز داخلی به دلیل آثار توأمان بیماری همه‌گیر کووید-۱۹، که به شدت بر ایران تأثیر گذاشته است، و تحریم‌های ثانویه آمریکا، تحت فشار قرار گرفته است. با محو شدن این مشکلات در سال ۲۰۲۱، چشم‌انداز این سال روشن‌تر بوده و ما افزایش تقاضا برای نفت و گاز طبیعی را به ترتیب ۶ و ۳ درصد پیش‌بینی می‌کنیم.

تحلیل سوات (SWOT) نفت و گاز

تحلیل سوات	
نقاط قوت	<ul style="list-style-type: none"> ایران چهارمین ذخایر بزرگ اثبات‌شده نفت و سومین ذخایر بزرگ اثبات‌شده گاز طبیعی در جهان را در اختیار دارد. هزینه‌های استخراج به ویژه در میادین نفتی ساحلی پایین هستند. ایران در یک موقعیت جغرافیایی استراتژیک میان آسیا و اروپا جهت عرضه نفت، گاز و تولیدات پالایشگاهی قرار گرفته است.
نقاط ضعف	<ul style="list-style-type: none"> تحریم‌های وضع‌شده در رابطه با نقض حقوق بشر و حمایت از تروریسم علیه ایران از سوی ایالات متحده، مانع از همکاری شرکت‌های خارجی با برخی شرکت‌های داخلی شده‌اند. نظام بانکی آمریکا همچنان به روی ایران بسته است و همین مسئله مانع از انجام معاملات دلاری برای ایران شده است. نرخ بازیابی از میادین خشکی ضعیف است و بیشتر تولید از میادین رو به اتمام یا مواجه با روند نزولی تولید صورت می‌گیرد. فقدان سرمایه‌گذاری کافی به دلیل تحریم‌ها سبب شده تا صنایع نفت و گاز ایران برای بهبود میزان اطمینان‌پذیری و کارایی، به سرمایه قابل توجهی نیازمند باشند. شرکت‌های داخلی فعال در زمینه خدمات و تجهیزات مورد نیاز صنایع نفت و گاز در حوزه‌هایی مانند ازدیاد برداشت نفت و گاز طبیعی مایع از دانش پیشرفته فنی بی‌بهره‌اند.
فرصت‌ها	<ul style="list-style-type: none"> ایران طرح‌های متعددی را در حوزه نفت و گاز در چارچوب قراردادهای نفتی با سرمایه‌گذاری خارجی ارائه کرده است که از ظرفیت‌های بالقوه تولیدی قابل توجهی در هر دو حوزه نفت و گاز برخوردار هستند. به‌کارگیری شیوه‌های اصلاح‌شده استخراج نفت در مقیاس گسترده می‌تواند تولید را به میزان قابل توجهی افزایش دهد. وجود پتانسیل بالای رشد در بخش‌های تولید گاز مایع و محصولات پتروشیمی با توجه به ظرفیت بالقوه میدان پارس جنوبی در زمینه تولید گاز و میعانات گازی. سرمایه‌گذاری‌های مداوم در زمینه مدرن‌سازی و ارتقا ظرفیت پالایش داخلی که موجب افزایش صادرات و تولیداتی با ارزش افزوده بالاتر می‌شود. لغو احتمالی تحریم‌های ثانویه مرتبط با موضوع هسته‌ای ایالات متحده در دولت بایدن که به بهبود حجم صادرات ایران و بازگشت سرمایه‌گذاری بین‌المللی در صنایع بالادستی خواهد انجامید.
تهدیدها	<ul style="list-style-type: none"> شکست در رسیدن به توافق هسته‌ای می‌تواند منجر به تداوم تحریم‌های ثانویه ایالات متحده در طول سال‌های آینده شود. نفوذ قابل توجه گروهی در بخش نفت و گاز از جذابیت قراردادهای جدید حتی در صورت برطرف شدن تحریم‌های ثانویه می‌کاهد. هم‌زمان سطوح به شدت کاهش‌یافته صادرات نفت و سقوط قیمت ناشی از شیوع کووید-۱۹، شرکت ملی نفت ایران را تحت فشار مالی سنگینی قرار داده و ظرفیت آن را برای سرمایه‌گذاری محدود کرده است. چالش‌های موجود در یافتن بازارهای جدید صادراتی برای گاز ایران می‌تواند پتانسیل رشد بلندمدت تولید را محدود کند.

پیش‌بینی صنعت

اکتشافات بالادستی

دیدگاه اصلی: در سال‌های اخیر، تعدادی قرارداد برای اکتشاف بیشتر در میدان‌های موجود منعقد شده است. با این حال، اشتیاق محدود سرمایه‌گذاران خارجی، فعالیت‌های اکتشافی را به شدت محدود می‌کند.

آخرین به روزرسانی‌ها

- در ماه مه ۲۰۲۱، ترکمنستان و ایران درباره فرصت‌های همکاری بیشتر در بخش نفت و گاز، از جمله فعالیت‌های احتمالی اکتشاف و توسعه در دریای خزر، بحث کردند. به دنبال امضای کنوانسیون وضعیت حقوقی دریای خزر در سال ۲۰۱۸، چشم‌انداز اکتشافات فراساحلی بهبود یافته است.
- در همان ماه، گزارش شد که شرکت ملی حفاری ایران در حال انتقال دکل حفاری فتح-۵۴ برای حفر چاه اکتشافی ارتوداغ در مغانبلوک است.
- این شرکت در به روزرسانی ماه آوریل خود اعلام کرد که ۱۰،۱۸۲ متر حفاری افقی و جهت دار را در ۴۳ حلقه چاه نفت و گاز در سال مالی ۲۰۲۰/۲۱ انجام داده است. در ماه اول سال مالی ۲۰۲۱/۲۲، شرکت در مجموع ۹ چاه حفر کرد؛ یک چاه توسعه‌ای، یک چاه ارزیابی و هفت چاه کاری.

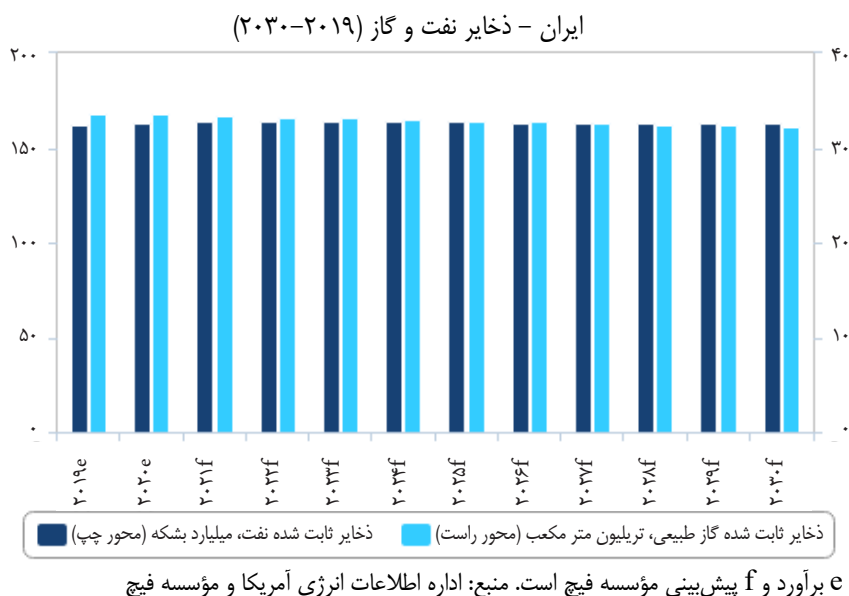
روندهای ساختاری

ایران دارای بیش از ۱۸۰ میدان کشف‌شده است که بیشتر آن‌ها دارای سیستم‌های ذخیره برهم‌انباشته^۱ هستند. کمتر از نیمی از حدود ۴۰۰ ذخایر کشف‌شده، تا به امروز توسعه یافته‌اند. ایران با در اختیار داشتن ۱۶۳،۱ میلیارد بشکه نفت، پس از کانادا، ونزوئلا و عربستان سعودی دارای چهارمین ذخایر قابل استخراج نفت در جهان است. میادین ساحلی بیش از ۷۰ درصد کل ذخایر نفت ایران را در خود جای داده‌اند و بیش از ۸۰ درصد ذخایر ساحلی در استان خوزستان و در همسایگی مرز با عراق قرار دارند. سه میدان نفتی اصلی آسماری، بنگستان و خامی بخش عمده تولید را به خود اختصاص داده‌اند. ایران طیفی از انواع نفت خام با کیفیت‌های مختلف را تولید می‌کند، اما بخش عمده تولید میان نفت سنگین و نفت سبک ایران تقسیم شده است. نفت سنگین ایران از نوع نفت نیمه‌سنگین و نفت سبک این کشور نیز از نوع نفت نیمه‌سبک است. هر دو نوع نفت سبک و سنگین ایران از جمله انواع نفت ترش هستند، اما میزان گوگرد در نفت سنگین ایران به میزان قابل توجهی بیشتر از میزان گوگرد در نفت سبک این کشور است. هر دوی این انواع نفت خام در جنوب غربی ایران و از چند میدان نفتی بزرگ اما قدیمی مانند گچساران، مارون، اهواز، بنگستان، کرنج و آقاجری استخراج می‌شوند. حجم منابع گاز طبیعی ایران ۳۳،۵ تریلیون متر مکعب است و ایران از این لحاظ پس از کانادا و روسیه در جایگاه سوم در جهان قرار دارد. بخش عمده این ذخایر در میدان‌های گازی جدا از هم قرار دارند که بزرگ‌ترین این میادین، میدان گازی پارس جنوبی است. بر پایه گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا، میدان گازی پارس جنوبی به همراه سایر میادین عمده

¹ stacked

مانند کیش، پارس شمالی، سردار جنگل، فروزب، آگر، گلشن و کنگان حدود ۴۰ درصد کل ذخایر گازی ایران را در خود جای داده‌اند.

ذخایر عظیم توسعه‌نیافته نفت و گاز

قراردادهای نفتی ایران (آی‌پی‌سی)، فشار تحریم‌ها بر سرمایه‌گذاری

شرکت ملی نفت ایران (NIOC) همچنان بخش عمده فعالیت‌های مربوط به اکتشاف و ارزیابی در کشور را در کنترل خود دارد، اما تلاش‌هایی نیز در جهت افزایش میزان مشارکت بازیگران بخش خصوصی و نیز بازیگران خارجی در این بخش صورت گرفته است. با وجود این، برخی مسائل مانند محیط نامناسب کسب و کار در ایران، عدم جذابیت قراردادهای نفتی ایران (آی‌پی‌سی) و اعمال تحریم‌های آمریکا، این تلاش‌ها را مختل کرده‌اند. قالب قراردادهای آی‌پی‌سی با هدف تقویت مجدد سرمایه‌گذاری در کشور و نیز بهبود مدل بیع متقابل که سابقاً اعمال می‌شد، طراحی شده بود. طولانی‌تر شدن مدت قراردادهای بهبود سازوکارهای مربوط به بازگشت هزینه‌ها، افزایش کنترل عملیاتی و تعریف یک نظام مالی پیشرفته‌تر از جمله مزایای آی‌پی‌سی نسبت به قراردادهای بیع متقابل هستند. با این حال، شرایط فعلی مندرج در قراردادها همچنان تا حد زیادی به زیان سرمایه‌گذاران بوده و نه در سطح منطقه‌ای و نه در سطح جهانی امکان رقابت ندارد. در این نوع قراردادهای از شرکت‌ها انتظار می‌رود سهم نامتناسبی از ریسک‌ها را در ازای دریافت بازدهی نسبتاً اندک بپذیرند. همچنین در این قراردادهای با استناد به قوانین ایران، شرکت‌ها از حق رزرو نیز محروم می‌شوند و همین مسئله یکی از دغدغه‌های کلیدی برای شرکت‌های تحت مالکیت بخش خصوصی است.

علاوه بر این، تحریم‌های آمریکا را نیز باید مد نظر داشت. فراگیرترین این تحریم‌ها، تحریم‌های ثانویه هسته‌ای هستند که دونالد ترامپ در سال ۲۰۱۸ مجدداً آن‌ها را به موعده اجرا گذاشت. چشم‌انداز رفع تحریم‌ها اخیراً بهبود یافته، زیرا با انتخاب جو بایدن به ریاست جمهوری ایالات متحده، وی وعده پیوستن مجدد به توافق هسته‌ای ایران را داده است.

حتی با این وجود، کاسته شدن از تحریم‌های مرتبط با پرونده هسته‌ای لزوماً به معنای بهبود قابل توجه دورنمای سرمایه‌گذاری در ایران نیست. حتی پیش از وضع مجدد تحریم‌های ثانویه نیز سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع نفت و گاز ایران ضعیف بود و تنها دو قرارداد در چارچوب آی‌پی‌سی نهایی شده بودند. گذشته از این تحریم‌ها، تحریم‌های متعدد دیگری از جمله تحریم‌های وضع شده علیه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی همچنان به قوت خود باقی خواهند بود و مقابله با این تحریم‌ها نیز دشوار به نظر می‌رسد. به موجب قراردادهای آی‌پی‌سی، سرمایه‌گذاران خارجی ملزم به شراکت با شرکت‌های داخلی هستند. با توجه به اینکه ساختارهای مالکیت در ایران اغلب غیرشفاف هستند، ریسک نقض تحریم‌ها همچنان بالا خواهد بود. این مسئله موانع متعدد دیگری را بر سر راه سرمایه‌گذاری در ایران ایجاد می‌کند که شامل ضعف در مقوله حاکمیت قانون، فساد گسترده، نظام اداری عریض و طویل و ضعف‌های موجود در نظام بانکی هستند.

رونق فعالیت‌های مربوط به اکتشاف

در سال ۲۰۱۹، دو توافق‌نامه در زمینه اکتشاف به امضا رسیده است که هر دو شرکت‌های داخلی بوده‌اند. در فوریه ۲۰۱۹، اکتشاف بلوک تودج به شرکت پتروتنکو واگذار شد. امتیاز اکتشاف در بلوک دوم یعنی بلوک بامداد نیز در اکتبر ۲۰۱۹ به شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران واگذار شد. بنابر برخی گزارش‌ها، قرار است شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران در یک بازه زمانی چهارماهه داده‌های زمین‌شناسی، ژئوفیزیک و حفاری را ارزیابی کرده سپس طرحی را جهت انجام فعالیت‌های مربوط به اکتشاف ارائه نماید.

با این حال، شرکت ملی نفت ایران همچنان به عنوان بازیگر اصلی در فعالیت‌های اکتشافی ایفای نقش خواهد کرد. شرکت ملی نفت ایران در نوامبر ۲۰۱۹ نتایج مجموعه فعالیت‌هایی در حوزه حفاری را اعلام کرد که از سال ۲۰۱۶ در استان خوزستان در جریان بودند. این تلاش‌ها به کشف دومین میدان بزرگ نفتی در ایران یعنی میدان نفتی نام‌آوران منجر شده است که ذخایر آن ۵۳ میلیارد بشکه نفت برآورد می‌شود. میزان ذخایر این میدان در برآوردهای پیشین در حدود ۳۱ میلیارد بشکه تخمین زده شده بود، اما این برآورد پس از مشخص شدن نتایج عملیات حفاری به‌روزرسانی شد. میزان ذخایر قابل استخراج از این میدان به ویژه با توجه به نرخ پایین استخراج در ایران، به میزان قابل توجهی کمتر از مقدار گفته‌شده خواهد بود. با توجه به این مقادیر پایین نرخ استخراج، در صورت افزایش کلی این مقادیر به واسطه استفاده از فناوری‌ها یا روش‌های پیشرفته‌تر، همین مقدار کشف‌شده احتمالاً حداکثر میزان قابل برداشت از این منابع خواهد بود.

ریسک مثبت از ناحیه دریای خزر

دریای خزر نیز دارای ذخایر احتمالی نفت است، اما اختلاف بر سر مرزهای آبی میان پنج کشور ساحلی این دریا فعالیت‌های اکتشافی در این منطقه را با مشکل مواجه کرده است. این پنج کشور در اوت سال ۲۰۱۸ کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر را به امضا رساندند که در آن وضعیت حقوقی آب، بستر و نیز زیربستر این دریا مشخص شده است. آنچه در این کنوانسیون بیشترین میزان ارتباط را با صنایع نفت و گاز دارد این است که در این کنوانسیون هر یک از کشورها از حقوق حاکمیتی بر سهم خود از بستر و نیز زیربستر دریای خزر برخوردار شده‌اند. بدین ترتیب، هر یک از دولت‌های پنج کشور ساحلی دریای خزر از حق صدور مستقل مجوزهای مربوط به اکتشاف و تولید برخوردار هستند و لزومی به توسعه منابع

به صورت مشترک وجود ندارد. اما در این توافق، محدوده سهم هر کشور از بستر و زیربستر دریا مشخص نشده و این مسئله در جریان مذاکرات دو یا چندجانبه تعیین خواهد شد. ایران هنوز این مذاکرات را به اتمام نرسانده؛ اما یادداشت تفاهمی را با جمهوری آذربایجان به امضا رسانده که در آن توسعه مشترک میداین مشترک نفت و گاز در دریای خزر پیش‌بینی شده است. با این حال، تا کنون پیشرفت اندکی در این زمینه حاصل شده و روابط تجاری میان شرکت ملی نفت آذربایجان (سوکار) و سایر شرکت‌های نفتی بین‌المللی احتمالاً مانع از توسعه روابط میان دو کشور در این حوزه خواهند شد و در عین حال تحریم‌های آمریکا نیز به قوت خود باقی خواهند ماند.

پروژه‌های بالادستی

پروژه‌های جدید پیشنهادی تحت قراردادهای نفتی ایران						
میدان نفتی مرزی	میدان گازی مرزی	سایر میدان نفتی	سایر میدان گازی	میدان نفتی مرزی	میدان گازی مرزی	سایر میدان نفتی
۱ فاز ۱ آزادگان جنوبی	۱۵ فاز ۱۱ پارس جنوبی	۲۳ فاز ۲ منصوری	۳۷ دی	۲ فاز ۱ آزادگان شمالی	۱۶ فاز ۱ سلمان	۳۸ سفید زاخو هالگان
۳ فاز ۲ یادآوران	۱۷ فاز ۲ سلمان	۲۵ جفیر	۳۹ سفید باغون	۴ رشات	۱۸ فرزاد الف	۴۰ فاز ۲ آغار
۵ فروزان	۱۹ فرزاد ب	۲۷ فاز ۲ دانان	۴۱ تأسیسات پالایش‌شده فرشبد	۶ فاز ۱ لایه نفتی پارس جنوبی	۲۰ رشات	۴۲ ایستگاه افزایش فشار وراوی
۷ اروند	۲۱ دالان کنگان در میدان بلال	۲۸ فاز ۳ درخوین	۴۳ ایستگاه افزایش فشار کنگان	۸ فاز ۲ دهلران	۲۲ سوسگرد	۴۴ ایستگاه افزایش فشار نار
۹ پیدار غرب	۲۲ آرش	۳۰ سپهر	۴۵ ایستگاه افزایش فشار هما	۱۰ فاز ۲ آبان	۳۱ چشمه خوش	۴۶ لایه گازی بهرگانسر
۱۱ سهراب		۳۲ رسالت	۴۷ فاز ۲ تنگ بیجار	۱۱ سهراب	۳۳ ابوذر	۴۸ لرزه‌نگاری ۳ بعدی فاز ۳ کیش
۱۲ چنگوله		۳۴ درود	۴۹ فاز ۱ کیش	۱۲ چنگوله	۳۴ درود	
۱۳ فاز ۱ اسفندیار		۳۵ نوروز		۱۳ فاز ۱ اسفندیار	۳۵ نوروز	
۱۴ آرش		۳۶ زاغه		۱۴ آرش	۳۶ زاغه	

تولیدات بالادستی نفت

دیدگاه اصلی: چشم‌اندازهای کوتاه‌مدت برای تولید نفت ایران پس از پیروزی جو بایدن در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده بهبود یافته است. رفع احتمالی تحریم‌های هسته‌ای، مسیر رشد پس از سال ۲۰۲۱ را هموار می‌سازد.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- این فصل، در پیش‌بینی تولید نفت ایران در سال ۲۰۲۱ تعدیلی صعودی داشته‌ایم و در حال حاضر پیش‌بینی می‌کنیم که تولید نفت خام و میعانات گازی ۳,۹ درصد نسبت به سال قبل افزایش یابد که این رقم ۲ درصد بیشتر از پیش‌بینی قبلی است. پیش‌بینی از افزایش قابل توجه صادرات حکایت دارد که دلیل آن افزایش خرید نفت خام از سوی خریداران چینی است.
- با این حال، ما پیش‌بینی خود برای رشد در سال ۲۰۲۲ را با توجه به تغییر دیدگاه خود در مورد توافق هسته‌ای، از ۱۳ درصد به ۴,۹ درصد کاهش داده‌ایم. تحلیلگران ریسک‌کشوری ما هنوز معتقدند که می‌توان به توافقی دست یافت، اما به دلیل مشکلات سیاسی داخلی در ایالات متحده و ایران، افقی برای امضای توافق قبل از پایان سال ۲۰۲۲ متصور نیست.
- شرکت ملی نفت ایران اعلام کرد که قصد دارد در سال مالی ۲۰۲۱/۲۲ روزانه ۴,۵ میلیون بشکه نفت خام و میعانات تولید کند. با این حال، ما به دلیل محدودیت صادرات ناشی از تحریم آمریکا، پیش‌بینی نمی‌کنیم که تولید تا پیش از سال ۲۰۲۵-۲۰۲۴ به این سطح برسد.
- در ماه مارس ۲۰۲۱، توسعه میدان نفتی آذر به پایان رسیده و با نرخ ۶۵ هزار بشکه در روز وارد چرخ تولید شد. این توسعه بخشی از تلاش گسترده‌تر دولت برای افزایش درآمد از محل میدان‌های مشترک با عراق است. تمرکز اصلی دیگر بر سرمایه‌گذاری در افزایش نرخ بازیابی در میدان‌های موجود است.
- میدان نفتی مشترک سهراب هم در حال تکمیل است. این میدان در حال حاضر ظرفیت تولید روزانه ۱۰ هزار بشکه نفت خام با چگالی ۱۸ درجه ای پی آی^۱ را دارد که این میزان می‌تواند به ۳۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد و میزان ذخایر آن نیز ۲ میلیارد بشکه برآورد می‌شود که حدود ۱۵۰ میلیون بشکه آن قابل بازیابی خواهد بود. قبلاً هزینه‌های تکمیل بهره‌برداری از این میدان، ۵۰۰ تا ۶۰۰ میلیون دلار برآورد شده بود. این میدان در حال حاضر توسط شرکت تولید نفت و گاز اروندان در حال توسعه است که اولین چاه را برای تولید اولیه تکمیل نموده است.
- شرکت نفت فلات قاره ایران با هدف توسعه فناوری‌های جدید در میدان سروش، با دانشگاه صنعتی سهند همکاری کرده است تا نرخ بازیابی را از ۶ درصد به ۱۰ درصد افزایش دهد.
- دولت همچنین به دنبال افزایش بازیابی در میدان نفتی آب‌تیمور است که در حال حاضر نرخ آن تنها ۲,۳ درصد است. در حال حاضر میزان تولید روزانه این میدان حدود ۶۰ هزار بشکه است. مطالعات قبلی، توسط شرکت‌های لوک‌اویل، پرتامینا و مایرسک، برآورد کرده بودند که با افزایش بازیابی به ۱۲ درصد، میزان تولید می‌تواند به ۴۵۰ هزار بشکه در

^۱ API (American Petroleum Institute)

روز افزایش یابد. شرکت‌های ایرانی ظرفیت کمتری برای افزایش بازیابی دارند و هدف محافظانه کارتر ۹۵ هزار بشکه در روز را مد نظر دارند.

- بنا بر گزارش شرکت تولید نفت و گاز زاگرس جنوبی، توسعه میدان نفتی خشت در حدود ۹۰ درصد پیشرفت داشته است. هدف این شرکت ورود سه حلقه چاه به چرخه تولید تا پایان سال ۲۰۲۱ و رسیدن به سطح تولید ۲۰ هزار بشکه در روز است.

- در آوریل ۲۰۲۱، چاه SIE-E1P6 میدان نفتی دریایی اسفند، با جریان آزمایشی تولید روزانه ۲۰۰۰ بشکه نفت به بهره‌برداری رسید.

- دولت به دنبال سرمایه‌گذار برای میدان نفتی چنگوله است. تخمین زده می‌شود که ۴,۳ میلیارد بشکه نفت با درجه چگالی ۲۲ ای‌پی‌ای در این میدان ذخیره شده باشد. برنامه توسعه این میدان در دو فاز است که در فاز اول تولید به ۱۵ هزار بشکه در روز و در فاز دوم تولید به ۵۰ هزار بشکه در روز می‌رسد. هزینه‌های توسعه این میدان ۲,۲ میلیارد دلار برآورد شده است.

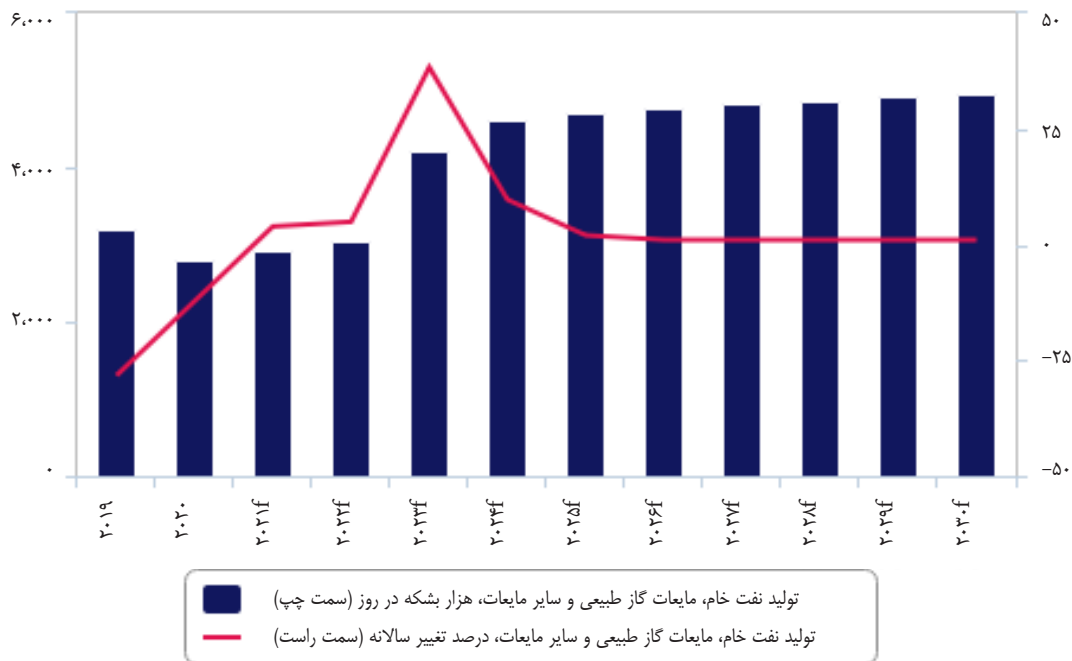
- در آوریل ۲۰۲۱، زمین لرزه‌ای به بزرگی ۵,۹ ریشتر به ایستگاه پمپاژ گوره آسیب رساند و تولید را مختل کرد. با توجه به ضعف قابل توجه سیستم در جاهای دیگر و فقدان جزئیات در مورد حجم یا مدت اختلال، ما پیش‌بینی‌های خود را تعدیل نکرده‌ایم.

روندهای ساختاری

بخش عمده تولید نفت ایران، به میادین عظیم و درحال فرسوده شدن آن در استان خوزستان مربوط می‌شود. ایران از منابع عظیمی برخوردار است، اما نرخ افت تولید بالا و نرخ نهایی استخراج نیز، هم بر مبنای استانداردهای منطقه‌ای و هم بر مبنای استانداردهای جهانی پایین است. طبق داده‌های شرکت ملی نفت ایران، میزان تخمینی استخراج برای سه مخزن عمده نفتی کشور، به طور متوسط ۲۴,۶ درصد است. از این میان، نرخ استخراج از مخزن بنگستان از همه پایین‌تر و تنها ۱۵ درصد است. بر اساس یافته‌های یک گزارش پژوهشی که توسط انجمن اقتصاد انرژی آمریکا منتشر شده است، نرخ افت برای اکثر میادین عظیم نفتی در استان خوزستان از ۶ تا ۱۱ درصد متغیر است. این مقادیر در بالاترین سطح خود مشابه مقادیر افت مورد انتظار در میادین دور از ساحل واقع در آب‌های عمیق هستند. دلایل این امر را باید در عوامل چندی جستجو کرد که از آن میان می‌توان به مدیریت ضعیف مخازن، فقدان زیرساخت‌های کافی و دسترسی محدود به فناوری خارجی اشاره کرد. حتی بهبود نسبتاً اندک مقادیر نرخ استخراج می‌تواند تغییرات معناداری در روندهای درازمدت تولید ایجاد کند. اما تحریم‌های کنونی آمریکا هم به واسطه محدودیت‌های مالی ایجاد شده برای شرکت ملی نفت ایران و هم به واسطه محدودیت‌های شدیدی که بر سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد می‌کنند، مشکلات قابل توجهی را در این زمینه به وجود آورده‌اند.

پیش‌بینی تولید نفت

پیش‌بینی تولید نفت ایران (۲۰۱۹-۲۰۳۰)

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

افت صادرات و قیمت‌ها به واسطه تحریم‌ها و شیوع کووید-۱۹

از زمان وضع تحریم‌های ثانویه که صنعت نفت ایران را هدف گرفته‌اند، میزان تولید نفت این کشور به شدت افت کرده است. این تحریم‌ها که اجرای مجدد آن‌ها از نوامبر سال ۲۰۱۸ آغاز شد، ایران را از بیشتر مشتریان خارجی خود محروم کرده است. در ابتدا تصمیم واشنگتن جهت اعطای معافیت‌های گسترده به مشتریان اصلی نفت خام ایران، از شدت تأثیر این تحریم‌ها کاسته بود. میزان تولید از ۳,۷ میلیون بشکه در روز در ۱۰ ماهه ۲۰۱۸ به حدود ۲,۷ میلیون بشکه در روز تحت این تحریم‌ها کاهش یافت. اما این معافیت‌ها در ماه مه سال ۲۰۱۹ دیگر تمدید نشدند و در نیمه دوم این سال میزان تولید به حدود ۲,۱ میلیون بشکه در روز رسید.

هرچند صنایع پالایشگاهی در ایران توانسته بخشی از رکود را جبران کند، ظرفیت ذخیره مازاد ایران محدود است و لذا حجم صادرات نقش تعیین‌کننده‌ای در تعیین حجم تولید آن دارد. ایران می‌تواند از ابزارهای مختلفی برای پنهان نگاه داشتن تجارت خود استفاده کند که از میان آنها می‌توان به خاموش کردن رادار کشتی‌های حامل نفت به منظور دشوارتر کردن رهگیری آن‌ها، تغییر پرچم یا نام کشتی‌ها و کد شناسایی آن‌ها در دریا به منظور دشوارتر کردن کار شناسایی آن‌ها، انتقال کشتی به کشتی و مخلوط کردن محموله‌های صادراتی خود با محموله‌های سایر کشورها اشاره کرد. اما طرف‌های این قبیل مبادلات با ایران ریسک قابل توجهی را می‌پذیرند و همین مسئله دامنه مشتریان بالقوه را به شدت محدود کرده است. دور زدن تحریم‌های خزانه‌داری ایالات متحده می‌تواند با جریمه‌های سنگین برای شرکت‌ها یا اصولاً منع دسترسی آنها به نظام مالی ایالات متحده همراه گردد. با توجه به نقش مرکزی دلار ایالات متحده برای تأمین مالی و تجارت در

بخش نفت، این ریسک به طور قابل توجهی بالا است. خریداران چینی بخش عمده تولیدات را خریداری می‌کنند و بر اساس گزارش شرکت رهگیری نفت‌کش‌های بلمبرگ، حدود دو سوم از کل صادرات نفت خام و میعانات ایران از زمان لغو معافیت‌ها به این کشور بوده است.

در سال ۲۰۲۰ تولید نفت خام با کاهش دیگری مواجه شده است. بر اساس داده‌های اوپک، تحت فشار ناشی از کووید-۱۹، میانگین تولید ایران در فصول سوم و چهارم، ۱,۹ میلیون بشکه در روز بود. علیرغم مداخلات طرف عرضه توسط گروه اوپک پلاس، این همه‌گیری موجب سقوط در تقاضای جهانی و همچنین افت شدید قیمت‌ها گردید. این مساله باعث کاهش تقاضا برای نفت ایران، به خصوص در دوره شیوع در چین در دو ماهه اول این سال شد. با این حال، با افزایش تولید روزانه به ۲,۳۰ میلیون بشکه در ماه مارس ۲۰۲۱ نشانه‌هایی از بهبود به چشم می‌خورد.

تغییر بار توسعه به سمت بازیگران داخلی

شرکت ملی نفت ایران قبل از کرونا ویروس با کسری بودجه مواجه بود و توانایی این شرکت برای سرمایه‌گذاری، به دلیل کاهش‌های عمده در درآمدهای صادراتی، محدودتر خواهد شد. در فقدان سرمایه خارجی، تهران به دنبال ایجاد شراکت بین شرکت ملی نفت ایران و زیرمجموعه‌های آن با سایر بازیگران داخلی است. راهبرد توسعه نفت ایران دوشاخه است و بر افزایش سهم میادین مرزی (به خصوص در کارون غربی) و تلاش برای حفظ تولید و ارتقای نرخ‌های برداشت از میادین در تأسیسات تولیدی تمرکز دارد. هدف بلندمدت، توسعه ظرفیت تولید مازاد در دامنه ۱ تا ۲ میلیون بشکه در روز است. با این حال، بدون افزایش قابل توجه در سرمایه‌گذاری توسط شرکت‌های نفتی بین‌المللی، این کار مستلزم گسترش خدمات میادین نفتی ایران و شرکت‌های اکتشاف و تولید خواهد بود.

فعالیت‌های پیمانکاری متمرکز بر روی بازیگران داخلی، در طول سال‌های اخیر به طور قابل توجهی شتاب گرفته‌اند. یکی از محرک‌های اصلی سرمایه‌گذاری، هزینه ۶ میلیارد دلاری شرکت ملی نفت ایران برای افزایش تولید روزانه ۳۵۵ هزار بشکه‌ای بوده است که در قالب ۳۳ قرارداد طی سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۱ امضا شد و شامل ۲۹ میدان در خشکی و چهار میدان دریایی است.

- در ژانویه ۲۰۱۹، نه قرارداد نخست با ارزش تخمینی ۱,۰ میلیارد دلار امضا شد. این قراردادها بین شرکت ملی نفت جنوب ایران و شرکت نفت مناطق مرکزی ایران و شرکت‌های مختلف داخلی امضا شد. این قراردادها ۷۵ هزار بشکه در روز بر ظرفیت تولید می‌افزاید.

- شرکت ملی نفت جنوب ایران با شرکت حفاری و اکتشاف پارس انرژی-گستر، شرکت ملی حفاری ایران، پترو گوهر فراساحل کیش و شرکت حفاری دانا کیش قراردادی امضا کرد که میدان‌های کبود، خامی گچساران، لالی آسماری و نرگسی را پوشش می‌دهد.

- این شرکت همچنین قراردادهایی را برای پوشش پروژه‌های منصوری آسماری و رامشیر با شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت امضا کرد.

- شرکت نفت مناطق مرکزی ایران با گروه مپنا، شرکت پترو تک‌کیش و شرکت ملی حفاری ایران که میدان‌های دانان، سعادت آباد و نفت شهر را پوشش می‌دهند، قرارداد بست.
  - در ماه اوت، شرکت ملی نفت ایران از طریق زیرمجموعه‌های خود یعنی شرکت نفت فراساحل ایران و شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران، ۱۳ قرارداد را به ارزش تقریبی ۱,۸ میلیارد دلار با شرکت‌های داخلی منعقد نمود.
    - این قراردادها، ظرفیت تولید را در استان‌های خوزستان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر و هرمزگان به میزان ۱۸۵ هزار بشکه در روز افزایش خواهد داد. این قراردادها شامل حفر حدود ۱۳۰ تا ۱۴۰ چاه جدید و همچنین تعمیر ۶۰ تا ۷۰ چاه موجود است.
    - از این تعداد، ۱۱ قرارداد توسط شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران برای میداین‌گازی ساحلی شامل اهواز (۶۳ میلیارد بشکه)، مارون (۴۴ میلیارد بشکه)، رامین (۵,۷ میلیارد بشکه)، منصورآباد (۳,۷ میلیارد بشکه) و بالارود (۱,۱ میلیارد بشکه) و دو قرارداد دیگر توسط شرکت نفت فراساحل ایران برای میداین‌فروزان (۸۵۰ میلیون بشکه) و رسالت بوده است.
  - در ژانویه ۲۰۲۱، هشت قرارداد دیگر به امضا رسید. ارزش این قراردادها حدود ۱,۲ میلیارد دلار آمریکا بوده و ظرفیتی معادل ۹۵ هزار بشکه در روز را به تولید می‌افزاید.
    - شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب ایران با شرکت حفاری شمال (زیرمجموعه شرکت توسعه انرژی سینا)، شرکت مهندسی و ساختمان دریایی ایران، گروه توسعه پترویران، ماشین‌سازی اراک، صنایع نفت و انرژی قشم و مارون کاران، قرارگاه سازندگی خاتم الانبیا، شرکت ملی حفاری ایران و شرکت مهندسی و ساختمانی جهانپارس، قراردادهایی را برای میدان‌های بینک، سولابدار، لالی بنگستان، گچساران ۳ و ۴، گلخاری، بی حکیمه و اهواز ۲، ۳ و ۵ امضا کرد.
    - شرکت نفت فلات قاره ایران یک قرارداد هشت ماده‌ای را با قرارگاه سازندگی خاتم الانبیا امضا کرد که میدان دریایی رشادت را پوشش می‌دهد.
- تعدادی از قراردادهای مهم دیگر نیز در طول این مدت واگذار شده‌اند، از جمله:
- قرارداد دیگری در ماه ژوئیه میان شرکت مهندسی و توسعه و شرکت پتروپارس به ارزش ۱,۳ میلیارد دلار امضا شد که به توسعه میدان آزادگان جنوب (۲۷ میلیارد بشکه) مربوط می‌شود. این میدان در حال حاضر ۱۴۰ هزار بشکه در روز تولید می‌کند و قرار است میزان تولید آن در چارچوبی ۳۰ ماهه، به ۳۲۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد.
  - قرارداد دیگری در ماه ژوئیه میان شرکت مهندسی و توسعه (پدک) و شرکت توسعه صنعت نفت و گاز پرشیا برای توسعه میدان نفتی یاران به امضا رسید. این قرارداد ۳۰۰ میلیون دلاری برای تولید ۳۹,۵ میلیون بشکه نفت در یک بازه زمانی ده‌ساله و شامل حفر ۶ چاه جدید با ۵ نیروی حفاری، نصب پمپ، تزریق آب، ساخت و به‌روزرسانی تأسیسات سطحی و مطالعات در راستای افزایش نرخ برداشت از میدان بود.
  - در ماه فوریه، شرکت ملی نفت ایران پنجمین قرارداد خود را در قالب آی‌پی‌سی امضا کرد. این قرارداد که با گروه صنعتی مپنا امضا شده، به بهبود فعالیت‌های استخراج در میداین پارس و پرنج مربوط می‌شود.

پروژه‌های اصلی هدف توسعه

سایر میادین و پروژه‌های توسعه‌ای

فاز ۲ منصوری
بند کرخه
جفیر
سومار
فاز ۲ دانان
فاز ۳ درخوین
سوسنگرد
سپهر
چشمه خوش
رسالت
ابوذر
درود
نوروز
زاغه

میدان‌های نفتی مرزی

فاز ۱ آزادگان جنوبی
فاز ۲ آزادگان شمالی
فاز ۲ یادآوردان
رشادت
فروزان
فاز ۱ لایه نفتی پارس جنوبی
اروند
فاز ۲ دهلران
پایدار غرب
فاز ۲ آبان
سهراب
چنگوله
فاز ۱ اسفندیار
آرش

منبع: وزارت نفت ایران و مؤسسه فیچ

انتخاب بایدن، فرصتی برای ارتقای تولید

در این فصل ما دیدگاه خود را درباره توافق هسته‌ای ایران مورد بازنگری قرار داده‌ایم. هم آمریکا و هم ایران تمایل خود را برای همکاری مجدد نشان داده‌اند و به نظر ما توافق بر سر برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) به نفع هر دو طرف خواهد بود. با این حال، هیچکدام در حال حاضر از اختیار کافی برای اعطای نوع امتیازاتی که قبل از پیشرفت مذاکرات مورد نیاز است، برخوردار نیستند. آمریکا اعلام کرده است که تا زمانی که ایران به تعهدات خود به طور کامل پایبند نباشد، به توافق هسته‌ای (برجام) نمی‌پیوندد. ایران به این دلیل که این وا شنگتن بود و نه تهران، که برای اولین بار به این توافقنامه پشت کرد، از تن دادن کامل به تعهدات تا زمانی که آمریکا تحریم‌های هسته‌ای را لغو نکند و دارایی‌هایش در خارج از کشور را آزاد نکند، خودداری می‌کند. در ایالات متحده، رئیس‌جمهور جو بایدن برای گسترش دامنه توافق برای مقابله با مسائلی مانند برنامه موشک‌های بالستیک ایران و حمایت از نیروهای نیابتی منطقه‌ای تحت فشار دو حزب جمهوری خواه و دموکرات است. او همچنین به دنبال یک برنامه داخلی گسترده و بلندپروازانه است و تمایلی به صرف سرمایه سیاسی خود برای موضوعی بحث برانگیز مانند برجام ندارد.

با این حال، افزایش لفاظی در هر دو طرف به احتمال زیاد منعکس‌کننده اوضاع سیاسی است تا بن بست دائمی. تحریم‌های ثانویه آمریکا فشار اقتصادی شدیدی را بر ایران وارد کرده که به نوبه خود به ناآرامی‌های اجتماعی داخلی دامن زده است. در حالی که ایران ممکن است بتواند برخی از خریداران نفت خود را وسوسه کند، اما اکثریت آنها تا زمانی که واشنگتن تحریم‌ها را لغو نکند از خرید نفت ایران اجتناب می‌کنند. خیلی چیزها به این بستگی دارد که خطوط قرمز کجا کشیده شوند. تهران از هر گونه تقاضای مربوط به برنامه موشک‌های بالستیک یا فعالیت‌های استراتژیک از طریق نیروهای نیابتی منطقه‌ای خود اجتناب خواهد کرد. بایدن در اظهارات خود در مورد این موضوعات نسبتاً مراقب بوده است. وی

پیش‌تر از ورود مجدد به برجام به عنوان نقطه آغاز مذاکرات گسترده‌تری یاد کرده بود که هدف آن تقویت و گسترش محدودیت‌های تحولات هسته‌ای ایران و بررسی سایر زمینه‌های نگران‌کننده از جمله نقض حقوق بشر است. با این حال، او هیچ خواسته‌ای را که منجر به محدودیتی قابل ملاحظه در فضای تعامل مجدد شود مطرح نکرده است. به عقیده ما تهران احتمالاً بار دیگر با پیروی کامل از توافق‌نامه موافقت می‌کند، با این فرض که ایالات متحده به دنبال تحمیل هیچ شرط مهم دیگری در این زمینه نباشد.

با توجه به فضای محدود هر دو طرف برای مانور سیاسی و زمان لازم برای بازسازی اعتماد بین دو کشور، ما انتظار نداریم که تا اواخر سال ۲۰۲۲ یا ۲۰۲۳ توافقی رخ دهد. با این حال، ممکن است اعاده بخشی از صادرات نفت زودتر از این تاریخ اتفاق بیفتد. اطلاعات ردیابی نفتکش‌ها نشان می‌دهد که صادرات نفت خام ایران به ویژه به چین در حال افزایش است. افزایش صادرات همزمان با افزایش شدید قیمت نفت برنت و کسری شدید بازار رخ داد. تداوم افزایش قیمت و عرضه محدود نفت خام نیمه سنگین اوپک، جذابیت نفت ایرانی را، که با تخفیف بسیار عرضه می‌شود، افزایش می‌دهد. رشد صادرات همچنین می‌تواند بازتابی از تغییر موضع دولت ایالات متحده و انتظار رویکرد نرم‌تر بایدن نسبت به همتای قبلی خود در قبال ایران باشد و خریداران بیشتری را برای عقد قرارداد فروش با تهران وسوسه کند. گفته می‌شود، تا زمانی که تحریم‌ها لغو نشوند، اکثر خریداران همچنان از خرید نفت ایران اجتناب می‌کنند. واشنگتن ممکن است به عنوان حسن نیت، تصمیم به معافیت برخی از خریداران از تحریم‌ها بگیرد و با پیشرفت مذاکرات و از سرگیری پایبندی تهران به توافق هسته‌ای، حجم معافیت را افزایش دهد. پیش‌بینی ما این است که جریان کمی از صادرات نفتی ایران در طول ۲۰۲۱-۲۰۲۲ به بازار برگردد و بخش عمده رشد صادرات نفت ایران در ۲۰۲۳-۲۰۲۴ حاصل می‌شود.

با توجه به مخاطرات بالای سرمایه‌گذاری در ایران و محدودیت‌های مالی در شرکت ملی نفت ایران، چشم‌انداز بلندمدت به طور کلی تغییر نمی‌کند. در حالی که لغو تحریم‌های ثانویه آمریکا راه را برای سرمایه‌گذاران بین‌المللی باز می‌کند، بعید است که این امر چشم‌انداز را به طور قابل توجهی تغییر دهد. سرمایه‌گذاران ممکن است نگران باشند که اگر دوباره روابط ایران و آمریکا رو به وخامت بگذارد، تحریم‌های مرتبط با موضوع فعالیت هسته‌ای به اجرا در بیاید. حتی اگر اینطور نباشد، تحریم‌های اولیه بر جای می‌ماند که مانع از تعامل شرکت‌های آمریکایی با ایران می‌شود. هنوز می‌توان شرکت‌های بین‌المللی را به دلیل معامله با برخی نهادهای مشخص در ایران، تحریم کرد. ماهیت پیچیده و همپوشانی تحریم‌ها و ساختار مبهم مالکیت بسیاری از شرکت‌ها در ایران، سرمایه‌گذاری را با ریسک بالایی مواجه می‌کند. هزینه‌های رعایت قوانین و مقررات بالا است و بنابراین اکثر شرکت‌ها از ورود به این بازار خودداری می‌کنند.

تولید نفت ایران (۲۰۱۹-۲۴)

۲۰۲۴	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	شاخص
۴,۶۲۸,۰	۴,۲۱۷,۶	۳,۰۵۰,۴	۲,۹۰۹,۰	۲,۷۹۹,۷	۳,۱۸۹,۵	تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)
۹,۷	۳۸,۳	۴,۹	۳,۹	-۱۲,۲	-۳۸,۳	تغییر سالانه تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (درصد)

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

تولید نفت ایران (۲۰۲۵-۳۰)

۲۰۳۰	۲۰۲۹	۲۰۲۸	۲۰۲۷	۲۰۲۶	۲۰۲۵	شاخص
۴,۹۶۹,۲	۴,۹۱۸,۴	۴,۸۶۸,۱	۴,۸۱۸,۴	۴,۷۶۹,۲	۴,۷۲۰,۵	تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)
۱	۱	۱	۱	۱	۲	تغییر سالانه تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات (درصد)

f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

تولیدات بالادستی گاز

دیدگاه اصلی: وجود منابع عظیم، مبنایی برای بالاتر در نظر گرفتن پتانسیل رشد و ارائه پیش‌بینی‌های خوش‌بینانه از تولید گاز فراهم می‌سازد. با این حال، رشد بلندمدت، به میزان کسب سود سرمایه‌گذاران خارجی و ایجاد منابع جدید تقاضا و بهبود زیرساخت‌های صادرات بستگی خواهد داشت.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- پیش‌بینی ما از تولید گاز طبیعی در این فصل تغییری ندارد. پیش‌بینی می‌کنیم تولید از ۲۴۸ میلیارد متر مکعب برآورد شده در سال ۲۰۲۰، با افزایشی ۵ درصدی در سال ۲۰۲۱ به ۲۶۰٫۴ میلیارد متر مکعب برسد.
- طبق اعلام شرکت نفت و گاز پارس (POGC)، زنجیره نخست کارخانه شیرین‌سازی گاز فاز ۱۴ پارس جنوبی تا ژوئیه ۲۰۲۱ به بهره‌برداری می‌رسد.
- بر اساس به‌روزرسانی مارس ۲۰۲۱، میدان کیش که دارای تأخیر طولانی است، اکنون در حال توسعه است. در فاز اول حدود ۱۰ میلیارد متر مکعب گاز برای مصارف داخلی و ۱۱ هزار بشکه در روز میعانات گازی برای صادرات تولید می‌شود.
- فعالیت‌های توسعه‌ای در فاز ۱۱ پارس جنوبی ادامه دارد. در ماه مه ۲۰۲۱، یک آتش‌سوزی کوچک در دکل حفاری MD-1 گزارش شد. با این حال، آتش اکنون مهار شده است. این شرکت در نظر دارد تا در فصول آتی پنج یا شش حلقه چاه حفر کند، تا بتواند در مارس ۲۰۲۲ به نخستین تولید گاز دست یابد. هزینه این فاز توسعه‌ای ۵۰۰ میلیون دلار برآورد شده است.
- شرکت ملی نفت ایران (NIOC) برنامه‌های خود را برای کاهش قابل ملاحظه سوزاندن گاز در کشور اعلام کرده است. هدف از این پروژه جمع‌آوری حدود ۱۶٫۵ میلیارد مترمکعب گاز شعله‌ور در استان‌های خوزستان و ایلام است. تاکنون سه قرارداد برای برداشت حدود ۵ میلیارد متر مکعب گاز در منطقه کارون غربی امضا شده است. حدود ۲٫۵ میلیارد متر مکعب از این ظرفیت باید تا پایان سال مالی ۲۰۲۱/۲۲ عملیاتی شود.
- عملیات در پالایشگاه ساحلی فاز ۱۴ پارس جنوبی ادامه دارد. این پالایشگاه قرار است در ژوئیه ۲۰۲۱ راه‌اندازی شود.

روندهای ساختاری

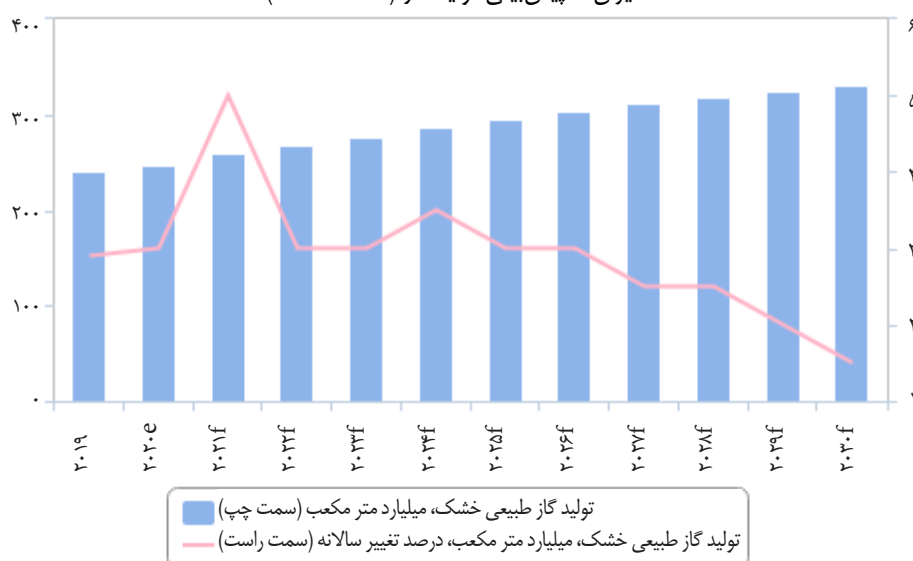
طی دو دهه گذشته، توسعه میدان عظیم گازی پارس جنوبی به رشد میزان تولید گاز طبیعی کمک کرده است. این میدان گازی در مرز مشترک میان ایران و قطر قرار دارد و سهم ذخایر متعلق به ایران از این میدان به حدود ۱۴ تریلیون متر مکعب می‌رسد. ایران در تلاش است تا از طریق اجرای یک طرح توسعه مشتمل بر ۲۴ فاز که بخش عمده ظرفیت تولیدی آن‌ها نیز هم‌اینک راه‌اندازی شده به کسب درآمد از این میدان گازی بپردازد. به‌جز فاز ۱۱، همه فازهای دیگر در حال توسعه هستند.

فاز ۱۱ در ابتدا قرار بود توسط شرکت بزرگ فرانسوی توتال و شرکت ملی نفت چین توسعه یابد. با این حال، چندی است که هر دو شرکت تحت فشار تحریم‌های ثانویه آمریکا از این پروژه خارج شده‌اند. این پروژه در حال حاضر توسط شرکت

داخلی پتروپارس در حال تکمیل است. فاز ۱۱ حداکثر به میزان ۲۰ میلیارد متر مکعب تولید خواهد داشت. اما هزینه این پروژه بالا بوده و در گذشته حدود ۵ میلیارد دلار تخمین زده شد. طبق گزارش‌ها، پتروپارس تنها بخش نخست این طرح را توسعه خواهد داد و از مجموع ۲۴ حلقه چاه، ۵ تا ۶ حلقه چاه را در این مرحله حفر می‌شود. از این رو در حال حاضر تولیدی معادل ۵ میلیارد متر مکعب را برای این فاز در سال ۲۰۲۲ در نظر گرفتیم. در حال حاضر هر دو محدودیت مالی و فنی مطرح هستند. بر اساس اظهارات مدیر عامل شرکت نفت و گاز پارس، محمد مشکین فام، کل سرمایه‌گذاری در پارس جنوبی تا به امروز ۸۴ میلیارد دلار بوده است که حدود یک سوم آن از طریق قرارداد بیع متقابل تأمین شده و دو سوم باقی مانده توسط شرکت ملی نفت ایران و صندوق توسعه ملی تأمین شده است. شرکت ملی نفت ایران و صندوق توسعه ملی هر دو به شدت به درآمدهای نفتی وابسته هستند و بنابراین سرمایه در دسترس برای سرمایه‌گذاری طی سال‌های اخیر به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. تحریم‌ها همچنین دسترسی به تجهیزات و فناوری را محدود کرده است. مشکین فام تخمین می‌زند که حدود ۷۰ درصد از تجهیزات مورد نیاز پارس جنوبی را می‌توان در داخل کشور تأمین کرد، اما به موانع قابل توجهی اشاره می‌کند که شرکت‌ها در دستیابی به ۳۰ درصد باقی مانده مواجه هستند.

بهبود در سال ۲۰۲۱

ایران - پیش‌بینی تولید گاز (۲۰۱۹-۲۰۳۰)

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

تمرکز اصلی شرکت در آینده جبران خسارات پیش‌بینی شده تولید در پارس جنوبی خواهد بود. پیش از این شرکت ملی نفت ایران امیدوار بود که توتال فناوری لازم برای کمک به افزایش فشار مخازن را وارد کند، اما اکنون امکان دسترسی به این فناوری وجود ندارد. شرکت نفت و گاز پارس برآورد می‌کند که حدود ۱۰ میلیارد متر مکعب از ظرفیت تولید پارس جنوبی طی چهار سال آینده از بین می‌رود. برنامه این است که این ضررها را با افزودن سایر میدان‌ها از جمله فرزاد، پارس شمالی، بلال، کیش، گلشن و فردوسی جایگزین نماید.

- کیش:** شرکت نفت و گاز پارس در حال توسعه میدان کیش است. توسعه چندین بار به تأخیر افتاده است، اما بر اساس گزارش‌های مارس ۲۰۲۱، تمام قراردادهای مربوط به توسعه فاز ۱ منعقد شده و حفاری ۱۳ حلقه چاه در ساحل در حال انجام است. فاز اول حدود ۱۰ میلیارد متر مکعب گاز برای مصرف داخلی و روزانه ۱۱ هزار بشکه میعانات گازی برای صادرات تولید می‌کند. توسعه کامل فاز می‌تواند بیش از ۳۰ میلیارد متر مکعب تولید را فراهم نماید، اما زمان‌بندی توسعه آتی مشخص نیست.
- فرزاد:** میدان گازی دریایی فرزاد توسط کنسرسیومی از شرکت نفت و گاز طبیعی، اوپل ایندیا و شرکت نفت هند در سال ۲۰۰۸ کشف شد. با این حال، به دلیل اعمال مکرر تحریم‌های ثانویه آمریکا، دهلی نو از تعهد الزام‌آور به این پروژه طفره رفته است. اکنون، پتروپارس توسعه این میدان را در دست گرفته است. هدف، دستیابی به اولین استخراج گاز طی سه سال و رسیدن به اوج تولید در پنج سال آتی است. پیش از این تولید این میدان حدود ۱۰,۰ الی ۱۶,۵ میلیارد متر مکعب برآورد شده است.
- بلال:** در سپتامبر ۲۰۱۹، شرکت نفت و گاز پارس، توافقنامه‌ای را با پتروپارس برای توسعه میدان بلال امضا کرد. مدت این قرارداد ۳۴ ماه است و هدف آن تولید ۵,۱ میلیارد متر مکعب گاز است که برای تصفیه به تأسیسات فاز ۱۲ پارس جنوبی وارد می‌شود.
- پارس شمالی:** پارس شمالی از طریق ۴۸ حلقه چاه و چهار سکو با حداکثر ظرفیت ۴۰,۰ میلیارد متر مکعب توسعه می‌یابد. تعدادی از شرکت‌های داخلی مناقصه‌هایی را برای توسعه میدان پارس شمالی ارائه کرده‌اند که توسط دولت در حال ارزیابی است. در صورتی که پیمانکاران فردی برای تأمین مالی کامل پروژه به چالش بیفتند، شرکت ملی نفت ایران ممکن است توسعه را به چهار فاز تقسیم کند.

فازهای پروژه پارس جنوبی

آغاز به کار	نرخ تولید میعانات (بشکه در روز)	نرخ تولید گاز طبیعی (میلیون متر مکعب در روز)	
۲۰۰۲	۸۰,۰۰۰	۵۶	۲ + ۳
۲۰۰۴	۴۰,۰۰۰	۲۸	۱
۲۰۰۴	۸۰,۰۰۰	۵۶	۴ + ۵
۲۰۰۹	۱۵۸,۰۰۰	۱۰۴	۶ + ۷ + ۸
۲۰۱۱	۸۰,۰۰۰	۵۶	۹ + ۱۰
۲۰۱۵	۱۱۰,۰۰۰	۸۴	۱۲
۲۰۱۶	۸۰,۰۰۰	۵۶	۱۵ + ۱۶
۲۰۱۷	۸۰,۰۰۰	۵۶	۱۷ + ۱۸
۲۰۱۷	۷۷,۰۰۰	۵۶	۱۹
۲۰۱۷	۷۵,۰۰۰	۵۶	۲۰ + ۲۱
۲۰۱۹	۸۰,۰۰۰	۵۶	۱۳
۲۰۱۹	۷۷,۰۰۰	۵۶	۱۴
۲۰۱۹	۷۷,۰۰۰	۵۶	۲۲ + ۲۳ + ۲۴
۲۰۲۲	۸۰,۰۰۰	۵۶	۱۱

منبع: شرکت نفت و گاز پارس جنوبی، مؤسسه فیچ

منابع کشف‌شده عظیمی وجود دارند که هنوز توسعه نیافته‌اند و طرح‌های فراوانی نیز وجود دارند که پس از لغو مجدد تحریم‌ها امکان بهره‌برداری از آن‌ها وجود دارد، اما مجال رشد در میان‌مدت محدود است. به جز میدان‌های مذکور، ایران دارای چند میدان بسیار عظیم است که باید توسعه یابند. از این میان گلشن (۱,۱ تریلیون متر مکعب)، لاوان (۱,۸ تریلیون متر مکعب)، فروز ب (۷۰۰ تریلیون متر مکعب)، فردوسی (۳۰۸ تریلیون متر مکعب) و خیام (۲۰۴ متر مکعب) ریسک مثبت قابل توجهی را در پیش‌بینی‌های مربوط به تولید گاز ایران ایجاد می‌کنند. پروژه‌های زیادی نیز در چارچوب اصلاح‌شده آی‌پی‌سی پیشنهاد شده‌اند. با این حال، افزایش تولید به واسطه تداوم تحریم‌های آمریکا با مانع مواجه شده است. علاوه بر تحریم‌ها، دورنمای این طرح‌ها به عوامل دیگری نیز وابسته است که از آن میان می‌توان به میزان رشد تقاضا در داخل و گشایش مسیرهای جدید صادراتی اشاره کرد.

پروژه‌های گازی پیشنهادشده تحت قراردادهای نفتی ایران (آی‌پی‌سی)

میدان‌های گازی

میادین گازی مرزی

دی	فاز ۱۱ پارس جنوبی
سفید زاخو هالگان	فاز ۱ سلمان
سفید باغون	فاز ۲ سلمان
فاز ۲ آغار	فرزاد الف
تأسیسات پالایش‌شده فرشبد	فرزاد ب
ایستگاه افزایش فشار وراوی	رشادت
ایستگاه افزایش فشار کنگان	دالان کنگان در بلال
ایستگاه افزایش فشار نار	آرش
ایستگاه افزایش فشار هما	
لایه گازی بهرگانسر	
فاز ۲ تنگ بیجار	
لرزه‌نگاری ۳ بعدی فاز ۳ کیش	
فاز ۱ کیش	

منبع: وزارت نفت ایران و مؤسسه فیچ

قرار است کاهش سوزاندن گاز هم به میزان تولید کمک نماید. ایران با سوزاندن متوسط، بیش از ۱۰ درصد از تولید ناخالص گاز، یکی از کشورهای است که بالاترین حجم گاز طبیعی را در جهان می‌سوزاند. شرکت ملی نفت ایران طرح‌هایی را برای کاهش چشمگیر سوزاندن گاز در کشور اعلام کرده است. به طور مشخص، هدف این طرح جذب حدود ۱۶,۵ میلیارد متر مکعب گاز شعله‌ور در استان‌های خوزستان و ایلام است. تاکنون سه قرارداد برای جمع‌آوری حدود ۵ میلیارد متر مکعب گاز در منطقه کارون غربی امضا شده است. حدود ۲,۵ میلیارد متر مکعب از این ظرفیت باید تا پایان سال مالی ۲۰۲۱/۲۲ عملیاتی شود. قرارداد دیگری بین پالایشگاه گاز بیدبلند و شرکت پتروشیمی مارون نیز در دست بررسی است و ۹,۰ میلیارد متر مکعب دیگر گاز را شامل می‌شود.

تولید گاز ایران (۲۰۱۹-۲۰۲۴)

شاخص	۲۰۱۹	e۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۴۰٫۸	۲۴۸	۲۶۰٫۴	۲۶۸٫۲	۲۷۶٫۳	۲۸۶
رشد سالانه تولید گاز طبیعی خشک (درصد)	۲٫۹	۳	۵	۳	۳	۳٫۵
تولید گاز طبیعی خشک، درصد از مصرف داخلی	۱۰۴٫۱	۱۰۴٫۱	۱۰۶٫۲	۱۰۵٫۷	۱۰۵٫۱	۱۰۵٫۷

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، منابع ملی DOE و مؤسسه فیچ

تولید گاز ایران (۲۰۲۵-۲۰۳۰)

شاخص	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹	f۲۰۳۰
تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۹۴٫۵	۳۰۳٫۴	۳۱۱	۳۱۸٫۷	۳۲۵٫۱	۳۳۰
رشد سالانه تولید گاز طبیعی خشک (درصد)	۳	۳	۲٫۵	۲٫۵	۲	۱٫۵
تولید گاز طبیعی خشک، درصد از مصرف داخلی	۱۰۵٫۷	۱۰۶٫۲	۱۰۶٫۲	۱۰۶٫۲	۱۰۶٫۲	۱۰۵٫۷

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، منابع ملی DOE و مؤسسه فیچ

پالایش

دیدگاه اصلی: فازهای جدید پالایشگاه ستاره خلیج فارس و نیز ارتقای مراکز موجود، میزان کیفیت و نیز دسترسی به انواع سوخت و به ویژه بنزین را در ایران بهبود خواهد بخشید. بهبود در بخش‌های پایین‌دستی به تأمین رشد تقاضای داخلی و نیز صادرات سوخت کمک خواهد کرد.

آخرین تحولات

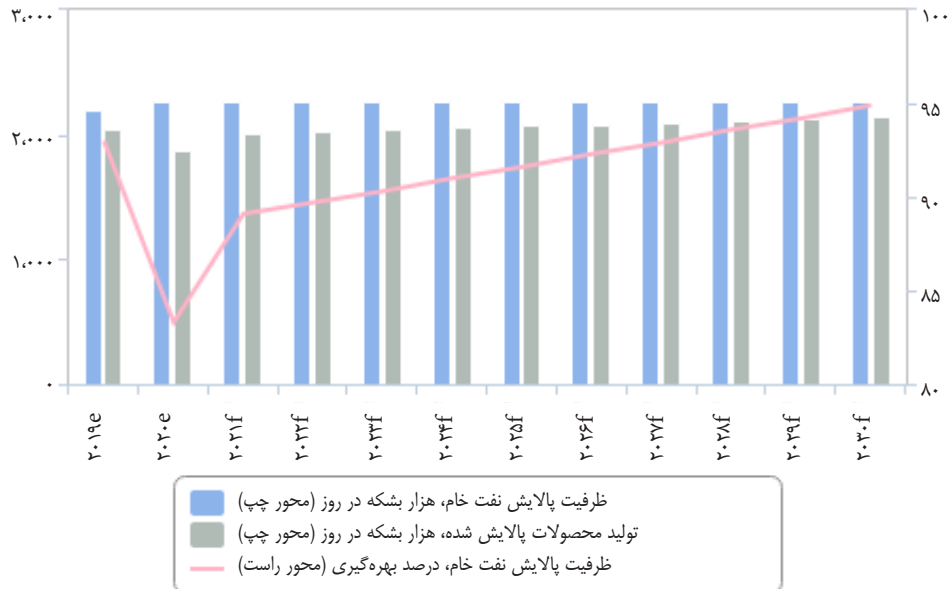
- پیش‌بینی ما در مورد سوخت‌های پالایش‌شده در این بازه زمانی سه‌ماهه نسبت به قبل تغییری نکرده است. پیش‌بینی ما کاهش ۸ درصدی تولید سالانه در سال ۲۰۲۰ و رشد ۷ درصدی در سال ۲۰۲۱ است.
- به مهندسین مشاور چگالش ۲۰۰ میلیون یورو قرارداد مهندسی، خرید و ساخت جهت افزایش تولید بنزین و ارتقاء به استانداردهای یورو-۵ در پالایشگاه نفت تهران واگذار شده است.
- پالایشگاه اصفهان پس از تصاحب ۴۲,۰ درصد سهم شرکت پتروشیمی اصفهان به پتروپالایشگاه تبدیل می‌شود. این پالایشگاه در حال حاضر ۱۰۰ درصد از مواد اولیه پتروشیمی منطقه را تأمین می‌کند.

روندهای ساختاری

حوزه پالایش در ایران در سال‌های اخیر و با راه‌اندازی پالایشگاه ستاره خلیج فارس و پالایشگاه میعانات گازی در قشم، رشد قابل توجهی را شاهد بوده است. برآورد ما از ظرفیت تولید پالایشگاه‌های ایران در سال ۲۰۲۰ قریب به ۲,۳ میلیون بشکه در روز بوده است. تمامی پالایشگاه‌ها در ایران توسط شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های شرکت ملی نفت ایران مدیریت می‌شوند. اما گذشته از افزایش تولید در پالایشگاه ستاره خلیج فارس، امکان محدودی برای افزایش ظرفیت پالایشگاه‌های ایران وجود دارد. تا سال ۲۰۱۹، سه فاز اول این پالایشگاه راه‌اندازی شده‌اند و مجموعاً سه واحد با ظرفیت تولید هر یک ۱۲۰ هزار بشکه در روز را تشکیل می‌دهند. در آوریل ۲۰۲۰، میزان تولید ۴۲۰ هزار بشکه در روز گزارش شد و قرار است تولید تا ماه سپتامبر به ۴۸۰ هزار بشکه در روز برسد، اگرچه هنوز در این مورد مطمئن نیستیم. افزایش توان عملیاتی در مرحله چهارم بیشتر به دلیل افزایش کارایی، حذف خطاها و بهبود فرایند است تا افزایش ظرفیت تولید. این امر تا حدی با منطقی‌سازی ظرفیت تولید در اصفهان (کاهش ۱۵ هزار بشکه‌ای روزانه) خنثی می‌شود. برنامه‌هایی برای افزایش ظرفیت در کرمانشاه (افزایش روزانه ۱۵ هزار بشکه‌ای) و شیراز (افزایش روزانه ۲۶ هزار بشکه‌ای) به عنوان بخشی از فعالیت‌های ارتقاء بیشتر وجود دارد، اما جدول زمانی اجرای این طرح‌ها هنوز مشخص نیست.

پیش‌بینی ظرفیت پالایش

ایران - پیش‌بینی ظرفیت پالایش (۲۰۱۹-۲۰۳۰)

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

پالایشگاه‌های اصلی ایران

ظرفیت عملیاتی جاری (هزار بشکه در روز)

۳۶۰	ستاره خلیج فارس
۳۹۹	آبادان
۳۷۵	اصفهان
۲۸۴	بندرعباس
۲۴۵	تهران
۲۴۲	اراک
۱۲۰	قشم
۱۱۰	تبریز
۵۶	شیراز
۲۲	کرمانشاه
۴۸	لاوان

منبع: شرکت ملی پخش و پالایش فراورده‌های نفتی ایران، اوپک و مؤسسه فیچ

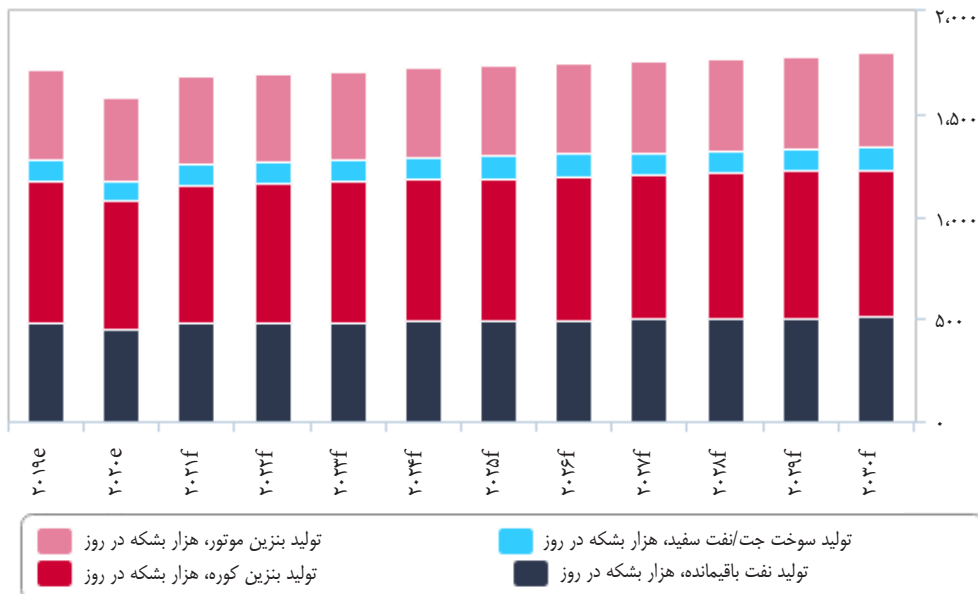
ایران از دیرباز در زمینه سوخت‌های پالایش شده صادرکننده، اما عموماً در بخش بنزین واردکننده بوده است. با توجه به محدودیت‌های مالی ناشی از تحریم‌ها، این کشور از سال ۲۰۱۲ تلاش خود را بر به حداکثر رساندن میزان تولید بنزین به منظور رسیدن به خودکفایی در این بخش متمرکز کرده است. تکمیل توسعه تمامی فازهای پالایشگاه ستاره خلیج

فارس در تحقق این هدف نقش دارد. این پالایشگاه به طور مشخص برای فراوری میعانات گاز طبیعی و تبدیل آن‌ها به سوخت طراحی شده است که قرار است از فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی تأمین شود که در طی چند سال گذشته افتتاح شده‌اند. بنزین اکتان بالا و پایین محصول اصلی این پالایشگاه خواهند بود و ۶۲ درصد از کل ظرفیت تولید سه فاز نخست پالایشگاه (۲۲۶ هزار بشکه در روز) به تولید آن‌ها اختصاص خواهد یافت. سهم گازوئیل از ظرفیت تولید این سه فاز ۲۴ درصد (۸۸ هزار بشکه در روز) و سهم سوخت جت و ال‌پی‌جی نیز ۱۲ درصد (۴۵ هزار بشکه در روز) خواهد بود. در سال ۲۰۱۹ میزان تولید بنزین ایران بیشتر از مصرف داخلی آن بود.

آغاز به کار پالایشگاه قشم با ظرفیت تولید ۱۲۰ هزار بشکه در روز که میعانات گازی از مبدأ میدان پارس جنوبی و میدان هنگام را فراوری می‌کند نیز به میزان قابل توجهی ظرفیت تولید داخلی را افزایش داده است. سبد محصولات این پالایشگاه نیز به مانند پالایشگاه ستاره خلیج فارس بر محصولات دارای ارزش بالا و سبک متمرکز است. طبق گزارش‌ها، تولید این پالایشگاه با استانداردهای کیفی یورو-۵ مطابقت خواهد داشت. طرح‌هایی نیز برای توسعه ظرفیت فراوری میعانات گازی در داخل کشور از طریق افزودن هشت برج جداسازی (اسپلیتر) با ظرفیت ۶۰ هزار بشکه در روز در پالایشگاه سیراف در دست اجرا هستند. اما ما هنوز این ظرفیت را در پیش‌بینی‌های خود لحاظ نکرده‌ایم. این طرح از سال ۲۰۱۷ در دست اجرا بوده و تا امروز نشانه چندانی از پیشرفت در اجرای آن به چشم نمی‌خورد.

توسعه پالایشگاه ستاره خلیج فارس و افزایش تولید بنزین

تولید سوخت پالایشگاهی ایران در سال‌های ۳۰-۲۰۱۹ (هزار بشکه در روز)

f برآوردهای مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

ایران در حال حاضر سرگرم اجرای یک طرح جامع نوسازی است که قرار است ۳۴ میلیارد دلار صرف اجرای آن شود که از جمله آن‌ها می‌توان به دو تأسیسات پالایشگاهی بهمن گنو (۳۰۰ هزار بشکه در روز) و آناهیتا (۱۵۰ هزار بشکه در روز) اشاره کرد. اما با توجه به رشد و ظرفیتی که در سال‌های اخیر شاهد آن بوده‌ایم، خودکفایی ایران در تولید سوخت‌های

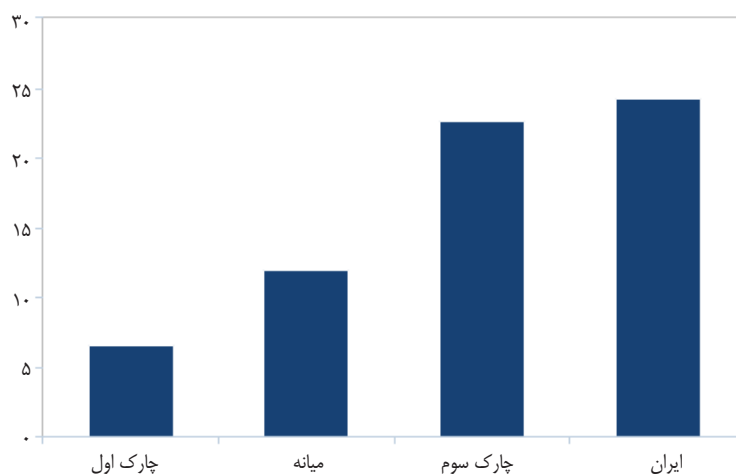

پالایش‌شده، اشباع نسبی بازار جهانی سوخت و محدودیت‌های شدید مالی دولت ایران، انتظار نمی‌رود احداث پالایشگاه‌های جدید که کاری سرمایه‌بر بوده و بهره‌مندی از منافع آن نیز مدت‌ها به طول می‌انجامد، اولویت اصلی ایران در بخش هزینه منابع مالی خود باشد. در مقابل، ایران احتمالاً تداوم روند نوسازی را بر افزایش میزان ظرفیت تولید اولویت خواهد داد. اقدامات مربوط به نوسازی در چندین پالایشگاه از جمله آبادان، بندر عباس، اصفهان، کرمانشاه و تبریز در جریان است. هرچند گستره این فعالیت‌ها از پالایشگاهی به پالایشگاه دیگر متفاوت است، اما هدف کلی افزایش میزان تولید محصولاتی با ارزش افزوده بیشتر و همراستا کردن عرضه با استانداردهای بین‌المللی در حوزه سوخت است. محصولاتی با استانداردهای بالاتر می‌توانند در بازارهای جهانی جای خود را باز کنند و ارزش بیشتری نیز برای کشور به وجود آورند. همچنین پالایشگاه‌های ایران در حال حاضر مقادیر فراوانی پسماند نیز تولید می‌کنند. این پسماندها محصولاتی با ارزش پایین هستند و در آینده نیز به موازات سختگیرانه‌تر شدن قوانین و مقررات مربوط به حفاظت از محیط زیست، احتمالاً باز هم از ارزش آن‌ها کاسته خواهد شد.

اما فعالیت‌ها در بخش‌های پایین‌دستی نیز به مانند بخش‌های بالادستی به میزان قابل توجهی تحت تأثیر وضع مجدد تحریم‌های ثانویه آمریکا قرار گرفته‌اند. از زمان وضع مجدد این تحریم‌ها تا کنون، چند یادداشت تفاهم و قرارداد امضا شده با طرف‌های خارجی مانند شرکت جی‌جی‌سی^۱، شرکت ماروبنی^۲، گروه صنعتی دائلیم^۳ و گروه مهندسی اس‌کی^۴ فسخ شده‌اند و تحقق کامل هدف سرمایه‌گذاری ۳۴ میلیارد دلاری در آینده نزدیک بعید خواهد بود. دولت برای جبران بخشی از این عقب‌ماندگی به بازیگران داخلی بخش خصوصی روی آورده است، اما این شرکت‌ها نیز اغلب با محدودیت‌های مالی، سازمانی و فنی مواجه هستند.

ارتقاء پالایشگاه‌ها کاملاً ضروری است

تولید جهانی سوخت نفت پسماند (درصد)

منبع: مؤسسه فیچ

¹ JGC

² Marubeni

³ Daelim Industrial

⁴ SK Engineering

ظرفیت پالایش و تولید محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۹-۲۰۲۴)

						شاخص
۲۰۲۴	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹	
۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۰۱,۰	ظرفیت پالایش نفت خام (هزار بشکه در روز)
.	.	.	.	۲,۷	۲,۸	رشد سالانه ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)
۹۱	۹۰,۳	۸۹,۷	۸۹,۱	۸۳,۳	۹۳	بهره‌برداری از ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)
۲,۰۵۷,۱	۲,۰۴۲,۸	۲,۰۲۸,۶	۲,۰۱۴,۵	۱,۸۸۲,۷	۲,۰۴۶,۴	تولید محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)
۰,۷	۰,۷	۰,۷	۷	۸-	۵	رشد سالانه تولید محصولات پالایش‌شده (درصد)
۲,۰۵۷,۷	۲,۰۴۳,۴	۲,۰۲۹,۲	۲,۰۱۵,۱	۱,۸۸۳,۳	۲,۰۴۷,۰	تولید محصولات پالایش‌شده و اتانول (هزار بشکه در روز)
۰,۷	۰,۷	۰,۷	۷	۸-	۵	رشد سالانه تولید محصولات پالایش‌شده و اتانول (درصد)

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

ظرفیت پالایش و تولید محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۲۵-۲۰۳۰)

						شاخص
۲۰۳۰	۲۰۲۹	۲۰۲۸	۲۰۲۷	۲۰۲۶	۲۰۲۵	
۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	۲,۲۶۱,۰	ظرفیت پالایش نفت خام (هزار بشکه در روز)
.	.	.	.	.	.	رشد سالانه ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)
۹۴,۹	۹۴,۲	۹۳,۶	۹۲,۹	۹۲,۳	۹۱,۶	بهره‌برداری از ظرفیت پالایش نفت خام (درصد)
۲,۱۴۵,۰	۲,۱۳۰,۱	۲,۱۱۵,۳	۲,۱۰۰,۶	۲,۰۸۶,۰	۲,۰۷۱,۵	تولید محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)
۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	رشد سالانه تولید محصولات پالایش‌شده (درصد)
۲,۱۴۵,۸	۲,۱۳۰,۸	۲,۱۱۶,۰	۲,۱۰۱,۳	۲,۰۸۶,۷	۲,۰۷۲,۱	تولید محصولات پالایش‌شده و اتانول (هزار بشکه در روز)
۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	۰,۷	رشد سالانه تولید محصولات پالایش‌شده و اتانول (درصد)

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

مصرف سوخت‌های پالایش شده

دیدگاه اصلی: چشم‌انداز تقاضای سوخت در این فصل بهبود قابل توجهی یافته و پیشرفت‌های چشمگیری را در تقاضای بلندمدت با توجه به بازیابی اقتصاد از کووید-۱۹ و تحریم‌های هسته‌ای ایالات متحده، پیش‌بینی می‌کنیم.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

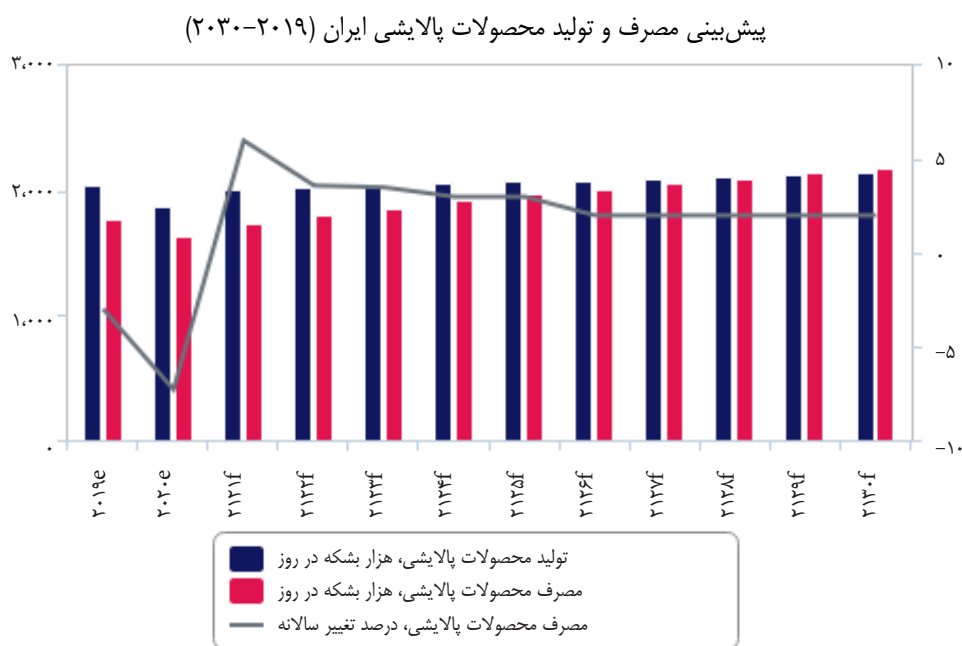
- ما در پیش‌بینی خود از مصرف سوخت‌های پالایش شده در این سه ماه تجدید نظر کرده‌ایم. در پی کاهش ۷,۳ درصدی میزان مصرف سالانه سوخت در سال ۲۰۲۰، ما بهبود ۶ درصدی را برای سال ۲۰۲۱ پیش‌بینی می‌کنیم که این رقم در مقایسه با پیش‌بینی ۶,۷ درصدی قبلی کمتر است.
- ایران با شیوع مجدد کووید-۱۹ دست و پنجه نرم می‌کند و موارد جدید ابتلا از حدود ۸ هزار نفر در روز در اواخر ماه مارس به ۲۵,۵۰۰ نفر در روز در اواخر آوریل افزایش یافته است. اقدامات پیشگیرانه از آن زمان به بعد به مهار شیوع بیماری کمک کرده به گونه‌ای که موارد ابتلا در اوایل ماه مه به ۱۴ هزار نفر در روز کاهش یافته است.
- ریسک ناشی از تأخیر در عرضه واکسن در داخل این کشور افزایش یافته است. تا ماه مه، به ازای هر ۱۰۰ نفر از جمعیت کشور تنها ۱,۸ دوز واکسن دریافت شده است. به دلیل تحریم‌های آمریکا، این کشور نتوانسته پرداخت خود به برنامه جهانی دسترسی به واکسن‌های کووید-۱۹ را تکمیل کند.
- این کشور فرآیند تکمیل واکسن خود را با آزمایشات انسانی در نوامبر ۲۰۲۰ آغاز کرده است. با فرض زمان‌بندی مشابهی با واکسن فایزر و بیوتک برای واکسن تولیدی ایران، این واکسن می‌تواند تا اوت ۲۰۲۱ آماده توزیع شود، که در این صورت واکسیناسیون بخش قابل توجهی از جمعیت دارای اولویت را تا پایان سال ۲۰۲۱ یا اوایل سال ۲۰۲۲ شاهد خواهیم بود.

روندهای ساختاری

میزان تقاضا برای نفت به موازات ازسرگیری فشارهای ناشی از وضع مجدد تحریم‌های آمریکا بر اقتصاد ایران کاهش یافته است. مطابق برآورد تیم ارزیابی ریسک ما، به دنبال کاهش ۴,۸ و ۶,۸ درصدی میزان واقعی تولید ناخالص داخلی ایران در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ نیز شاهد کاهش مجدد تولید ناخالص داخلی، معادل ۶ درصد باشیم. تا پیش از شیوع ویروس کووید-۱۹، میزان پیش‌بینی شده این کاهش به مراتب کمتر و حدود ۰,۴ درصد بود، اما دورنمای شرایط با توجه به شیوع این ویروس بدتر شده است. حتی پس از بازگشت شرایط به پیش از شیوع کووید-۱۹ نیز مقادیر مصرف و سرمایه‌گذاری همچنان به واسطه مجموعه‌ای از عوامل از جمله سیاست‌های مالی انقباضی، افزایش تورم و محدودیت دسترسی به اعتبارات، محدود خواهند بود. پیش‌بینی ما آن است که اقتصاد ایران از سال ۲۰۲۱ در مسیر رشد قرار گیرد و رشدی ۲,۱ درصدی را تجربه کند و به طور میانگین رشد ۴,۲ درصدی را بین سال‌های ۲۰۲۱ تا انتهای دوره مورد پیش‌بینی یعنی سال ۲۰۳۰ تجربه نماید. اما توجه به این نکته بسیار ضروری است که این احیای روند رشد، مشروط به حصول پیشرفتی دیپلماتیک در عرصه روابط میان ایران و آمریکا، تحت دولت بایدن خواهد بود تا

امکان لغو تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه این کشور فراهم شود. بدین ترتیب، ریسک‌های نزولی برای این پیش‌بینی و به تبع آن برای پیش‌بینی ما در مورد میزان تقاضا برای سوخت، ریسک‌های قابل توجهی هستند.

احیا در سال ۲۰۲۱

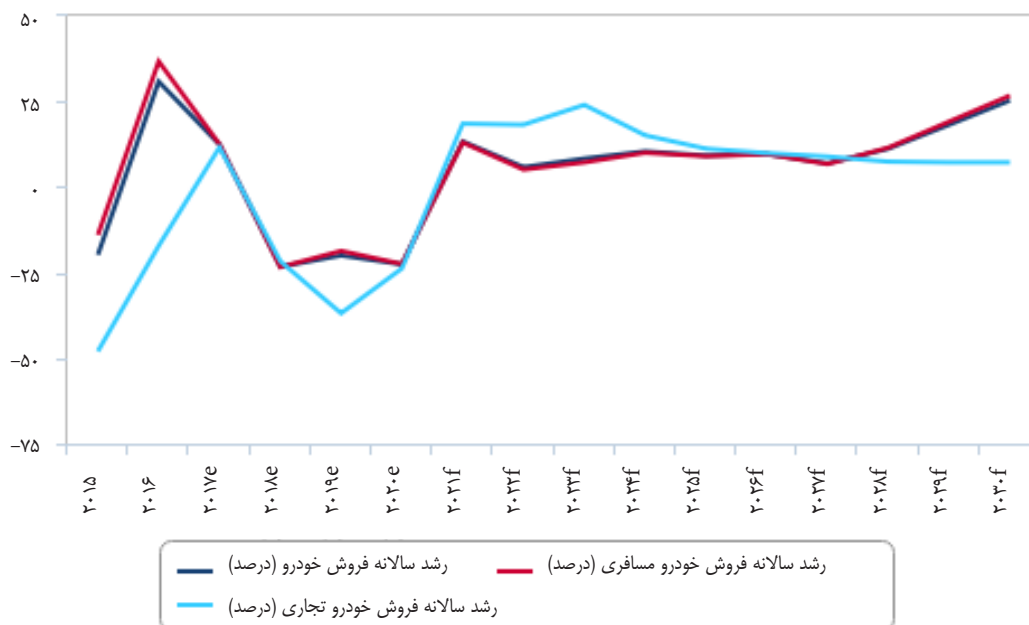

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

بخش حمل و نقل مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده میزان تقاضا برای نفت است که بر مبنای آمار آژانس بین‌المللی انرژی، بیش از ۸۰ درصد کل مصرف را به خود اختصاص داده است. بخش‌های صنعتی و خانگی نیز از دیرباز بخش مهمی از سبد تقاضا را به خود اختصاص داده‌اند، اما تغییر الگوی مصرف سوخت به سمت استفاده از گاز طبیعی از سهم آن‌ها در بازار نفت کاسته است. دورنمای پیش‌بینی شده توسط تیم تخصصی ما در بخش فروش خودرو در سال ۲۰۲۰ نیز منفی است و کاهش ۲۲٫۶ درصدی نسبت به سال گذشته را نشان می‌دهد. دورنمای این بخش نیز تا پیش از شیوع ویروس کووید-۱۹ روشن‌تر بود و نرخ کاهش فروش تنها ۷٫۷ درصد پیش‌بینی می‌شد. اما دورنمای شرایط در یک بازه زمانی طولانی‌تر مثبت است. تیم تخصصی ما در بخش خودرو، افزایش ۱۸٫۵ درصدی میزان فروش خودرو را برای سال ۲۰۲۱ پیش‌بینی کرده است. همچنین بر پایه ارزیابی این تیم، انتظار می‌رود میانگین رشد میزان فروش خودرو از سال ۲۰۲۱ تا پایان بازه زمانی ده‌ساله پیش‌بینی شده ۱۱٫۸ درصد در سال باشد. از جمله موانع اصلی در مسیر عرضه در سه سال گذشته می‌توان به تورم بالا، ضعف پول ملی، کاهش قدرت هزینه‌کرد دولت، سخت‌تر شدن شرایط دریافت اعتبار و از دست رفتن اعتماد مصرف‌کنندگان و کسب و کارها اشاره کرد که از تمایل و نیز توان مشتریان برای خرید این اقلام گران‌قیمت کاسته است. معکوس کردن این روندها تا حد زیادی به لغو تحریم‌ها از سوی آمریکا بستگی دارد.

فروش در حال بهبود است

پیش‌بینی فروش خودرو در ایران (۲۰۱۵-۲۰۳۰)

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مرکز آمار ایران و مؤسسه فیچ

بخش پتروشیمی یکی دیگر از بخش‌های محرک رشد تقاضا بوده است. ظرفیت ترکیب پروپیلن و اتیلن در سال‌های ۲۰۱۷، ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ترتیب ۱۰، ۲۰ و ۱۱٫۶ درصد افزایش یافت. پیش‌بینی می‌کنیم که این افزایش ظرفیت همچنان ادامه یافته و به طور متوسط سالانه تا سال ۲۰۲۵ با نرخ معادل ۳٫۲ رشد نماید. با این حال، این چشم‌انداز بسیار ضعیف‌تر از آن چیزی است که قبل از کووید-۱۹ متصور بود. تقاضای داخلی به شدت تحت تأثیر ضعف گسترده اقتصادی قرار گرفته و ایالات متحده تحریم‌های خود را علیه این بخش تشدید کرده و محدودیت صادرات را موجب شده است. در ژوئن ۲۰۱۹، خزانه‌داری آمریکا بزرگ‌ترین گروه پتروشیمی ایران، شرکت صنایع پتروشیمی خلیج فارس (PGPIC)، و ده‌ها نهاد کوچک دیگر در این بخش (عمدتاً شرکت‌های تابعه) را تحریم کرد. با توجه به وابستگی شدید کشور به بازارهای صادراتی و تسلط کلی شرکت صنایع پتروشیمی خلیج فارس بر بازار، این امر احتمالاً تأثیر قابل توجهی بر تولید خواهد داشت. علاوه بر این، محدودیت دسترسی به خوراک پتروشیمی (اتان و ال‌پی‌جی) در داخل و کمبود فزاینده آب، ریسک‌های بیشتری را در زمینه بهره‌برداری از کارخانه‌های پتروشیمی در سال‌های پیش رو ایجاد می‌کنند. برخلاف پیش‌بینی‌های ما، دولت ایران از ۱۶ نوامبر ۲۰۱۹ قیمت بنزین را به شدت و به طور ناگهانی افزایش داد. این اقدام به بروز اعتراضات اجتماعی گسترده‌ای منجر شد، اما بروز این اعتراضات باعث توقف این سیاست نشد. این افزایش قیمت در ماه نوامبر سال ۲۰۱۹، چهارمین مرحله اصلاح اساسی یارانه‌ها بود که طی یک دهه اخیر آغاز شده است:

- فاز ۱: ایران فاز نخست هدفمندی یارانه‌ها را در پایان سال ۲۰۱۰ و با کاهش میزان یارانه‌های پرداختی برای برخی حامل‌های انرژی آغاز کرد.

- فاز ۲: در این مرحله که در اواخر آوریل ۲۰۱۴ به اجرا گذاشته شد، یارانه پرداختی برای بنزین، گازوئیل و سی‌ان‌جی کاهش یافت. بدین ترتیب قیمت بنزین با افزایشی ۷۵ درصدی از ۴۰۰۰ ریال به ۷۰۰۰ ریال در هر لیتر رسید و بهای بنزین بدون سهمیه‌بندی (بالتر از ۶۰ لیتر در ماه) نیز به ۱۰ هزار ریال در هر لیتر افزایش یافت.
  - فاز ۳: ایران مرحله سوم کاهش یارانه‌ها را در ماه مه سال ۲۰۱۵ به اجرا گذاشت و قیمت بنزین سهمیه‌بندی را از ۷ هزار ریال به ۱۰ هزار ریال در هر لیتر افزایش داد.
  - فاز ۴: در نوامبر ۲۰۱۹، دولت با اعلام افزایش ۵۰ درصدی قیمت‌ها، قیمت بنزین سهمیه‌بندی (۶۰ لیتر نخست مصرف در ماه) را از ۱۰ هزار ریال (۰,۲۴ دلار) در هر لیتر به ۱۵ هزار ریال (۰,۳۶ دلار) افزایش داد. قیمت هر لیتر بنزین خارج از سهمیه ۶۰ لیتر در ماه نیز ۳۰ هزار ریال (۰,۷۱ دلار) تعیین شد.
- همچنین دولت ایران به شدت به دنبال کاهش میزان مصرف داخلی از طریق اجرای تمهیدات متنوع در زمینه مصرف بهینه و نیز تغییر سبد سوخت است. این تمهیدات شامل افزایش میزان کارایی آب‌گرم‌کن‌های مورد استفاده در ساختمان‌ها، جایگزینی وسایل نقلیه قدیمی، تغییر سوخت به سی‌ان‌جی در بخش حمل و نقل و افزایش نقش حمل و نقل ریلی هستند.

مصرف محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۹-۲۰۲۴)

شاخص	e۲۰۱۹	e۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
مصرف محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۱,۷۶۷,۱	۱,۶۳۸,۸	۱,۷۳۶,۸	۱,۸۰۰,۱	۱,۸۶۳,۱	۱,۹۱۹,۰
رشد سالانه مصرف محصولات پالایش‌شده (درصد)	-۳	-۷,۳	۶	۳,۶	۳,۵	۳

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

مصرف محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۲۵-۲۰۳۰)

شاخص	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹	f۲۰۳۰
مصرف فرآورده‌های پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۱,۹۷۶,۵	۲,۰۱۶,۱	۲,۰۵۶,۴	۲,۰۹۷,۵	۲,۱۳۹,۵	۲,۱۸۲,۲
رشد سالانه مصرف محصولات پالایش‌شده (درصد)	۳	۲	۲	۲	۲	۲

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی، منابع ملی و مؤسسه فیچ

مصرف گاز

دیدگاه اصلی: راه‌اندازی فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی به افزایش میزان دسترسی به گاز طبیعی، تأمین تقاضای انباشته داخلی و ایجاد نیروگاه‌های گازی کمک کرده است. در بلندمدت رشد اقتصادی بیشتر، توسعه زیرساخت‌ها و تلاش‌ها برای جایگزین کردن گاز طبیعی به جای نفت، به تأمین رشد تقاضا در بخش‌های خانگی و صنعتی کمک خواهد کرد.

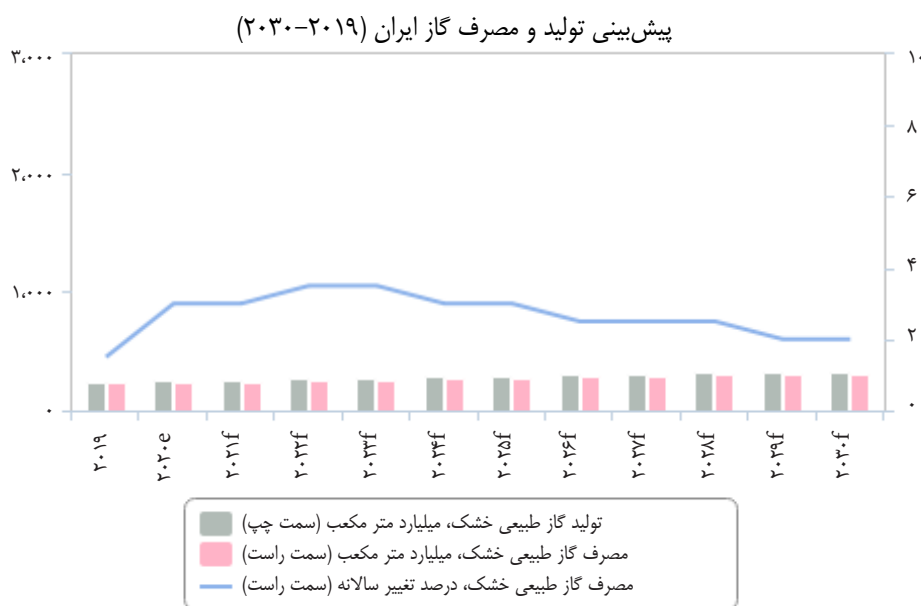
آخرین به‌روزرسانی‌ها

- تقاضای گاز به دلیل وابستگی کمتر به بخش حمل و نقل نسبت به نفت مصونیت بهتری دارد. رشد مصرف با افزایش دسترسی به منابع داخلی و تداوم توسعه زیرساخت‌ها مورد حمایت بیشتری قرار گرفته است.
- به دنبال برآورد رشد ۳ درصدی برای سال ۲۰۲۰، برای سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب رشد‌های ۳ و ۳٫۵ درصدی را انتظار داریم.

روندهای ساختاری

قیمت پایین وضع‌شده گاز توسط دولت، رشد شدید تولید داخلی و افزایش دسترسی به شبکه، همگی باعث رشد شدید تقاضای گاز طبیعی ایران در دهه گذشته شده است. در طول ۱۰ سال گذشته تا سال ۲۰۲۰، تقاضا با میانگین رشد سالانه ۳٫۸ درصد، ۷۳٫۲ میلیارد متر مکعب افزایش یافت. ما با پیش‌بینی رشد میانگین سالانه ۲٫۸ درصدی تا سال ۲۰۳۰، چشم‌انداز مثبتی در خصوص تقاضای گاز داریم. افزایش جمعیت، تداوم توسعه اقتصادی و افزایش نقش گاز در تولید برق داخلی، رشد تقاضای گاز را به دنبال دارد.

پیش‌بینی تولید و مصرف گاز

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

موارد اصلی مصرف گاز در ایران عبارت‌اند از:

- **خانگی:** تقاضای خانوارها با اختصاص ۴۰ تا ۴۵ درصد از کل مصرف طی دهه گذشته، بیشترین سهم مصرف را در ایران به خود اختصاص داده است. با اینکه انتظار داریم تقاضای خانگی مصرف گاز در طول دوره پیش‌بینی همچنان افزایش یابد، سهم آن در رشد کلی کاهش می‌یابد. در سال ۲۰۲۰، شرکت ملی گاز ایران برآورد نمود که ۹۵ درصد مردم قبلاً به شبکه گاز متصل شده‌اند و این امر زمینه را برای افزایش بیشتر محدود می‌کند. بنا بر پیش‌بینی سازمان ملل متحد، رشد جمعیت ایران طی سال‌های ۲۰۳۰-۲۰۲۱ نسبت به دهه ۲۰۲۰-۲۰۱۱ کاهش می‌یابد و از رشد سالانه ۱,۳ درصدی طی دهه گذشته به رشد سالانه ۱ درصدی در دهه پیش رو می‌رسد.
- **تولید برق:** بخش برق دومین منبع بزرگ تقاضای گاز است، اگر چه سهم آن در سال‌های مختلف متفاوت و عموماً بین ۲۰ تا ۳۰ درصد متغیر است. فرآورده‌های نفتی مورد استفاده در نیروگاه‌ها به تدریج با گاز جایگزین شده و موجب کاهش سوخت مستقیم نفت کوره و گازوئیل داخلی می‌شود. ترکیبی از تعویض مداوم نفت به گاز و افزایش تقاضای کلی انرژی، بخش انرژی را به محرک اصلی رشد طی ۱۰ سال آتی تا سال ۲۰۳۰ تبدیل خواهد کرد. طبق پیش‌بینی گروه برق ما، تولید برق گازسوز از ۲۱۹,۷ تریلیون وات ساعت در سال ۲۰۲۰ به ۳۳۵,۷ تریلیون وات ساعت در سال ۲۰۳۰ می‌رسد و سهم خود را در ترکیب کل تولید از ۷۶,۸ درصد به ۸۸,۲ درصد افزایش می‌دهد.
- **صنعتی:** میزان استفاده صنعتی در دهه گذشته بیشتر شده و از حدود ۱۰ درصد به ۱۵ درصد از کل تقاضا افزایش یافته است. با رهایی اقتصاد از تحریم‌های آمریکا و رشد صنایع گازمحور، تقاضای صنعتی همچنان افزایش خواهد یافت.
- **پالایش و پتروشیمی:** در مجموع، مصرف‌کنندگان پالایشی و پتروشیمی‌ها حدود ۵ درصد از کل مصرف را تشکیل می‌دهند. با این حال، سهم این بخش در دهه گذشته به طور پیوسته کاهش یافته و از حدود ۸ درصد در سال ۲۰۱۰ به میزان ذکر شده رسیده است. رشد محدود پیش‌بینی شده ظرفیت پالایش و پتروشیمی‌ها نشان می‌دهد که بخش پایین دست سهم اندکی در رشد تقاضای گاز در طول دوره پیش‌بینی ۱۰ ساله خواهد داشت.
- **حمل و نقل:** گاز طبیعی فشرده (سی ان جی) یک سوخت با سهم کوچک اما در حال رشد در بخش حمل و نقل ایران است. در حال حاضر، حمل و نقل کمتر از ۵ درصد از کل تقاضا را به خود اختصاص داده است، اگرچه انتظار داریم که این سهم در طول دوره پیش‌بینی افزایش یابد. دولت به سرمایه‌گذاری در ساخت زیرساخت‌ها و گازسوز کردن خودروها ادامه می‌دهد. تا سال ۲۰۲۰، طبق برآورد دولت حدود ۲,۳ میلیون وسیله نقلیه به سی ان جی سوز تبدیل شده است و دولت اعلام کرد که بنا دارد ۱,۵ میلیون خودروی دیگر را نیز سی ان جی سوز نماید.
- **تزریق مجدد:** در طول ۱۰ سال گذشته، حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد از تولید ناخالص گاز به مخازن نفتی تزریق شده است تا تولید حفظ شود. به دلیل تأثیر تحریم‌های ثانویه آمریکا، نیاز به تزریق مجدد در حال حاضر به پایین‌ترین حد خود رسیده است. با این حال، با توجه به اینکه حجم تزریق مجدد در مصرف نهایی ثبت نمی‌شود، پیش‌بینی کاهش تحریم‌ها بر چشم‌انداز ما تأثیر نخواهد گذاشت.

مصرف گاز ایران (۲۰۱۹-۲۰۲۴)

شاخص	e۲۰۱۹	e۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
مصرف گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۳۱,۲	۲۳۸,۲	۲۴۵,۳	۲۵۳,۹	۲۶۲,۸	۲۷۰,۷
تغییر سالانه مصرف گاز طبیعی خشک (درصد)	۱,۵	۳	۳	۳,۵	۳,۵	۳

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

مصرف گاز ایران (۲۰۲۵-۲۰۳۰)

شاخص	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹	f۲۰۳۰
مصرف گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۲۷۸,۸	۲۸۵,۷	۲۹۲,۹	۳۰۰,۲	۳۰۶,۲	۳۱۲,۳
تغییر سالانه مصرف گاز طبیعی خشک (درصد)	۳	۲,۵	۲,۵	۲,۵	۲	۲

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، سازمان بین‌المللی انرژی، اوپک و مؤسسه فیچ

تجارت نفت

دیدگاه اصلی: به نظر می‌رسد ریاست‌جمهوری بایدن موجب احیای صادرات نفت خام گردد، زیرا او به سمت ورود مجدد به توافق هسته‌ای با ایران خواهد رفت. با این حال رشد در بلندمدت به واسطه عدم مشارکت خارجی در این بخش و افزایش تقاضای بخش پالایش داخلی، محدود خواهد بود.

پیش‌بینی تجارت نفت خام

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- اکثر مراکز ردیابی نفت‌کش‌ها از افزایش صادرات نفت ایران از پایان سال ۲۰۲۰ گزارش می‌کنند، اگر چه برآوردها از حجم صادرات با هم تفاوت قابل توجهی دارند. صادرات که عمدتاً به چین سرازیر شده، ممکن است منعکس‌کننده ترکیبی از قیمت‌های بالاتر نفت و محدودیت دسترسی به نفت سنگین و ترش (که جذابیت نفت ایران را افزایش می‌دهد) و تأثیر ریاست‌جمهوری بایدن (که انتظار کاهش تحریم‌ها علیه ایران را افزایش داده است) باشد.
- با این حال، نظر ما این است که توافق هسته‌ای تا پایان سال ۲۰۲۲ حاصل نخواهد شد، چرا که مذاکره‌کنندگان هر دو طرف با محدودیت‌های سیاسی داخلی دست و پنجه نرم می‌کنند. ما رونق معنی‌داری را در صادرات تا سال ۲۰۲۳ پیش‌بینی نمی‌کنیم.
- با وجود این، ایران خود را برای افزایش صادرات آماده می‌کند. در ژانویه ۲۰۲۱، مدیر عامل شرکت پایانه‌های نفتی ایران، عباس اسدروز، اعلام کرد که پایانه نفتی خارک که ظرفیت بارگیری ۸ تا ۱۰ میلیون بشکه در روز را دارد، در آمادگی کامل برای از سرگیری حداکثری صادرات به سر می‌برند. رئیس‌جمهور حسن روحانی گفته است که این کشور آماده است و می‌تواند فروش خود به خارج از کشور را به ۲,۳ میلیون بشکه در روز افزایش دهد. دولت نشان داده که آماده است با دادن تخفیف و سایر مشوق‌ها، سهم خود از بازار را تضمین نماید.
- در دسامبر ۲۰۲۰، وزارت نفت اعلام کرد که اولین فاز از پایانه جاسک، که بناست ۱ میلیون بشکه به ظرفیت بارگیری بیفزاید، تا مارس ۲۰۲۱ تکمیل خواهد شد. این پروژه با تأخیر روبرو شده است، اما گفته می‌شود که ۹۰ درصد از بخش عملیات اولیه پایانه و ۸۰ درصد از خط لوله گوره-جاسک کامل است.
- درآمد صادراتی ایران از بهبود مداوم قیمت نفت افزایش می‌یابد. پیش‌بینی می‌کنیم که قیمت نفت برنت از میانگین بشکه‌ای ۴۳,۲ دلار در سال ۲۰۲۰، در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب به ۶۶ و ۶۴ دلار در هر بشکه برسد.

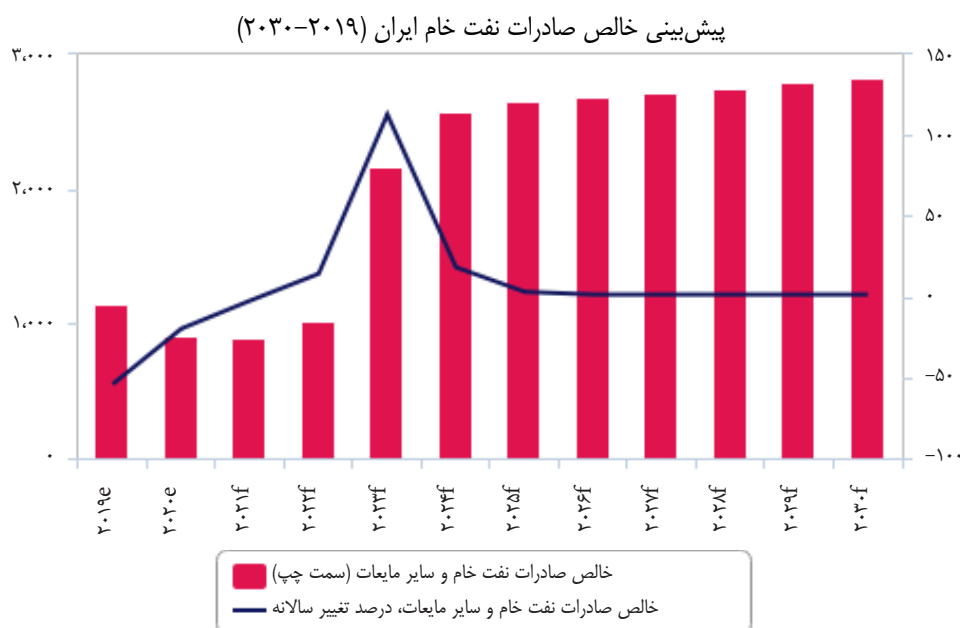
روندهای ساختاری

افت صادرات نفت خام در دوره ریاست جمهوری ترامپ

ایران نوعاً حجم عمده تولید نفت خام، میعانات و مایعات گاز طبیعی خود (حدود ۶۰ درصد) را صادر می‌کند، به جز در موقع تحریم که صادرات به زیر ۴۰ درصد سقوط کرده است. اکثر این صادرات (حدود سه چهارم کل) به مقصد کشورهای آسیایی انجام می‌شود که در این میان، چین، ژاپن و کره جنوبی سهم عمده‌ای دارند. اکثر مابقی حجم تولیدات به اروپا

صادر می‌گردد. با این حال، با توجه به تحریم‌های ثانویه ایالات متحده، اکثر خریداران از تجارت با ایران پا پس کشیده و از کشورهای فوق نیز فقط چین است که به واردات نفت خام از ایران و البته با نرخ‌های بسیار پایین‌تر ادامه می‌دهد. حجم صادرات در سال‌های اخیر افت شدیدی داشته است. در ۸ مه سال ۲۰۱۸، دونالد ترامپ رئیس‌جمهور ایالات متحده، خروج این کشور از برنامه جامع اقدام مشترک (برجام)، موسوم به توافق هسته‌ای ایران را اعلام نمود. در نتیجه، تحریم‌های ثانویه مجدداً از ۵ نوامبر آن سال اجرایی شدند که بخشی از این تحریم‌ها هم برای نفت خام ایران هدف‌گذاری شده بود. واشنگتن در ابتدا فهرستی از معافیت‌ها را صادر نمود که امکان تداوم تجارت با ایران را برای خریداران اصلی فراهم می‌کرد. این حرکت در واکنش به نگرانی‌های انجام شد که عدم عرضه از جانب ایران موجب افزایش شدید قیمت‌های جهانی نفت خواهد گردید. قیمت‌های بنزین (که ارتباط نزدیک با قیمت نفت خام دارد) یکی از موضوعات حساس برای رأی‌دهندگان ایالات متحده است و رئیس‌جمهور باید دقت کند که موجب تحریک شوک قیمتی برای مصرف‌کنندگان آمریکایی نشود. علیرغم محدودیت‌های وضع شده برای صادرات نفت ایران، قیمت‌های جهانی نفت در فصل چهارم ۲۰۱۸ سقوط کرد و در سال ۲۰۱۹ نیز نتوانست به طور کامل بازیابی شود. در نتیجه، ترامپ تصمیم گرفت معافیت‌های ۱۸۰ روزه را که در می ۲۰۱۹ به اتمام می‌رسید، تجدید نکند. بر اساس داده‌های شرکت رهگیری نفت‌کش‌های بومبرگ، میزان صادرات ایران پس از رسیدن به میانگین ۲,۳ میلیون بشکه در روز در ۱۰ ماهه اول ۲۰۱۸، از ماه نوامبر تا آوریل ۲۰۱۹ به ۱,۳ میلیون بشکه در روز و سپس به ۳۲۰ هزار بشکه در روز در ماه مه و تا پایان سال ۲۰۱۹ رسید. با این حال، اختلافات قابل توجهی در میزان دقیق حجم تجارت بین سرویس‌های مختلف رهگیری نفت‌کش‌ها وجود دارد که عمدتاً بازتاب تلاش ایران برای پنهان کردن فروش خود و کمک به مشتریان برای دور زدن تحریم‌ها است.

پیش‌بینی خالص صادرات نفت خام

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

کووید-۱۹ ضربه دیگری را در سال ۲۰۲۰ به ایران وارد نمود. با گسترش همه‌گیری در سطح جهان و اعمال اقدامات محدودکننده سخت‌گیرانه به منظور مهار گسترش شیوع، قیمت‌های نفت با سقوط شدیدی مواجه شد. معیار جهانی برنت در ماه آوریل، به پایین‌ترین حد خود یعنی ۲۰ دلار در هر بشکه و میانگین قیمت سالانه به ۴۳٫۲ دلار در هر بشکه سقوط کرد. پیش‌بینی ما این است که میانگین قیمت نفت خام برنت در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب به ۶۶ و ۶۴ دلار در هر بشکه برسد. در حالی که سال ۲۰۲۱ نوید احیای تقاضا را می‌دهد، اما این رشد تا زمان ارائه واکسن، شکننده خواهد بود. پس از همه‌گیری، اکثر بازارها با سطوح پایین‌تر رشد تقاضا نسبت به پیش از کرونا و ویروس مواجه خواهد شد، که این بازتاب رشد ضعیف‌تر تولید ناخالص داخلی واقعی، افزایش کارایی انرژی و کاهش شدت انرژی، تغییر سوخت، و رفتارهای فاصله‌گذاری اجتماعی است. به دلیل بازیابی کم‌رنگ تقاضا، تعدیل‌های عمده سمت عرضه برای ایجاد توازن در بازار و فروش ذخایر عظیم جهانی نفت خام، ضروری خواهد بود. کاهش‌های شدید مخارج سرمایه‌ای، موجب کاهش در عرضه غیراوپک می‌شود که ناشی از زیان‌های قابل توجه در شیل ایالات متحده بوده است. با این حال، انتظار داریم تولید شیل در سال ۲۰۲۲ به رشد خود، البته با نرخ کمتر، بازگردد. رشد تولید در لیبی و ایران، در کنار از بین رفتن محدودیت‌های سقف تولید اوپک پلاس، هرگونه صعود قیمت در میان مدت را محدود می‌نماید.

نوید ریاست جمهوری بایدن برای احیای صادرات

انتخاب جو بایدن به عنوان رئیس‌جمهور، نوید احیای صادرات را در صورت پیوستن مجدد ایالات متحده به توافق هسته‌ای و رفع تحریم‌های ثانویه می‌دهد. تعیین زمان‌بندی دقیق برای این موضوع، دشوار است. ایران می‌تواند سریعاً به پایبندی کامل به تعهدات خود ذیل این توافق بازگردد، اما شروط مذاکره با واشنگتن احتمالاً زمان‌بر خواهد بود. بعید به نظر می‌رسد که تولید و صادرات، پیش از توافقی رسمی بین ایران و آمریکا افزایش پیدا کند. ایران دورنمای همگام‌سازی برگشت خود به توافق را با ایالات متحده مطرح کرده است. اگرچه این امر می‌تواند اشکال مختلفی داشته باشد، اما یک گزینه این است که واشنگتن مجدداً معافیت خریداران تهران را از سر بگیرد. پیش از لغو کامل تحریم‌ها، حجم معافیت‌ها می‌تواند با توجه به پایبندی هر چه بیشتر تهران به این توافق افزایش یابد. پیش‌بینی ما، مبنی بر امکان بازیابی تدریجی صادرات نفت در ۲۰۲۱-۲۰۲۲ و شتاب گرفتن آن در سال ۲۰۲۳ است (به ماژول بالادستی تولید نفت در این گزارش مراجعه کنید). یکی از ریسک‌های احتمالی برای پیش‌بینی ما، تصمیم دولت ترامپ برای تحریم وزارت نفت و شرکت‌های متعدد، از جمله شرکت ملی نفت ایران است. این نهادها در فهرست تحریم‌های ضدتروریستی و نه تحریم‌های هسته‌ای قرار گرفته‌اند. با بازگشت ایالات متحده به توافق هسته‌ای با ایران، این تحریم‌ها به صورت خودکار لغو نمی‌شوند و ممکن است برگرداندن آنها چالش‌برانگیز باشد.

خالص صادرات نفت خام ایران (۲۰۱۹-۲۰۲۴)

شاخص	e۲۰۱۹	e۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)	۱,۱۴۳,۱	۹۱۷,۰	۸۹۴,۶	۱,۰۲۱,۸	۲,۱۷۴,۸	۲,۵۷۰,۹
تغییر سالانه خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (درصد)	-۵۴,۲	-۱۹,۸	-۲,۵	۱۴,۲	۱۱۲,۸	۱۸,۲

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

خالص صادرات نفت خام ایران (۲۰۲۵-۲۰۳۰)

شاخص	۲۰۲۵	۲۰۲۶	۲۰۲۷	۲۰۲۸	۲۰۲۹	۲۰۳۰
خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (هزار بشکه در روز)	۲,۶۴۹,۱	۲,۶۸۳,۳	۲,۷۱۷,۹	۲,۷۵۲,۹	۲,۷۸۸,۳	۲,۸۲۴,۲
تغییر سالانه خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات (درصد)	۳	۱,۳	۱,۳	۱,۳	۱,۳	۱,۳

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

پیش‌بینی تجارت محصولات پالایش‌شده

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- صادرات سوخت طی دهه گذشته، روند رو به رشدی داشته است و کشور در سال ۲۰۱۶ به وضعیت صادرکننده خالص رسیده است. صادرات، با افزایش ظرفیت تقطیر نفت خام و سرمایه‌گذاری در نوسازی و ارتقاء ظرفیت، تقویت شده است.
- با این حال، با افزایش ظرفیت، انتظار داریم صادرات خالص سوخت در سال ۲۰۲۱ و پیش از ورود به دوره‌ای از کاهش مداوم در ادامه دوره مورد پیش‌بینی، به اوج خود برسد.

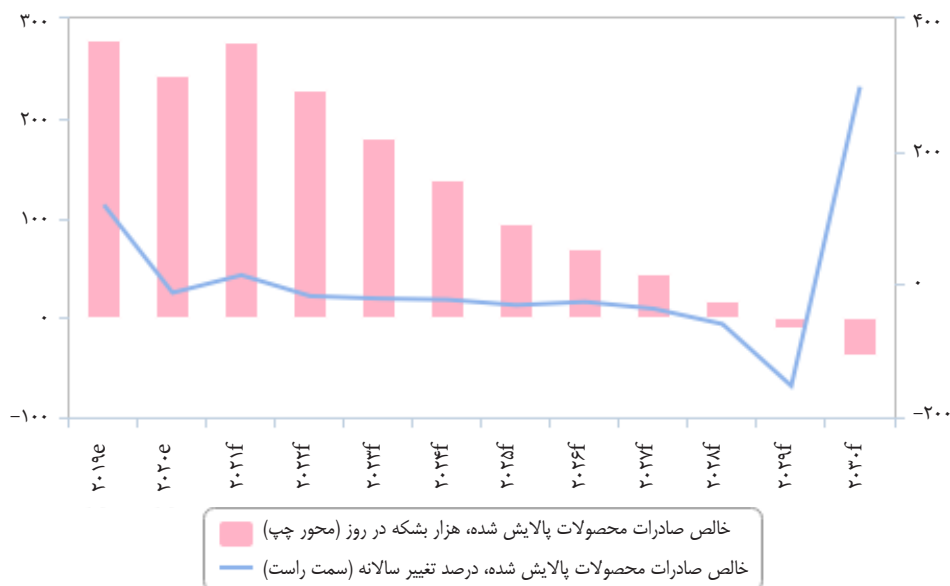
روندهای ساختاری

دورنمای تجارت سوخت‌های پالایش‌شده

ایران صادرکننده خالص سوخت‌های پالایش‌شده است و ظرفیت صادرات این کشور با راه‌اندازی و توسعه پالایشگاه ستاره خلیج فارس به شکل مستمر افزایش یافته است. در کنار کاهش رشد تقاضا برای سوخت به واسطه هدفمندسازی یارانه‌ها، شیوع کرونا نیز به رشد قابل توجه حجم خالص صادرات در سال‌های اخیر کمک کرده است.

پیش‌بینی خالص صادرات محصولات پالایش‌شده

پیش‌بینی خالص صادرات محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۱۹-۲۰۳۰)

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

انتظار می‌رود مازاد تجارت سوخت در درازمدت کاهش یابد و اگر هیچ ظرفیت پالایش جدیدی وارد مدار نشود، نهایتاً در اواخر دهه ۲۰۲۰ به سمت کسری تجاری پیش رود. میزان محبوبیت نفت کوره در حال کاهش است و ایران نیز می‌کوشد فرایند تبدیل پسماندها به محصولاتی با ارزش افزوده بالاتر را، که نیاز بیشتری هم به آن‌ها وجود داشته باشد، بهبود بخشد. این کشور سرمایه‌گذاری سنگینی را برای افزایش ظرفیت داخلی تولید بنزین به خصوص از طریق پالایشگاه ستاره خلیج فارس انجام داده است. از سال ۲۰۱۹ و متعاقب اصلاحات یارانه‌ای اساسی برای کنترل تقاضای داخلی، میزان تولید بنزین در ایران از میزان مصرف آن پیشی گرفته است. در درازمدت افزایش استفاده از وسایل نقلیه گازسوز نیز می‌تواند حجم سوخت موجود جهت صادرات را افزایش دهد، گرچه این نیز تنها اثر محدود و حاشیه‌ای بر حجم صادرات خواهد داشت.

خالص صادرات فرآورده‌های پالایش‌شده ایران (۲۰۱۹-۲۴)						
شاخص	e۲۰۱۹	e۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
خالص صادرات فرآورده‌های پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۲۷۹,۳	۲۴۳,۹	۲۷۷,۶	۲۲۸,۵	۱۷۹,۷	۱۳۸,۱
تغییر سالانه خالص صادرات فرآورده‌های پالایش‌شده (درصد)	۱۱۹,۶	-۱۲,۷	۱۳,۸	-۱۷,۷	-۲۱,۴	-۲۳,۱
خالص صادرات فرآورده‌های پالایش‌شده (میلیارد دلار)	۷,۶	۶,۲	۷,۳	۶,۲	۵,۱	۳,۹
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده ایران (۲۰۲۵-۳۰)						
شاخص	f۲۰۲۵	f۲۰۲۶	f۲۰۲۷	f۲۰۲۸	f۲۰۲۹	f۲۰۳۰
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز)	۹۴,۹	۶۹,۹	۴۴,۲	۱۷,۸	-۹,۴	-۳۷,۳
تغییر سالانه خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (درصد)	-۳۱,۳	-۲۶,۴	-۳۶,۸	-۵۹,۸	-۱۵۲,۸	۲۹۷,۳
خالص صادرات محصولات پالایش‌شده (میلیارد دلار)	۲,۸	۲,۱	۱,۴	۰,۷	۰	۰,۷-

e برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک، ابتکار مشترک آمارهای نفتی و مؤسسه فیچ

تجارت گاز

دیدگاه اصلی: ایران باید برای به حداکثر رساندن میزان بهره‌وری ظرفیت‌های جدید تولید خود، بازارهای صادراتی تازه‌ای برای گاز خود در کشورهای همسایه بیابد؛ گرچه چشم‌انداز اکثر مسیرهای صادراتی پیشنهادی ضعیف است که نشانگر هزینه سرمایه بالا و تقاضای ناکافی در بازارهای نهایی است.

آخرین به‌روزرسانی‌ها

- در فوریه ۲۰۲۱، بیژن زنگنه، وزیر نفت، اظهار داشت که این کشور بر آن است که صادرات گاز را در فاصله زمانی مارس ۲۰۲۱ تا مارس ۲۰۲۲ به ۱۵ تا ۱۶ میلیارد متر مکعب برساند. این مقادیر، تا حد زیادی با پیش‌بینی ۱۵٫۱ و ۱۴٫۴ میلیارد متر مکعبی ما به ترتیب برای سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ سازگار است.
- در دسامبر ۲۰۲۰، ایران و ارمنستان مذاکراتی را در مورد مبادله گاز در برابر برق، با هدف امضای قرارداد تأمین طولانی‌مدت گاز آغاز کردند. هرگونه توافق الزام‌آور، منوط به لغو تحریم‌های آمریکا است.
- در ژانویه ۲۰۲۱، دولت آمریکا معافیت ۹۰ روزه جدیدی را صادر کرد تا به عراق اجازه دهد واردات گاز از ایران را ادامه دهد. عراق یک بازار صادراتی کلیدی برای ایران است و مجموعاً یک سوم صادرات گاز طبیعی و برق این کشور را به خود اختصاص می‌دهد.
- صادرات گاز به عراق، پیش‌بینی ما را با ریسک‌هایی منفی مواجه می‌کند. در دسامبر ۲۰۲۰، شرکت ملی گاز ایران (NIGC) گزارش داد که عراق معوقه‌ای ۶ میلیارد دلاری بابت واردات گاز از ایران دارد و در واکنش به این امر، ایران صادرات خود را از ۵۰ میلیون متر مکعب در روز به ۵ میلیون متر مکعب در روز کاهش داد.
- با این حال، وزارت برق عراق برای احیای صادرات تلاش می‌کند و ایران و عراق در حال بحث در مورد پرداخت‌های معوق هستند.
- شرکت ملی گاز ایران در حال مذاکره برای انعقاد قرارداد جدید صادرات گاز با ترکیه است. این کشورها در حال حاضر توافقنامه‌ای دارند که ۱۰ میلیارد متر مکعب صادرات گاز از ایران به ترکیه را در بر دارد و در سال ۲۰۲۶ به پایان می‌رسد. با این حال، در فوریه ۲۰۲۱ گزارش شد که مذاکرات به دلیل شیوع بیماری به طور موقت به حالت تعلیق درآمده است.
- ایران بار دیگر ال‌ان‌جی را به عنوان راهی بالقوه برای کسب درآمد از منابع داخلی خود مورد بررسی قرار می‌دهد. با این حال، با وجود تحریم‌ها، این امر بسیار بعید است؛ زیرا چنین پروژه‌ای احتمالاً به دسترسی به فناوری و سرمایه بین‌المللی وابسته است.
- اسلام‌آباد و تهران قرارداد خرید و فروش گاز ایران - پاکستان را به مدت پنج سال، تا اوت ۲۰۲۴ تمدید کردند. این پروژه به دلیل عدم موفقیت پاکستان در اجرای خط لوله در کشور خود متوقف شده بود. برنامه بازنگری شده این است که این خط لوله در دوره‌ای پنج ساله تکمیل شود.

- ما در دوره پیش‌بینی خود با توجه به موانع عمده پیش روی این پروژه، از جمله تهدیدهای امنیتی و نبود بودجه کافی، صادرات به پاکستان را به حساب نیاورده‌ایم.

روندهای ساختاری

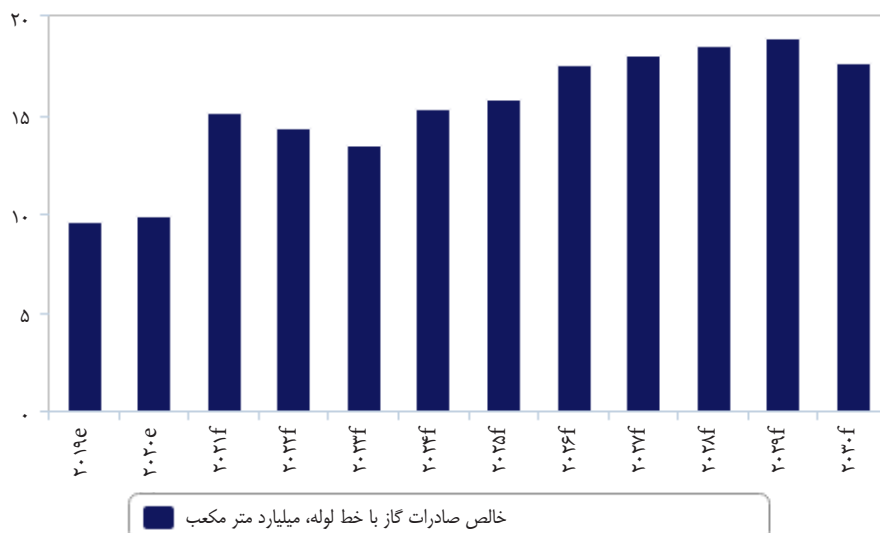
دورنمای تجارت گاز

ایران مقادیر اندکی گاز طبیعی را در سطح منطقه از طریق خطوط لوله مبادله می‌کند و یک صادرکننده خالص گاز طبیعی به شمار می‌رود. از دیرباز، بخش عمده واردات گاز به ایران از ترکمنستان بوده است، اما از اول ژانویه ۲۰۱۷ صادرات گاز ترکمنستان به ایران به دلیل اختلاف نظر بر سر مبالغ پرداختی متوقف شده است. ایران، به ویژه در ماه‌های زمستان، یعنی زمانی که میزان مصرف در بخش خانگی به اوج خود می‌رسد، به واردات گاز متکی بود. اما اکنون و با احداث خط لوله انتقال گاز از دامغان به نکا، گاز در فصل زمستان به این منطقه منتقل می‌شود و دیگر نیازی به واردات گاز از ترکمنستان نیست.

با آغاز به‌کار فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۰۱۸، ظرفیت صادرات ایران افزایش یافته است. عراق و ترکیه مهم‌ترین طرف‌های ذی‌نفع در این مسئله هستند. افغانستان نیز برای تأمین انرژی خود به شدت به ایران وابسته است و میزان واردات گاز این کشور از ایران نیز هرچند از مقداری بسیار پایین، به سرعت در حال افزایش است. ایران افزایش قابل توجه حجم صادرات خود به عراق و رساندن آن به ۴۰ میلیارد متر مکعب در سال را هدف‌گذاری کرده است. اما تحقق این هدف بلندپروازانه در این بازه زمانی به خصوص با تداوم تحریم‌های آمریکا، محال است. ایالات متحده آمریکا معافیت‌هایی را برای ادامه واردات گاز از ایران برای عراق در نظر گرفته و به دلیل وابستگی بسیار شدید عراق به این گاز وارداتی در تولید انرژی، انتظار می‌رود این معافیت‌ها مجدداً تمدید شوند. اما بعید است به عراق اجازه داده شود حجم مبادلات تجاری خود با تهران را به میزان قابل توجهی افزایش دهد.

پیش‌بینی خالص صادرات گاز

پیش‌بینی خالص صادرات گاز ایران (۲۰۱۹-۳۰)

e پیش‌بینی و f برآوردهای مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

ریسک مثبت بلندمدت برای صادرات

ما وجود ریسک مثبت قوی برای صادرات گاز را از سال ۲۰۲۲ به قید تحقق دو شرط پیش‌بینی می‌کنیم:

- **افزایش قابل توجه تولید در دهه ۲۰۲۰:** ما در پیش‌بینی‌های مربوط به حجم تولید گاز، فرض را بر تکمیل تمامی فازهای میدان گازی پارس جنوبی و میدان‌های متعدد دیگری شامل بلال، فرزاد و کیش قرار داده‌ایم. با وجود این، بسیاری دیگر از میداین کشف‌شده به دلیل دورنمای تیره توسعه در محاسبات لحاظ نشده‌اند. با توجه به منابعی که هنوز توسعه نیافته‌اند، افزایش حجم تولید به طول مدت اعمال تحریم‌های آمریکا علیه ایران و سرعت و مقیاس بازگشت شرکت‌های بین‌المللی نفتی به این کشور، پس از لغو این تحریم‌ها بستگی خواهد داشت.
- **زیرساخت‌های خطوط لوله:** علاوه بر افزایش حجم تولید گاز، توسعه زیرساخت‌های لازم برای صادرات گاز به کشورهای همسایه نیز لازمه افزایش قابل توجه صادرات گاز ایران است. ایران از ظرفیت قابل توجهی برای صدور گاز از طریق خط لوله به ترکیه و عراق برخوردار است. این کشور همچنین از ظرفیت کمتری برای صادرات گاز به دو کشور آذربایجان و ارمنستان هم برخوردار است. احداث یک خط لوله به عمان به منظور استفاده از ظرفیت این کشور در زمینه صادرات گاز مایع و نیز تکمیل خط لوله انتقال گاز به پاکستان به میزان قابل توجهی به ظرفیت بالقوه ایران برای افزایش صادرات گاز خواهد افزود.

صادرات گاز به کشورهای منطقه از طریق خط لوله در بازه زمانی مورد پیش‌بینی

- سه پروژه احداث خط لوله وجود دارند که ممکن است در بازه زمانی پیش‌بینی ما تکمیل شوند و این پیش‌بینی ما را که بخش عمده صادرات گاز ایران در این بازه زمانی به بازیگران منطقه‌ای خواهد بود، تقویت نمایند.
- **عراق:** صادرات گاز به این کشور از طریق نخستین خط لوله در سال ۲۰۱۷ و پس از یک تأخیر چهارساله جهت گازرسانی به بغداد آغاز شد. عملیات لوله‌گذاری خط لوله دیگری به مقصد منطقه بصره نیز انجام شده و این خط لوله در سال ۲۰۱۸ به بهره‌برداری رسیده است. عدم وجود منابع داخلی تأمین گاز در عراق و نیز محدود بودن گزینه‌های جایگزین برای واردات گاز، مجال افزایش میزان صادرات گاز به این کشور را بیش از پیش فراهم می‌کند.
  - **عمان:** یک خط لوله زیردریایی میان ایران و عمان به منظور انتقال گاز به پایانه صادراتی گاز مایع عمان جهت مایع‌سازی و عرضه احداث شده است. دولت عمان از قصد خود برای تداوم اجرای این پروژه علی‌رغم تصمیم آمریکا به وضع مجدد تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران خبر داده است. اما اجرای این پروژه احتمالاً با موانعی مواجه خواهد بود و بعید است شرکت‌هایی که ارتباطات قابل توجهی با آمریکا دارند در اجرای آن مشارکت کنند.
  - **پاکستان:** پاکستان با کمبود مزمن انرژی روبه‌رو است که ضمن ایجاد اختلال در تولید در بخش صنعت، نارضایتی عمومی را سبب شده است. با این حال، کار احداث خط لوله انتقال گاز ایران به پاکستان تا به امروز پیشرفت اندکی داشته و احتمالاً در آینده نیز با مسائل و مشکلاتی در زمینه تأمین منابع مالی کافی مواجه خواهد بود.

دورنمای گاز طبیعی مایع

هرچند انتظار ما آن است که ایران بتواند در نیمه دوم بازه مورد پیش‌بینی ما، به یک صادرکننده مهم گاز مایع در منطقه تبدیل شود، اما لازمه تحقق این هدف ورود به بازارهای عمده مصرف گاز است. از دیدگاه ما، گاز مایع در تحقق این هدف و رساندن گاز ایران به اروپا و آسیا نقشی محوری خواهد داشت. به باور ما، گزینه احداث خط لوله انتقال گاز از ایران به اروپا گزینه معقولی نیست. ایران برای صدور گاز خود به اروپا نیاز به تجهیز و نوسازی خطوط لوله کنونی و نیز احداث خطوط لوله جدید دارد. همچنین این کشور برای اجرای مقرون به صرفه چنین طرحی احتمالاً به تمامی ظرفیت حاصل از توسعه خط لوله ترانس-آناطولی نیاز دارد که طرح توسعه حجم گاز انتقالی از مسیر آن، از ۱۶ به ۳۱ میلیارد متر مکعب تا سال ۲۰۲۶ ارائه شده است. خط لوله ترانس‌آدریاتیک که به اروپا وارد می‌شود، امکان افزایش ظرفیت به میزان ۱۰ میلیارد متر مکعب را دارد، اما استفاده از این گزینه مشروط به رعایت بسته سوم مقررات اتحادیه اروپا در حوزه انرژی است که بر طبق آن، تنها ۵۰ درصد از ظرفیت یک خط لوله در اختیار یک شرکت قرار می‌گیرد.

بنابر ارزیابی ما، میزان تقاضا برای گاز در اروپا برای پشتیبانی از طرحی که حجم آن برای حمایت از صادرات مناسب باشد، کافی نیست و اروپا از ظرفیت لازم برای پذیرش حجم بالای گاز نیز برخوردار نیست. صادرات گاز مایع همچنان گزینه‌ای مقرون به صرفه‌تر و انعطاف‌پذیرتر برای افزایش قابل توجه حجم صادرات گاز ایران است. طبق اعلام شرکت ملی صادرات گاز ایران، ۵۰ درصد از عملیات مربوط به اجرای دو پروژه تولید گاز مایع یعنی پارس و پرشین که پیش از اعمال تحریم‌های آمریکا اجرای آن‌ها آغاز شده به اتمام رسیده است. به باور ما، پس از لغو مجدد تحریم‌ها، شرکت‌های بین‌المللی علاقه قابل توجهی به مشارکت در این پروژه‌ها از خود نشان خواهند داد. با این حال، ثابت شد که علی‌رغم کاهش تحریم‌ها در دولت باراک اوباما، اکثر آنها برای ورود به این بازار دارای نگرانی هستند، و با توجه به وضعیت خطرناک بخش گاز طبیعی مایع جهانی و محدودیت‌های شدید در مورد مخارج سرمایه‌ای، چشم‌اندازهای توسعه در کوتاه‌مدت تا میان‌مدت کماکان ضعیف است.

خالص صادرات گاز ایران (۲۰۱۹-۲۰۲۴)

شاخص	e۲۰۱۹	e۲۰۲۰	f۲۰۲۱	f۲۰۲۲	f۲۰۲۳	f۲۰۲۴
خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)	۹,۶	۹,۹	۱۵,۱	۱۴,۴	۱۳,۵	۱۵,۳
تغییر سالانه خالص صادرات گاز طبیعی خشک (درصد)	۵۵,۹	۳	۵۳,۲	-۵,۱	-۵,۸	۱۳,۲
خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد دلار)	۳,۱	۲,۰	۴,۷	۴,۴	۴,۲	۵,۱
خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (میلیارد متر مکعب)	۹,۶	۹,۹	۱۵,۱	۱۴,۴	۱۳,۵	۱۵,۳
تغییر سالانه خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد)	۵۵,۹	۳,۰	۵۳,۲	-۵,۱	-۵,۸	۱۳,۲
خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد از کل)	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰
خالص صادرات گاز طبیعی مایع (میلیارد متر مکعب)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰
خالص صادرات گاز طبیعی مایع (درصد از کل صادرات گاز)	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

خالص صادرات گاز ایران (۲۰۲۵-۲۰۳۰)

۲۰۳۰f	۲۰۲۹f	۲۰۲۸f	۲۰۲۷f	۲۰۲۶f	۲۰۲۵f	شاخص
۱۷,۷	۱۸,۹	۱۸,۵	۱۸,۱	۱۷,۶	۱۵,۸	خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)
-۶,۶	۲	۲,۵	۲,۵	۱۱,۸	۳	تغییر سالانه خالص صادرات گاز طبیعی خشک (درصد)
۶,۳	۶,۸	۶,۶	۶,۵	۶,۳	۵,۴	خالص صادرات گاز طبیعی خشک (میلیارد دلار)
۱۷,۷	۱۸,۹	۱۸,۵	۱۸,۱	۱۷,۶	۱۵,۸	خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (میلیارد متر مکعب)
-۶,۶	۲,۰	۲,۵	۲,۵	۱۱,۸	۳,۰	تغییر سالانه خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد)
۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	خالص صادرات گاز از طریق خط لوله (درصد از کل)
۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	۰,۰	خالص صادرات گاز طبیعی مایع (میلیارد متر مکعب)
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	خالص صادرات گاز طبیعی مایع (درصد از کل صادرات گاز)

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اوپک و مؤسسه فیچ

شاخص ریسک به بازده صنایع

شاخص ریسک به بازده در بخش‌های بالادستی نفت و گاز در خاورمیانه و شمال آفریقا

دیدگاه اصلی: میزان بازده سرمایه‌گذاری در این منطقه با داشتن عظیم‌ترین منابع نفت و گاز در جهان قابل توجه است، اما بهره‌مندی از این بازدهی نیازمند تحمل ریسک است. محدودیت‌های موجود در زمینه مشارکت خارجی، شرایط نامناسب در زمینه مالیات و اعطای مجوز و ریسک‌های فراوان بهره‌برداری، از میزان بازدهی سرمایه‌گذاری در منابع زیرزمینی می‌کاهد و پتانسیل بالادستی منطقه را محدود می‌کند.

ریسک بالا به بازده بالقوه صدمه می‌زند

خاورمیانه و شمال آفریقا - نقشه ریسک به بازده صنایع بالادست

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

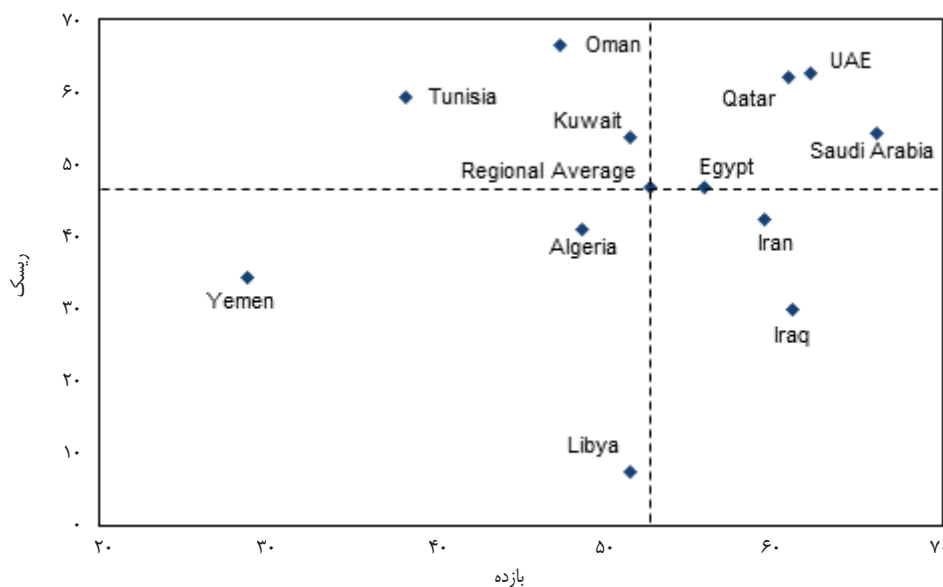
ویژگی‌های اصلی منطقه و آخرین به‌روزرسانی‌ها

- علی‌رغم برخورداری از عظیم‌ترین منابع و نیز ظرفیت‌های تولیدی در قیاس با هر منطقه دیگری در جهان، عملکرد منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا با کسب امتیاز ۵۲ در شاخص ریسک به بازده، که بالا بودن میزان ریسک در منطقه آن را پایین نگاه داشته، تنها اندکی از متوسط جهانی (۵۰٫۰) بیشتر است.
- این منطقه با کسب امتیاز ۶۵٫۲ در شاخص بازده صنعتی عملکردی بهتر از میانگین جهانی دارد که این مسئله بازتاب‌دهنده میزان منابع سوخت‌های فسیلی و پیش‌بینی رشد بالای تولید از محل این منابع است. با این حال، سلطه دولت‌ها بر این بخش از اقتصاد، امتیاز مربوط به بازدهی کشورها را کاهش داده است.
- میزان ریسک‌های بالادستی مربوط به کل این صنعت و نیز کشورها به دلیل تلفیقی از شرایط نامطمئن اقتصادی و سیاسی، بسترهای حقوقی و اداری پیچیده و چالش‌های کلی‌تر در حوزه عملیاتی، در کل منطقه بالا است. علاوه بر این، نرخ بالای مالیات و ساختارهای غیرجذاب قراردادهای ریسک سرمایه‌گذاری را در اکثر بازارها افزایش می‌دهند.

- تولید منطقه به دلیل توافق کاهش تولید اوپک پلاس و کاهش هزینه‌های ناشی از بی‌نظمی روند قیمت نفت به دلیل شیوع کرونا، در کوتاه‌مدت با محدودیت‌های شدیدی روبرو است. با این حال، چشم‌انداز بنیادین بلندمدت روشن است که این نشان از میزان منابع منطقه‌ای و موقعیت مطلوب آن در منحنی کلی هزینه دارد.
- تولیدکنندگان عمده شورای همکاری خلیج فارس، عربستان سعودی، امارات متحده عربی و قطر موقعیت پیش‌تاز خود را در این شاخص حفظ کرده‌اند. ذخایر رقابتی، توان مالی و فنی شرکت‌های ملی نفت- و برای دو کشور امارات متحده عربی و قطر- شرایط سرمایه‌گذاری نسبتاً باز، منافع بیشتری را در این بخش در افق ۱۰ ساله مورد پیش‌بینی ما به همراه خواهد داشت.
- مانند بخش پایین‌دست، بدترین عملکرد را در منطقه لیبی، یمن و تونس دارند. محیط امنیتی ضعیف مانع اصلی سرمایه‌گذاری در لیبی و یمن است، در حالی که در تونس مشکل اصلی کمبود منابع داخلی و ظرفیت تولید است.

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس دارای ریسک پایین و بازده بالا هستند

خاورمیانه و شمال آفریقا - وضعیت ریسک به بازده صنایع بالادست

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

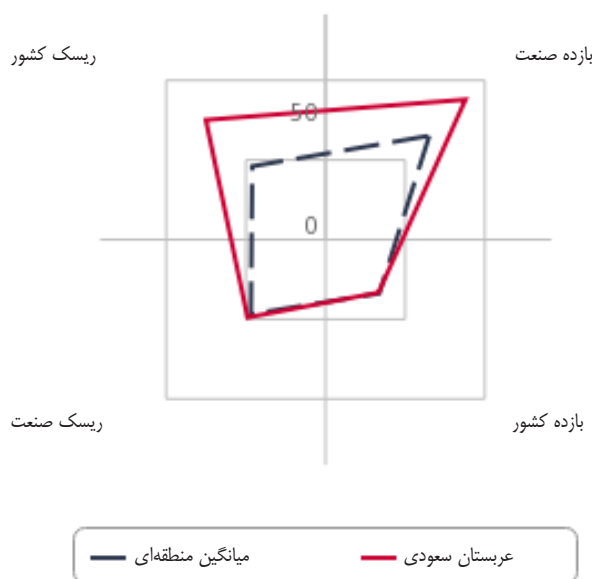
تداوم پیش‌تازی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

عربستان سعودی جایگاه خود را در صدر جدول، علی‌رغم کاهش شدید میزان تولید به موجب توافق اعضای اوپک برای کاهش تولید، همچنان حفظ کرده است. عربستان سعودی بیشترین میزان کاهش تولید را متقبل شده و احتمالاً در طول اجرای توافق نیز بیشترین تعهد را نسبت به اجرای مفاد آن از خود نشان خواهد داد. با این وجود، کاهش محدودیت تولید طی سال ۲۰۲۱ زمینه را برای رشد تولید نفت ایجاد می‌کند، ضمن این که این کشور قصد دارد ظرفیت خود را از ۱۲ میلیون بشکه در روز به ۱۳ میلیون بشکه در روز افزایش دهد. از حیث تولید گاز، افزایش تولید در کارخانه‌های فضیلی، حویبه و حرص باعث افزایش تولید گاز طبیعی می‌شود، در حالی که شتاب سرمایه‌گذاری در موارد غیرمتعارف می‌تواند در

بلندمدت، امتیاز بازده صنعت این کشور را افزایش دهد. به طور کلی، عربستان دارای نسبت ریسک به پاداش مطلوبی است، که بازتابی از ذخایر اثبات‌شده عظیم، نرخ کشف پایدار، مسیر مثبت تولید بلندمدت و زیرساخت‌های توسعه یافته است. ریسک‌های بالفعل محدود است، اما انحصار دولت در این بخش، سرمایه‌گذاری را به شدت محدود می‌کند.

بازده بالای صنعت، دلیل جایگاه مناسب عربستان سعودی است

عربستان سعودی و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

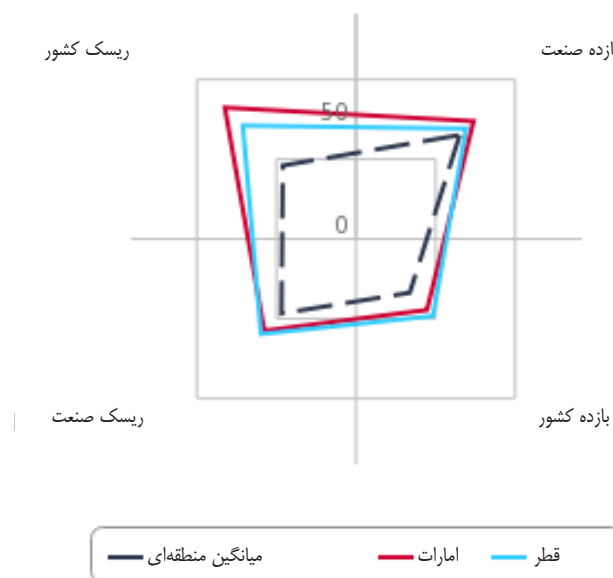
امارات متحده عربی در اکثر شاخص‌ها نسبت به عربستان سعودی عملکرد بهتری دارد و از مزایایی همچون وجود تنوع و شفافیت بیشتر در عرصه رقابت، بستر جذاب‌تر برای سرمایه‌گذاری و شرایط مناسب‌تر در زمینه مالیات و اخذ مجوزها برخوردار است. با این حال، برخورداری از ذخایر کمتر و ظرفیت تولید کمتر سبب شده تا این کشور به لحاظ شاخص ریسک به بازده نسبت به عربستان در رتبه پایین‌تری قرار بگیرد. انتظار داریم امارات متحده عربی نیز مانند عربستان سعودی میزان بالایی از پایبندی به توافق اوپک در زمینه کاهش تولید را از خود به نمایش بگذارد؛ با این حال امارات متحده عربی طرح‌های متعددی در این حوزه در دست اجرا دارد که فرصت‌های عظیمی را برای رشد در بلندمدت ایجاد می‌کنند. این کشور به تازگی ظرفیت تولید خود را به ۴ میلیون بشکه در روز رسانده است و در حال حاضر بسیار کمتر از این میزان تولید می‌کند و قصد دارد تا سال ۲۰۳۰ ظرفیت خود را به ۵ میلیون بشکه در روز افزایش دهد. همچنین در حال افزایش سرمایه‌گذاری خود در حوزه گاز طبیعی است تا کسری موجود در بازار داخلی خود را جبران کرده و سرمایه‌گذارهای گاز مایع را تغذیه نماید. علاوه بر این، اصلاح مقررات در قالب اعطای مجوزهای متعدد در مدت اخیر، دورنمای اکتشاف را به موازات بهبود شرایط بازار پس از همه‌گیری کووید-۱۹ بهبود بخشیده است.

قطر که در شاخص ما در جایگاه سوم قرار گرفته در کنار امارات متحده عربی و عربستان سعودی، در زمره بازارهایی به شمار می‌رود که از جمله به واسطه هزینه‌های پایین تولید و منابع مالی سرشار، برای مقابله با چرخه نزولی کنونی در

موقعیت بسیار مناسبی قرار دارند. قطر پس از عمان و امارات متحده عربی، جذاب‌ترین پروفایل ریسک را در سطح منطقه دارد و طرح‌های موجود جهت توسعه زیرساخت‌های این کشور به منظور صادرات گاز مایع نیز به افزایش بازدهی بالقوه سرمایه‌گذاری در این کشور کمک کرده است. قطر اکنون قصد دارد میزان ظرفیت مایع‌سازی گاز در داخل کشور را تا سال ۲۰۲۷ با افزایشی ۶۴ درصدی به ۱۲۶ میلیون تن در سال برساند.

چشم‌انداز رشد بالا موجب دلگرمی امارات متحده عربی و قطر

امارات متحده عربی، قطر و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

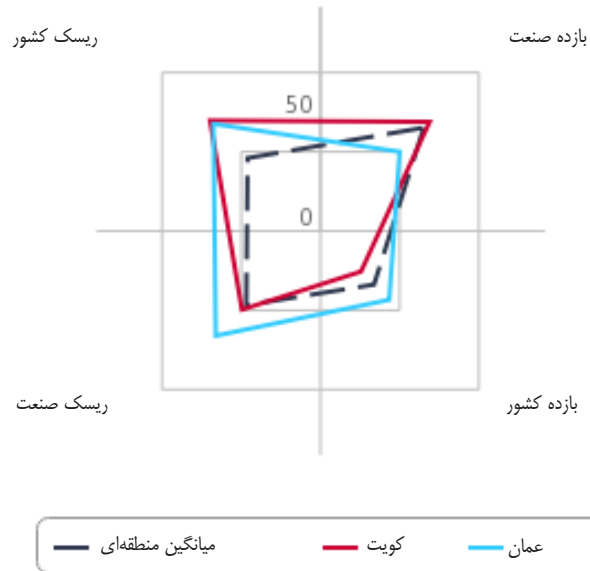

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

پروفایل ریسک عمان، این کشور را در میانه جدول قرار داده است، اما این کشور به دلیل پایین‌تر بودن میزان ذخایر آن نسبت به میزان میانگین و دورنمای محدود رشد میزان تولید، نسبت به سایر کشورهای حوزه خلیج فارس همچنان عملکرد ضعیف‌تری خواهد داشت. کویت نیز در این شاخص وضعیت مناسبی ندارد و علی‌رغم برخورداری از منابع بسیار بیشتر و ظرفیت تولید بالاتر و امکان بیشتر رشد، تنها یک پله بالاتر از عمان قرار گرفته است. در حالی که کویت از نظر پروفایل بازده نسبت به عمان در شرایط بهتری قرار دارد، مالکیت شدید دولت بر دارایی‌ها و ضعف در ساختار حاکم بر مالیات‌ها و اخذ مجوزها، مشکلات فراوانی را برای این کشور ایجاد کرده است.

ریسک در کویت و بازده در عمان، کارایی را مختل می‌کنند

عمان، کویت و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

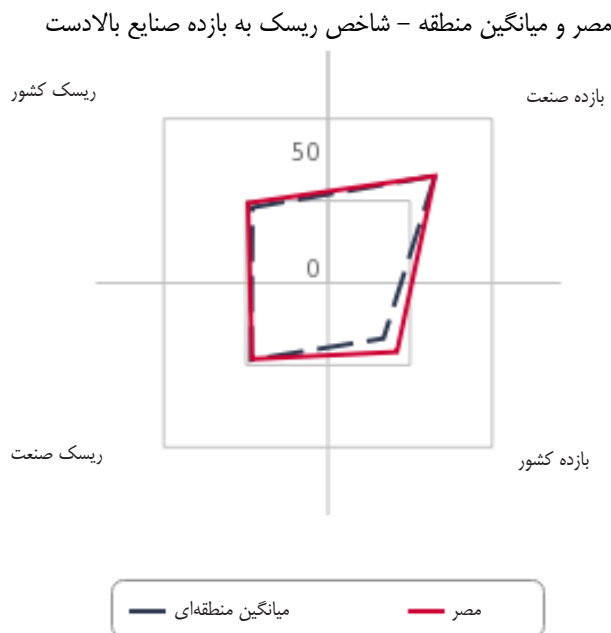
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

مصر به جایگاه ششم رسید

مصر در شمال آفریقا به عنوان یک نقطه درخشان باقی مانده و عملکرد بسیار بهتری نسبت به هم‌تایان منطقه‌ای خود دارد. کشور از سطح پایین مالکیت دولتی دارایی‌ها و چشم‌انداز رقابتی متنوع برخوردار است. با این حال، ذخایر آن در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا کم‌تر از حد متوسط است و چشم‌انداز رشد ضعیفی دارد که در طول سال‌های اخیر به طور قابل توجهی بدتر شده است، چرا که پروژه‌های پس از صدور حکم نهایی سرمایه‌گذاری (FID)، رو به کاهش نهاده و پروژه‌های جدید بزرگی نیز برای معکوس کردن روند نزولی طولانی‌مدت تولید در دست اجرا نیست. نرخ بالای اکتشاف و تعدادی از پروژه‌ها در مرحله پیش از صدور حکم نهایی سرمایه‌گذاری (FID) می‌تواند تغییر چشم‌انداز را موجب شود، اگرچه سقوط قیمت نفت در سال ۲۰۲۰ باعث کاهش هزینه‌های مورد نیاز این پروژه‌ها در این کشور شده است. افزایش ریسک‌های سیاسی و قانونی، و یکپارچگی پایین زیرساخت نیز به طور کلی بر امتیاز شاخص ریسک به بازده این کشور تأثیر می‌گذارد.

عملکرد پایین‌تر از ظرفیت مصر

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

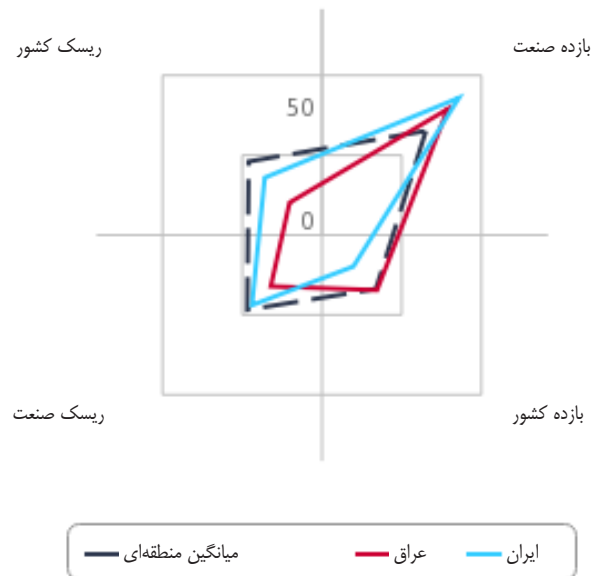
مواجهه ایران و عراق با ریسک‌های فزاینده

عراق با یک پروفایل بازدهی قوی، دارای یکی از عظیم‌ترین منابع در میان کشورهای جهان و دورنمای قوی رشد منابع زیرزمینی است. اما این کشور یکی از غیرجذاب‌ترین سازوکارهای قانونی اعطای مجوز را در میان تمامی کشورهای جهان دارد و همین مسئله در کنار تشدید ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی همچنان مانعی در مسیر سرمایه‌گذاری در داخل به شمار می‌رود. افت بهای جهانی نفت نیز این مشکلات بنیادین را تشدید خواهد کرد و در پی کاهش قابل توجه تولید در سال ۲۰۲۰، پیش‌بینی ما حاکی از افت حجم تولید سالانه در سال ۲۰۲۱ است؛ چرا که بازیگران بین‌المللی، مخارج خود را محدود کرده‌اند.

ایران نیز بر مبنای استانداردهای جهانی بازاری نسبتاً پرریسک برای سرمایه‌گذاری به شمار می‌رود و فشار ناشی از تحریم‌های آمریکا در ارتباط با برنامه هسته‌ای نیز بر دامنه مشکلات این کشور افزوده است. همین مسئله مانع از بهره‌برداری کامل از منابع نفت و گاز قابل توجه و کم‌هزینه این کشور و درآمدزایی از آنها شده است. با توجه به تحریم‌های کنونی، می‌توان گفت کاهش بهای نفت در قیاس با بیشتر بازارهای دیگر، تأثیر کمتری بر فعالیت‌های بالادستی در این بخش از اقتصاد کشور داشته است. با این حال، محدودیت‌های بیشتر در زمینه توانایی دولت در تأمین هزینه‌ها، باعث ایجاد ریسک‌های منفی می‌شود. انتخاب جو بایدن در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در نوامبر ۲۰۲۰، چشم‌انداز را بهبود بخشید. با این حال، مذاکرات هسته‌ای موقتاً به بن‌بست رسیده است و به نظر می‌رسد که لغو تحریم‌ها از ۲۰۲۲-۲۰۲۱ به ۲۰۲۳-۲۰۲۲ موکول شود؛ که این می‌تواند به شاخص کشور در سه ماه آینده آسیب برساند.

افزایش ریسک از بازده بالقوه می‌کاهد

ایران، عراق و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

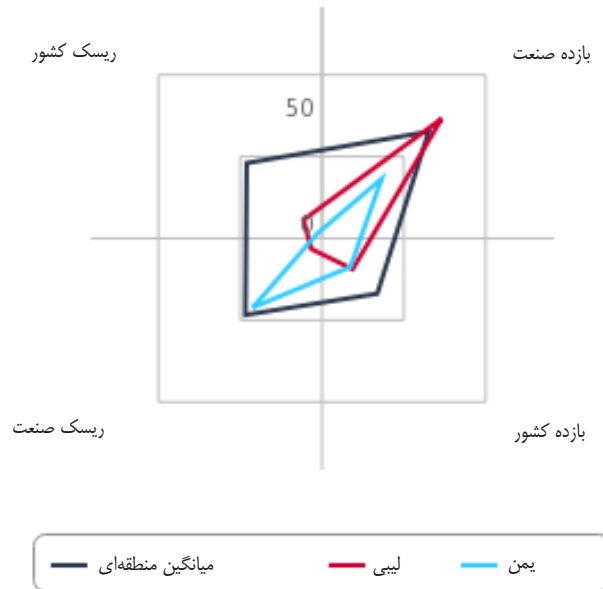
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

شمال آفریقا، عامل عقب ماندن منطقه

شمال آفریقا به دلیل دلایل مختلف، به طور مزمن در شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست عملکرد ضعیفی داشته است. در لیبی، درگیری طولانی‌مدت منجر به قطع مکرر تولید، قطع سرمایه‌گذاری و کاهش فعالیت‌های اکتشافی شده است. آتش‌بس مورد توافق در اوت ۲۰۲۰ و تشکیل دولت ائتلافی در مارس ۲۰۲۱ باید به بهبود امتیاز ریسک سیاسی، اقتصادی و عملیاتی کشور کمک کند. با این حال، تعدادی از عوامل دیگر، از جمله یک رژیم مالی غیرجذاب، و یک محیط اداری و حقوقی ضعیف، همچنان به تضعیف عملکرد این کشور در این شاخص ادامه خواهند داد. در خاورمیانه، یمن نیز به دلیل درگیری‌های مداوم تحت تأثیر قرار گرفته است. با این که در حال حاضر پیشرفت‌هایی برای رسیدن به آتش‌بس حاصل شده است، بعید است که این بخش در آینده نزدیک احیا شود و تا زمانی که صلح پایدار حاصل نشود، افول این شاخص ادامه خواهد کرد.

ریسک‌های موجود بر بازده‌های بالقوه غلبه می‌کند

لیبی، یمن و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

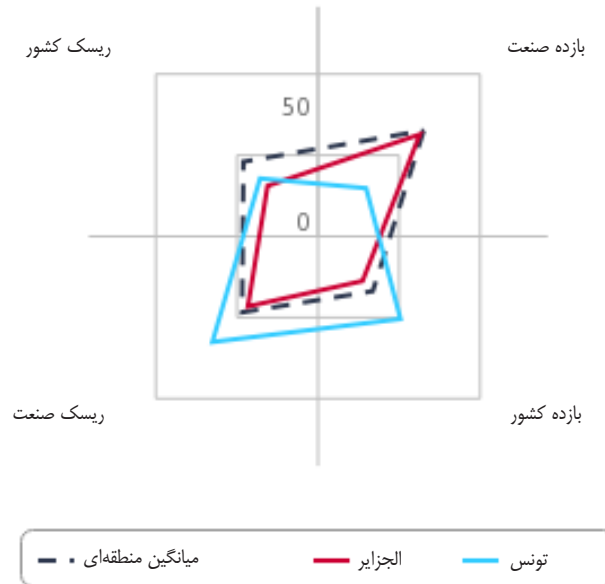
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

در الجزایر، وجود منابع عظیم نفت و گاز و تداوم اصلاحات در زمینه مصرف سوخت‌های فسیلی در کنار افزایش مجدد بهای نفت، دورنمای نسبتاً روشنی را برای سرمایه‌گذاری در این کشور ایجاد کرده است. با این حال، سلطه شرکت دولتی سوناتراچ^۱، بالا بودن ریسک‌های سیاسی و وجود یک نظام اداری عریض و طویل، از جمله چالش‌های متعدد کنونی پیش روی کسب و کارهای بی‌ارتباط با منابع زیرزمینی به شمار می‌روند. علاوه بر این، در شرایط کنونی بازار، الجزایر یکی از آسیب‌پذیرترین کشورها در برابر احتمال کاهش میزان مخارج در سطح جهانی است. با توجه به فرسودگی تدریجی میدین نفت و گاز در این کشور و محدود بودن امکان اضافه کردن میدین جدید به منظور جبران این مسئله، پیش‌بینی می‌شود روند کاهش میزان تولید در این کشور در سال‌های آتی شتاب گیرد. تونس علی‌رغم برخورداری از یک رژیم مالی و صدور مجوز جذاب، که امتیاز خوبی برای محیط سیاسی، حقوقی و بوروکراتیک این کشور به همراه دارد و مالکیت دولتی اندک دارایی‌ها، در انتهای فهرست قرار دارد؛ زیرا از ذخایر و تولید اندک و نیز زمینه محدود برای رشد رنج می‌برد.

¹ Sonatrach

ترکیب ریسک‌ها و بازده‌ها آفریقای شمالی را زمین‌گیر کرده است

الجزایر، تونس و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

شاخص ریسک به بازده بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا									
رتبه جهانی	رتبه منطقه‌ای	ریسک به بازده	ریسک کشور	ریسک صنعت	بازده	بازده کشور	بازده صنعت	کشور	
۸	۱	۶۴,۹	۵۴,۱	۷۵,۱	۴۸,۹	۶۶,۱	۳۳,۳	۸۷,۹	عربستان سعودی
۱۰	۲	۶۲,۲	۶۲,۶	۸۲,۴	۵۷,۶	۶۲,۲	۴۴,۶	۷۳,۹	امارات
۱۲	۳	۶۱	۶۲	۷۱,۱	۵۹,۷	۶۰,۸	۴۸,۴	۶۹,۲	قطر
۱۹	۴	۵۸	۲۹,۸	۲۰,۳	۳۲,۱	۶۱,۱	۳۴,۵	۷۸,۹	عراق
۲۰	۵	۵۷,۷	۴۲,۳	۳۵,۹	۴۳,۹	۵۹,۴	۱۹,۷	۸۵,۹	ایران
۲۵	۶	۵۴,۹	۴۶,۸	۴۸,۷	۴۶,۳	۵۵,۸	۴۲	۶۵,۱	مصر
۲۹	۷	۵۱,۸	۵۳,۶	۶۹,۷	۴۹,۶	۵۱,۶	۲۵,۶	۶۸,۹	کویت
۳۹	۸	۴۹,۳	۶۶,۴	۶۷,۶	۶۶,۱	۴۷,۴	۴۳,۴	۵۰	عمان
۴۴	۹	۴۷,۹	۴۰,۸	۳۱,۱	۴۳,۲	۴۸,۷	۲۷,۵	۶۲,۸	الجزایر
۴۶	۱۰	۴۷,۱	۷,۴	۱۱,۳	۶,۵	۵۱,۵	۱۸,۸	۷۳,۲	لیبی
۵۸	۱۱	۴۰,۳	۵۹,۲	۳۵,۷	۶۵,۱	۳۸,۲	۵۰,۹	۲۹,۷	تونس
۷۰	۱۲	۲۹,۴	۳۴,۴	۲,۹	۴۲,۳	۲۸,۸	۱۷,۴	۳۶,۵	یمن
~	~	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
~	~	۵۲	۴۶,۶	۴۶	۴۶,۸	۵۲,۶	۳۳,۸	۶۵,۲	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده صنایع بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا						
بازده صنعت	رشد تولید هیدروکربنی	تولید هیدروکربنی	نرخ اکتشافات	ذخایر گاز	ذخایر نفت	کشور
۸۷,۹	۵۴,۹	۹۷,۲	۹۸,۶	۹۰,۱	۹۸,۶	عربستان سعودی
۷۳,۹	۸۱,۷	۹۱,۵	۱۶,۲	۸۸,۷	۹۱,۵	امارات
۶۹,۲	۶۲	۹۰,۱	۱۶,۲	۹۵,۸	۸۱,۷	قطر
۷۸,۹	۷۳,۲	۸۸,۷	۵۳,۵	۸۴,۵	۹۴,۴	عراق
۸۵,۹	۸۵,۹	۹۵,۸	۵۳,۵	۹۷,۲	۹۷,۲	ایران
۶۵,۱	۲۸,۲	۷۳,۲	۹۴,۴	۷۰,۴	۵۹,۲	مصر
۶۸,۹	۷۸,۹	۸۳,۱	۱۶,۲	۷۳,۲	۹۳	کویت
۵۰	۳۹,۴	۷۰,۴	۱۶,۲	۵۶,۳	۶۷,۶	عمان
۶۲,۸	۱۸,۳	۸۰,۳	۵۳,۵	۸۳,۱	۷۸,۹	الجزایر
۷۳,۲	۹۰,۱	۶۴,۸	۵۳,۵	۶۹	۸۸,۷	لیبی
۲۹,۷	۴۰,۸	۱۸,۳	۳۴,۵	۲۱,۱	۳۳,۸	تونس
۳۶,۵	۳۵,۲	۱۶,۹	۱۶,۲	۵۰,۷	۶۳,۴	یمن
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۶۵,۲	۵۷,۴	۷۲,۵	۴۳,۵	۷۳,۴	۷۹	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده بالادست کشور در خاورمیانه و شمال آفریقا				
بازده کشور	کامل بودن زیرساخت‌ها	فضای رقابتی	مالکیت دارایی دولت	کشور
۳۳,۳	۹۵,۸	۱,۴	۲,۸	عربستان سعودی
۴۴,۶	۹۵,۸	۵,۶	۳۲,۴	امارات
۴۸,۴	۹۵,۸	۱۲,۷	۳۶,۶	قطر
۳۴,۵	۴۶,۵	۹,۹	۴۷,۲	عراق
۱۹,۷	۴۶,۵	۲,۸	۹,۹	ایران
۴۲	۱۴,۱	۵۲,۱	۵۹,۹	مصر
۲۵,۶	۷۳,۹	۰	۲,۸	کویت
۴۳,۴	۴۶,۵	۳۶,۶	۴۷,۲	عمان
۲۷,۵	۴۶,۵	۱۵,۵	۲۰,۴	الجزایر
۱۸,۸	۴۶,۵	۷	۲,۸	لیبی
۵۰,۹	۳۸	۶۷,۶	۴۷,۲	تونس
۱۷,۴	۰	۱۹,۷	۳۲,۴	یمن
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۳۳,۸	۵۳,۸	۱۹,۲	۲۸,۵	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک صنعت بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا						
ریسک صنعت	ریسک محیط قانونی	محیط اداری	نوع مجوز	مالیات بر درآمد	حق امتیازات	کشور
۴۸,۹	۸۴,۵	۷۰,۴	۷۰,۴	۹,۲	۹,۹	عربستان سعودی
۵۷,۶	۹۳	۹۴,۴	۷۰,۴	۱,۴	۲۸,۹	امارات
۵۹,۷	۸۰,۳	۷۴,۶	۴۸,۶	۲۶,۱	۶۹	قطر
۳۲,۱	۲۳,۹	۱۹,۷	۰	۲۶,۱	۹۰,۸	عراق
۴۳,۹	۲۱,۱	۳۶,۶	۴,۲	۶۶,۹	۹۰,۸	ایران
۴۶,۳	۲۷,۵	۵۰,۷	۴۸,۶	۱۴,۱	۹۰,۸	مصر
۴۹,۶	۷۳,۲	۶۳,۴	۱,۴	۹۰,۸	۱۹	کویت
۶۶,۱	۸۵,۹	۷۷,۵	۷۰,۴	۵,۶	۹۰,۸	عمان
۴۳,۲	۴۰,۸	۲۶,۸	۱۲,۷	۶۶,۹	۶۹	الجزایر
۶,۵	۲,۸	۰	۱۲,۷	۲,۸	۱۴,۱	لیبی
۶۵,۱	۶۲	۷۸,۹	۴۸,۶	۶۶,۹	۶۹	تونس
۴۲,۳	۱,۴	۱۱,۳	۱۲,۷	۹۵,۱	۹۰,۸	یمن
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۴۶,۸	۴۹,۷	۵۰,۴	۳۳,۴	۳۹,۳	۶۱,۱	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک کشوری بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا						
ریسک کشور	شاخص ریسک عملیاتی	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت	کشور
۷۵,۱	۸۳,۱	۸۳,۱	۵۰,۷	۷۴,۶	۷۶,۱	عربستان سعودی
۸۲,۴	۹۰,۱	۹۵,۸	۹۰,۱	۶۴,۸	۶۳,۴	امارات
۷۱,۱	۸۴,۵	۸۸,۷	۷۸,۹	۳۸	۵۲,۱	قطر
۲۰,۳	۱۹,۷	۷	۹,۹	۴۵,۸	۱۹,۷	عراق
۳۵,۹	۳۸	۴۲,۳	۳۲,۴	۳۶,۶	۲۸,۲	ایران
۴۸,۷	۵۰,۷	۴۴,۴	۴۵,۱	۵۲,۱	۴۹,۳	مصر
۶۹,۷	۶۳,۴	۸۴,۵	۶۹	۶۹	۶۹	کویت
۶۷,۶	۸۱,۷	۸۵,۹	۸۴,۵	۴۰,۸	۳۱	عمان
۳۱,۱	۳۳,۸	۱۲,۷	۳۸,۷	۳۳,۸	۳۳,۸	الجزایر
۱۱,۳	۱۴,۱	۲,۸	۰	۲۵,۴	۱۱,۳	لیبی
۳۵,۷	۴۶,۵	۲۶,۸	۷۴,۶	۹,۹	۹,۹	تونس
۲,۹	۲,۸	۰	۴,۲	۴,۹	۲,۸	یمن
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۴۶	۵۰,۷	۴۷,۸	۴۸,۲	۴۱,۳	۳۷,۲	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

لطفاً توجه داشته باشید که شاخص‌های ریسک به بازده ما مکرراً به روزرسانی می‌شوند. بنابراین امتیازها در این بخش گزارش ممکن است با ادامه گزارش همخوانی نداشته باشد.

شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

دیدگاه اصلی: ویژگی‌های مناسب جمعیتی، پروفایل قوی تقاضا و وجود یک بخش بزرگ و مدرن پالایش، سبب شده تا امتیازات کشورهای این منطقه در شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی در صنایع نفت و گاز بالا باشد، اما تخصیص یارانه به انواع سوخت و بالا بودن ریسک در برخی کشورهای این منطقه، عملکرد کلی منطقه را تضعیف کرده است.

سازمان همکاری خلیج فارس پیشرو در منطقه است

نقشه ریسک به بازده صنایع پایین‌دست در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

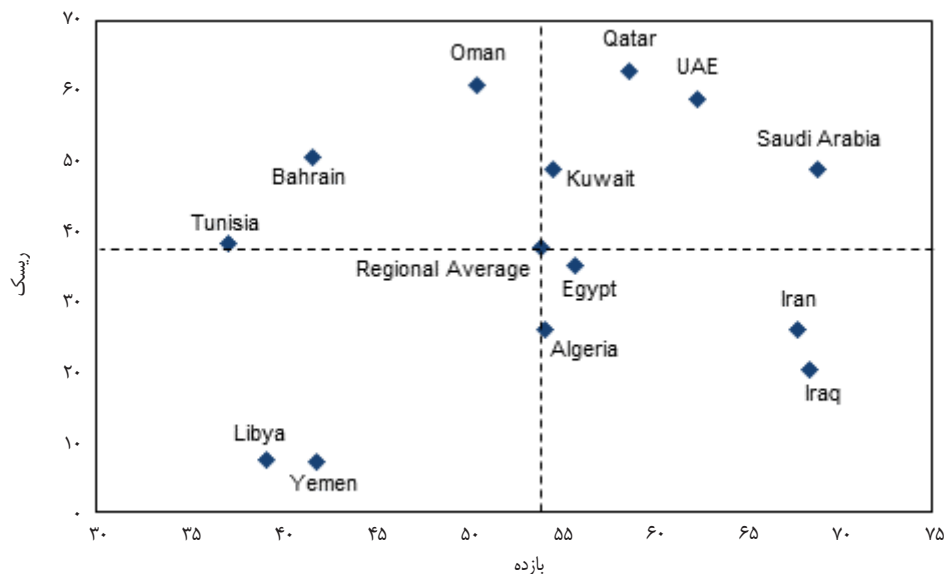
ویژگی‌های اصلی منطقه و آخرین به‌روزرسانی‌ها

- شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی در صنایع نفت و گاز برای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در سه‌ماهه جاری با امتیاز ۵۲٫۳ تقریباً ثابت باقی ماند که همچنان از میانگین عملکرد جهانی (۵۰٫۰) بیشتر است.
- عملکرد این منطقه در زیرگروه بازدهی صنعتی (۵۸٫۴) به دلیل وجود یک بخش پالایشی بزرگ و درحال نوسازی، دسترسی به منابع فراوان مواد خام در داخل و دورنمای قوی تقاضا برای سوخت، به میزان قابل توجهی بهتر از میانگین جهانی است.
- عملکرد این منطقه در تمامی زیرگروه‌های دیگر به واسطه بالا بودن انواع ریسک، شامل ریسک‌های لجستیک و عملیاتی، رواج مداوم یارانه سوخت، محیط‌های سیاسی و اقتصادی ناپایدار در برخی از بازارها و سطح بالای مالکیت دولتی دارایی‌ها، پایین‌تر از متوسط جهانی قرار دارد.
- عربستان سعودی، امارات متحده عربی و قطر به واسطه کمتر بودن عوامل ریسک، برخورداری از بخش‌های پالایشی پیشرفته‌تر و دسترسی به خوراک کم‌هزینه برای مراکز تولیدی در این منطقه، بالاترین سطوح عملکرد را دارند.
- ایران و عراق به دلیل افزایش ظرفیت پالایشی، منابع فراوان نفت خام داخلی، جمعیت زیاد و رو به رشد و چشم‌انداز تقاضای بالا، علی‌رغم سطوح بالای ریسک، در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند.

- یمن، تونس و لیبی به واسطه وجود مراکز پالایشگاهی قدیمی با نرخ بهره‌وری پایین، میزان اندک تقاضا در داخل و بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی، کشورهای اصلی بازمانده از رقابت در شاخص ریسک به بازده فعالیت‌های پایین‌دستی به شمار می‌روند.

بازارهای شمال آفریقا در تقابل برای رقابت

خاورمیانه و شمال آفریقا - وضعیت ریسک به بازده پایین‌دستی

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

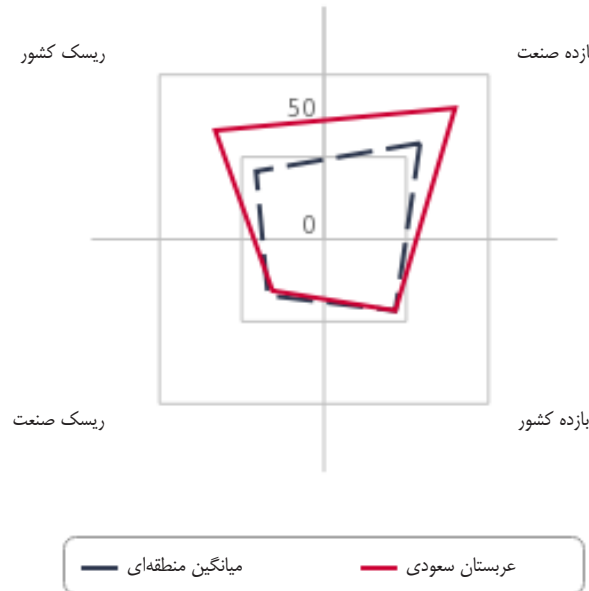
عملکرد بالاتر از میانگین بازارهای حوزه خلیج فارس

بازدهی بالای ناشی از وجود یک بازار بزرگ و در حال گسترش سوخت در منطقه، وجود ظرفیت قابل توجه مراکز پالایشگاهی و وجود منابع فراوان مواد خام، امتیازات منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در شاخص ریسک به بازده در فعالیت‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز را بالا نگه داشته است. اما عملکرد این منطقه به لحاظ ریسک‌های موجود در صنایع نفت و گاز (امتیاز ۳۴,۱ در مقابل میانگین جهانی ۵۰,۰) به شدت پایین‌تر از میانگین جهانی است و این مسئله نیز عمدتاً ناشی از وجود یارانه‌های سوخت و بالا بودن ریسک‌های لجستیک است. آزادسازی هرچه بیشتر قیمت سوخت می‌تواند امتیاز منطقه را در این شاخص در سال‌های آتی بهبود بخشد، هرچند در بسیاری بازارها امکان انجام اصلاحات بیشتر در آینده نزدیک محدود است.

عربستان سعودی در رأس شاخص

عربستان سعودی و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست^۱

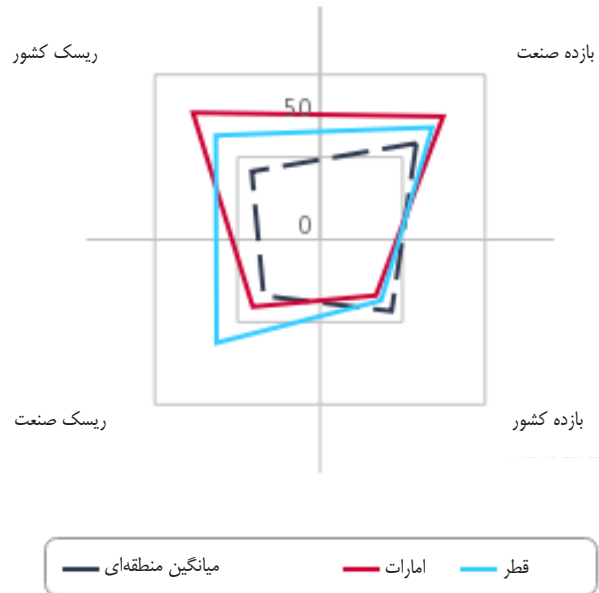
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، اختلاف فاحشی میان کشورهای حوزه خلیج فارس در صدر جدول و کشورهای شمال آفریقا که در انتهای جدول قرار دارند به چشم می‌خورد. عربستان سعودی، قطر و امارات متحده عربی به پشتوانه برخورداری از مراکز پالایشگاهی مدرن و کارآمدی که قادر به تولید، به میزانی بیش از تأمین نیازهای داخلی هستند، عملکردی بهتر از میانگین دارند. هرچند سلطه دولت بر صنایع نفت و گاز در هر سه کشور امتیازات بازدهی آن‌ها را کاهش داده است، اما ریسک‌های کلی در این بازارها نیز به میزان قابل توجهی پایین‌تر از میانگین منطقه‌ای هستند، و این مسئله بازتاب‌دهنده ثبات فراگیر در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی در این کشورها است.

^۱ در متن انگلیسی به اشتباه صنایع بالادستی عنوان شده است. در نمودارهای بعدی از این جنس نیز چنین است. (م)

قوت گرفتن امارات متحده عربی و قطر از بازده بالای صنعت

امارات، قطر و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست

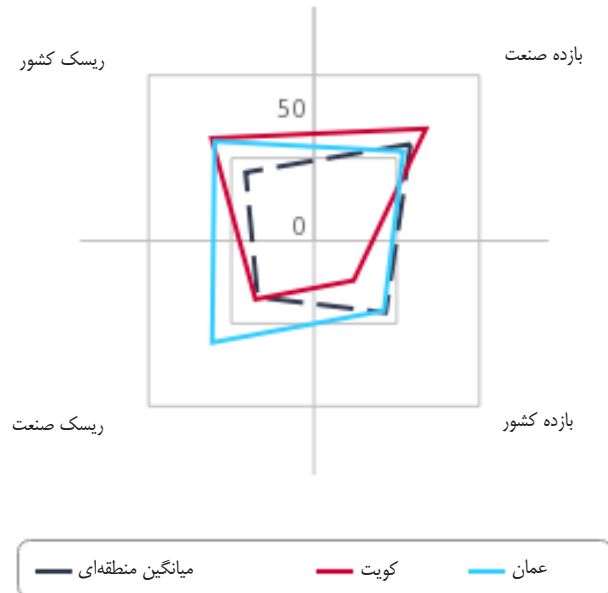
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

کویت دارای مزایایی مشابه سایر بازارهای شورای همکاری خلیج فارس است. با این حال، بازده در این کشور تا حدی پایین‌تر است که نشان‌دهنده بخش پالایش کمی کوچک‌تر و کمتر مورد استفاده، چشم‌انداز کلی رشد کمتر تقاضا، محیط تجاری چالش‌برانگیزتر و مشارکت بسیار محدود خارجی و بخش خصوصی در بخش پایین‌دستی است. ریسک آن نیز کمی بیشتر است، که ناشی از سطح بالاتری از ریسک لجستیک و عملیاتی در این کشور است.

عمان از همه بازارهای شورای همکاری خلیج فارس به جز قطر، وضعیت ریسک قوی‌تری دارد، اما به دلیل بازده بالقوه محدود این کشور، عملکرد ضعیف‌تری دارد. بخش پالایش این کشور کوچک است، اما با راه‌اندازی تأسیسات ضخم در سال ۲۰۲۱ و برخورداری از منابع کافی مواد اولیه داخلی، انتظار می‌رود این بخش رشد چشمگیری پیدا کند. با این حال، هم از نظر اندازه بازار داخلی و هم از نظر چشم‌انداز رشد، از میانگین منطقه‌ای عملکرد پایین‌تری دارد.

عملکرد بالاتر از متوسط کویت و عمان

کویت، عمان و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست

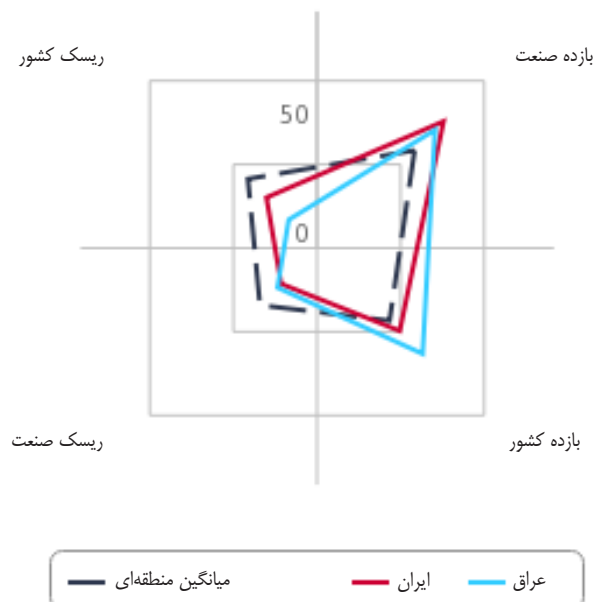
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

برخورداری ایران و عراق از ظرفیت‌های قابل توجه

ایران و عراق هر دو در این شاخص عملکرد خوبی دارند و به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. هر دو از منابع بزرگ و به سرعت در حال افزایش تقاضای داخلی برخوردارند، صاحب بخش پالایشی توسعه یافته و رو به رشدی هستند و از مزیت دسترسی به خوراک‌های خام ارزان قیمت بهره‌مند هستند. با این حال، هر دو از ریسک سیاسی، عملیاتی و لجستیکی بالایی رنج می‌برند و به شدت بابت قیمت سوخت خود یارانه می‌دهند. زیرساخت بازار هر دو کشور نیاز به ارتقا دارد؛ اگرچه در هر کشور بدین منظور سرمایه‌گذاری‌هایی در حال انجام است.

برخورداری ایران و عراق از بازده بالای صنعت

ایران، عراق و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

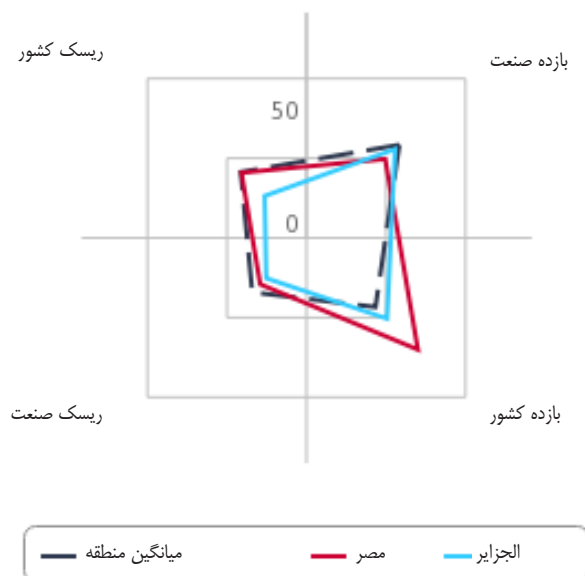
کشمکش در بازارهای شمال آفریقا

مصر با قرار گرفتن در جایگاه هفتم، از هم‌تاهای خود در آفریقای شمالی عملکرد بهتری دارد. پروفایل بازده این کشور به پشتوانه جمعیت زیاد، تقاضای بالا برای سوخت و ظرفیت بالای پالایشی، کمی بالاتر از میانگین کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا است. با این حال، زیرساخت‌های آن نیاز به ارتقا دارد و میزان استفاده از آن نسبتاً پایین است، ضمن این که کاهش تولید نفت خام داخلی، دسترسی به منابع داخلی را محدود می‌کند. چشم‌انداز رشد تقاضای آن نیز پایین‌تر از سطح منطقه‌ای و جهانی است. یک پس‌زمینه سیاسی و عملیاتی چالش‌برانگیز و استفاده فراگیر از یارانه‌های سوخت نیز خطر سرمایه‌گذاری در این بازار را افزایش می‌دهد.

الجزایر با وجود پالایشگاه توسعه‌یافته و بهره‌برداری بالا از آن، میزان بالای تولید نفت خام داخلی و جمعیت زیاد و رو به رشد، پایین‌تر از مصر در جایگاه دهم قرار دارد. ریسک اقتصادی، سیاسی، عملیاتی و لجستیکی در این کشور افزایش یافته و چشم‌انداز ضعیف تقاضا و یارانه مداوم سوخت نیز از جمله مشکلات است. با این حال، بزرگ‌ترین نقطه ضعف عملکرد این کشور تسلط شدید دولت بر این بخش است و این چشم‌انداز، سرمایه‌گذاری داخلی را برای بهبود زیرساخت‌ها محدود می‌کند.

عملکرد بهتر مصر از هم‌تایان آفریقایی خود

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست در مصر، الجزایر و میانگین منطقه

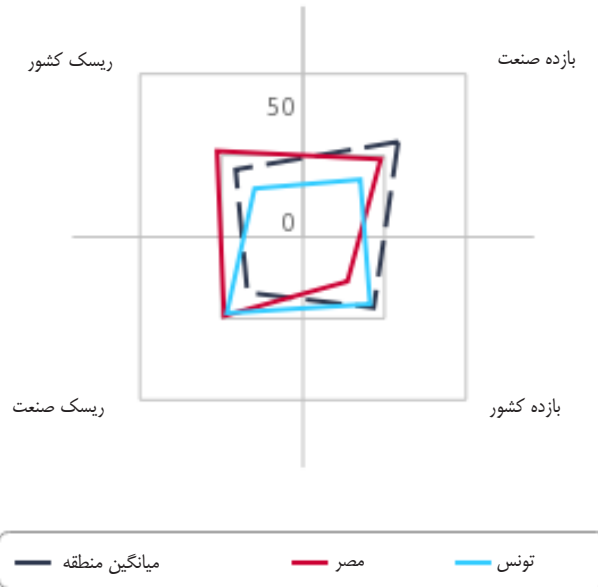

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بحرین با چسبیدن به بازارهای آفریقای شمالی واقع در انتهای جدول، یک استثنا در میان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس است. بخش پالایشی این کشور کوچک است و اگرچه به خوبی مورد استفاده قرار می‌گیرد، اما نیاز به ارتقا دارد و بازار این کشور به کالاهای وارداتی وابسته است. تقاضای داخلی آن محدود و چشم‌انداز رشد آن ضعیف است، در حالی که دولت به شدت بر بازارهای پایین دستی تسلط دارد و بابت سوخت یارانه می‌دهد. ریسک‌های اقتصادی این کشور افزایش یافته‌اند، اگرچه در معیارهای سیاسی، عملیاتی و لجستیکی نمره خوبی را کسب می‌کند. تونس هم از برخی مشکلات مشابه رنج می‌برد. دولت در این بخش نقش کمتری بازی می‌کند، اما میزان بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود در این بخش کمتر بوده و هماهنگی زیرساخت‌ها در این کشور به طور قابل توجهی ضعیف‌تر است. این کشور همچنین از افزایش ریسک‌های اقتصادی، سیاسی، عملیاتی و لجستیکی رنج می‌برد و در این زمینه رتبه دهم را کسب کرده است.

بازده محدود موجب افت جایگاه

بحرین، تونس و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست

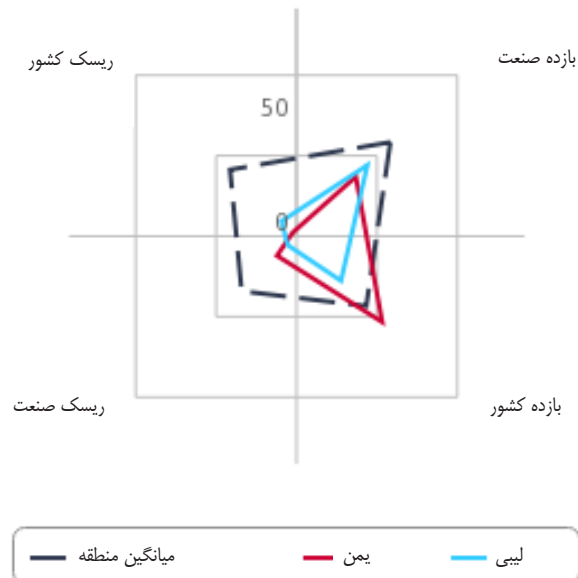

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

عملکرد کلی منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به واسطه عملکرد ضعیف یمن و لیبی که هر دو در درگیری‌های داخلی گرفتار شده‌اند، تضعیف شده است. محیط‌های امنیتی آسیب‌پذیر، محیط‌های سیاسی چندپاره و محیط‌های عملیاتی عمیقاً چالش‌برانگیز، بر عملکرد هر دو کشور و بر شاخص ریسک به بازده اثر منفی گذاشته است. هر دو کشور بخش پالایشی کوچکی دارند، که به دلیل تعطیلی مکرر، به میزان کمی مورد استفاده قرار می‌گیرند، و از منابع تقاضای داخلی ضعیف، هرچند در حال رشد، برخوردارند. سرمایه‌گذاری‌های قابل توجهی برای احیای زیرساخت آسیب‌دیده و ارتقا و مدرن‌سازی پالایشگاه‌های این کشورها مورد نیاز است. اما تحقق این سرمایه‌گذاری در آینده نزدیک بعید به نظر می‌رسد. آتش‌بس امضا شده در لیبی در اوت ۲۰۲۰ و تشکیل دولت ائتلافی در مارس ۲۰۲۱، و پیشرفت مذاکرات صلح در یمن، می‌تواند ناظر بر بهبود امتیاز این بازارها در فصل‌های آتی باشد، با این حال احتمالاً هر گونه بهبود در رتبه این کشورها به کندی صورت خواهد پذیرفت.

محیط امنیتی شکننده بازده‌های بالقوه را تحت الشعاع قرار می‌دهد

یمن، لیبی و میانگین منطقه - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

رتبه جهانی	رتبه منطقه‌ای	ریسک به بازده	ریسک کشور	ریسک صنعت	بازده	بازده کشور	بازده صنعت	کشور	
۵	۱	۶۶,۸	۴۸,۷	۶۶,۱	۳۱,۳	۶۸,۸	۴۳,۴	۷۹,۷	عربستان سعودی
۷	۲	۶۳,۶	۲۵,۸	۳۰,۲	۲۱,۴	۶۷,۸	۴۹,۵	۷۵,۷	ایران
۸	۳	۶۳,۵	۲۰,۳	۱۶,۹	۲۳,۶	۶۸,۴	۶۳,۲	۷۰,۶	عراق
۱۴	۴	۶۲	۵۸,۸	۷۶,۹	۴۰,۷	۶۲,۴	۳۳,۹	۷۴,۶	امارات
۲۳	۵	۵۹,۱	۶۲,۹	۶۳,۱	۶۲,۶	۵۸,۷	۳۷	۶۸	قطر
۳۷	۶	۵۴	۴۸,۷	۶۱,۹	۳۵,۴	۵۴,۶	۲۴	۶۷,۷	کویت
۳۸	۷	۵۳,۶	۳۵	۴۰,۹	۲۹,۱	۵۵,۷	۷۰,۱	۴۹,۵	مصر
۴۲	۸	۵۱,۵	۶۰,۸	۶۰,۱	۶۱,۵	۵۰,۵	۴۲,۳	۵۴	عمان
۴۴	۹	۵۱,۳	۲۵,۸	۲۶,۳	۲۵,۳	۵۴,۲	۵۰,۷	۵۵,۷	الجزایر
۶۷	۱۰	۴۲,۵	۵۰,۵	۵۲,۷	۴۸,۴	۴۱,۶	۲۷,۳	۴۷,۷	بحرین
۷۵	۱۱	۳۸,۴	۷,۲	۲,۳	۱۲,۱	۴۱,۸	۵۳,۳	۳۶,۹	یمن
۷۹	۱۲	۳۷,۱	۳۸,۲	۲۹,۷	۴۶,۷	۳۷	۴۱,۲	۳۵,۲	تونس
۸۴	۱۳	۳۶	۷,۴	۹,۳	۵,۵	۳۹,۲	۲۷,۷	۴۴,۱	لیبی
~	~	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
~	~	۵۲,۳	۳۷,۷	۴۱,۳	۳۴,۱	۵۳,۹	۴۳,۴	۵۸,۴	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

بازده صنعت	خالص صادرات نفت خام	طول عمر زیرساخت‌ها	تقاضای منطقه‌ای سوخت	رشد تقاضای داخلی	تقاضای داخلی سوخت	نرخ بهره‌برداری	ظرفیت پالایش	کشور
۷۹,۷	۱۰۰	۹۷,۳	۷۰,۹	۳۰,۸	۹۲,۳	۷۲,۵	۹۴,۵	عربستان سعودی
۷۵,۷	۹۴,۵	۴۸,۹	۷۰,۹	۷۶,۹	۸۹	۵۷,۱	۹۲,۳	ایران
۷۰,۶	۹۷,۸	۴۸,۹	۷۰,۹	۹۰,۷	۷۳,۶	۳۹,۶	۷۲,۵	عراق
۷۴,۶	۹۶,۷	۹۷,۳	۷۰,۹	۴۵,۱	۷۴,۷	۵۸,۲	۷۹,۱	امارات
۶۸	۸۶,۸	۹۷,۳	۷۰,۹	۱۶,۵	۴۹,۵	۱۰۰	۵۴,۹	قطر
۶۷,۷	۹۲,۳	۷۸,۶	۷۰,۹	۲۶,۴	۶۲,۶	۵۹,۳	۸۳,۵	کویت
۴۹,۵	۶۹,۲	۴۸,۹	۱۲,۱	۴۷,۳	۷۰,۳	۲۹,۷	۶۹,۲	مصر
۵۴	۸۲,۴	۴۸,۹	۷۰,۹	۳۸,۵	۴۱,۸	۳۵,۲	۶۰,۴	عمان
۵۵,۷	۸۳,۵	۴۸,۹	۱۲,۱	۴۲,۹	۶۱,۵	۷۴,۷	۶۵,۹	الجزایر
۴۷,۷	۳۴,۱	۴۸,۹	۷۰,۹	۴۲,۹	۱۶,۵	۶۹,۲	۵۱,۶	بحرین
۳۶,۹	۴۶,۲	۱,۶	۷۰,۹	۶۱,۵	۲۴,۲	۱۹,۸	۳۴,۱	یمن
۳۵,۲	۵۷,۱	۳۹	۱۲,۱	۴۰,۷	۳۱,۹	۴۶,۲	۱۹,۸	تونس
۴۴,۱	۸۴,۶	۱,۶	۱۲,۱	۹۰,۷	۴۸,۴	۱۷,۶	۵۳,۸	لیبی
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۵۸,۴	۷۸,۹	۵۴,۳	۵۲,۸	۵۰	۵۶,۶	۵۲,۲	۶۴	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

بازده صنایع پایین دست کشور در خاورمیانه و شمال آفریقا

بازده کشور	مالکیت		کشور
	رشد جمعیت	جمعیت دارایی دولت	
۴۳,۴	۶۷	۶۰,۴	عربستان سعودی
۴۹,۵	۵۴,۹	۸۴,۶	ایران
۶۳,۲	۸۴,۶	۶۴,۸	عراق
۳۳,۹	۴۵,۱	۲۹,۷	امارات
۳۷	۷۰,۳	۹,۹	قطر
۲۴	۵۷,۱	۱۲,۱	کویت
۷۰,۱	۷۲,۵	۸۶,۸	مصر
۴۲,۳	۷۱,۴	۱۵,۴	عمان
۵۰,۷	۶۹,۲	۶۵,۹	الجزایر
۲۷,۳	۷۳,۶	۵,۵	بحرین
۵۳,۳	۸۰,۲	۵۲,۷	یمن
۴۱,۲	۴۷,۳	۳۶,۳	تونس
۲۷,۷	۵۶	۲۴,۲	لیبی
۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۴۳,۴	۶۵,۳	۴۲,۲	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

ریسک صنعت	ریسک لجستیک		کشور
	یارانه سوخت	یارانه سوخت	
۳۱,۳	۱,۱	۶۱,۵	عربستان سعودی
۲۱,۴	۱,۱	۴۱,۸	ایران
۲۳,۶	۲۰,۹	۲۶,۴	عراق
۴۰,۷	۱۲,۱	۶۹,۲	امارات
۶۲,۶	۴۸,۴	۷۶,۹	قطر
۳۵,۴	۳۰,۲	۴۰,۷	کویت
۲۹,۱	۷,۷	۵۰,۵	مصر
۶۱,۵	۵۹,۳	۶۳,۷	عمان
۲۵,۳	۲۰,۹	۲۹,۷	الجزایر
۴۸,۴	۲۰,۹	۷۵,۸	بحرین
۱۲,۱	۲۰,۹	۳,۳	یمن
۴۶,۷	۵۹,۳	۳۴,۱	تونس
۵,۵	۳,۳	۷,۷	لیبی
۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۳۴,۱	۲۳,۵	۴۴,۷	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

ریسک کشوری صنایع پایین دست در خاورمیانه و شمال آفریقا

ریسک کشور	شاخص ریسک عملیاتی	شاخص ریسک سیاسی کوتاه مدت	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه مدت	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت	کشور
۶۶,۱	۷۱,۴	۷۸	۴۲,۹	۶۵,۹	۶۷	عربستان سعودی
۳۰,۲	۳۰,۸	۳۶,۳	۲۷,۵	۳۱,۹	۲۴,۲	ایران
۱۶,۹	۱۶,۵	۵,۵	۷,۷	۳۹	۱۶,۵	عراق
۷۶,۹	۸۶,۸	۹۴,۵	۸۱,۳	۵۶	۵۶	امارات
۶۳,۱	۷۲,۵	۸۸,۵	۶۸,۱	۳۳	۴۴	قطر
۶۱,۹	۵۲,۷	۸۳,۵	۶۰,۴	۶۰,۴	۶۱,۵	کویت
۴۰,۹	۴۱,۸	۳۷,۹	۳۷,۴	۴۵,۱	۴۱,۸	مصر
۶۰,۱	۷۰,۳	۸۴,۶	۷۳,۶	۳۵,۲	۲۶,۴	عمان
۲۶,۳	۲۷,۵	۱۲,۱	۳۲,۴	۲۹,۷	۲۸,۶	الجزایر
۵۲,۷	۷۶,۹	۷۹,۷	۴۷,۳	۱۹,۸	۱۵,۴	بحرین
۲,۳	۲,۲	۰	۳,۳	۳,۸	۲,۲	یمن
۲۹,۷	۳۷,۴	۲۳,۱	۶۴,۸	۷,۷	۷,۷	تونس
۹,۳	۱۱	۲,۲	۰	۲۳,۱	۸,۸	لیبی
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	میانگین جهانی
۴۱,۳	۴۶	۴۸,۱	۴۲,۱	۳۴,۷	۳۰,۸	میانگین منطقه‌ای

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

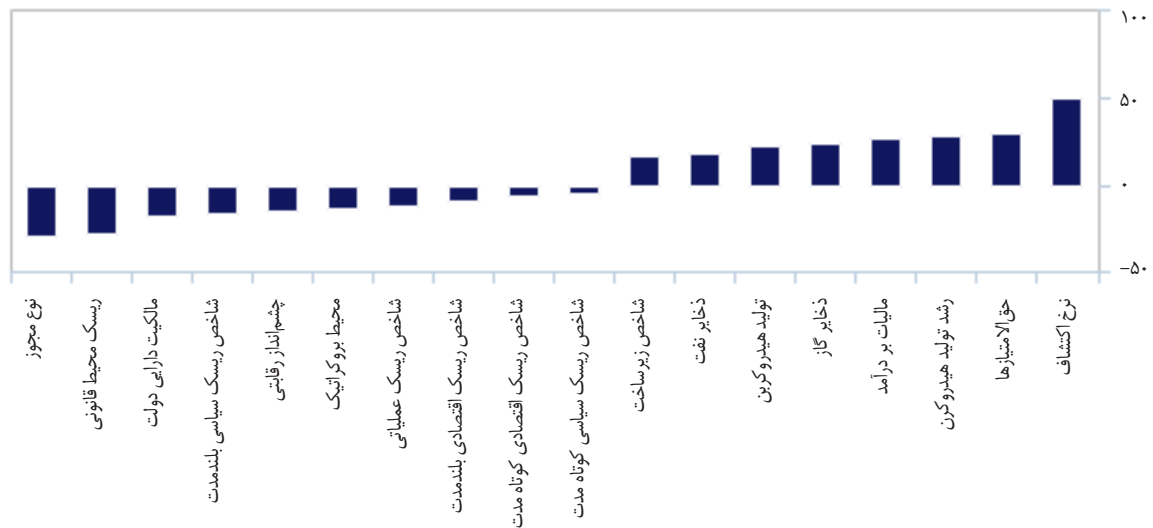
لطفاً توجه داشته باشید که شاخص‌های ریسک به بازده ما مکرراً به روزرسانی می‌شوند. بنابراین امتیازها در این بخش گزارش ممکن است با ادامه گزارش همخوانی نداشته باشد.

شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران

دیدگاه اصلی: ایران با توجه به منابع عظیم نفت و گاز، همچنان گزینه مناسبی جهت سرمایه‌گذاری است، اما عوامل ریسک بالا همچنان مانعی عمده در مسیر سرمایه‌گذاری در این کشور به شمار می‌روند.

ماتریس شکست شاخص ریسک به بازده ایران

ایران - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست به تفکیک اجزاء، انحراف از میانگین منطقه‌ای

منبع: مؤسسه فیچ

رتبه جهانی و منطقه‌ای^۱

- رتبه منطقه‌ای (در میان ۱۲ کشور): اول
- رتبه جهانی (در میان ۷۲ کشور): هفتم

ویژگی‌های کلیدی و آخرین به‌روزرسانی‌ها

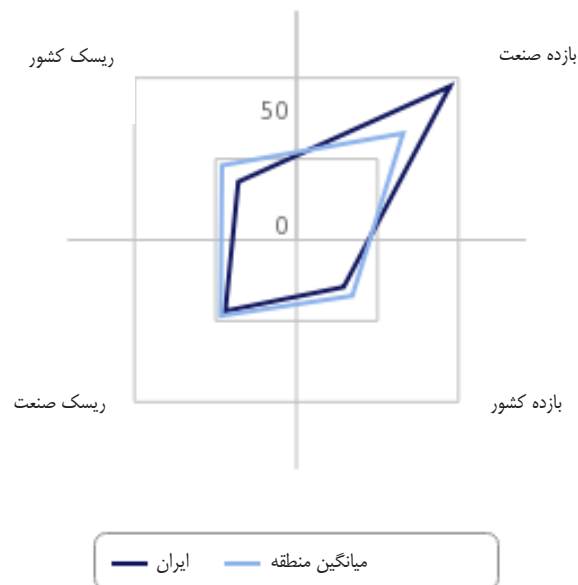
- ایران به پشتوانه منابع قابل توجه نفت و گاز خود در شاخص بازدهی صنعت، امتیازی بالاتر از میانگین منطقه‌ای و جهانی به دست آورده است.
- سلطه شرکت ملی نفت ایران به عنوان عامل محدودکننده رقابت و نوآوری، بر عملکرد ایران تأثیر منفی داشته است. در نتیجه عملکرد ایران در زیرگروه بازده کشورها به میزان قابل توجهی ضعیف است.
- ایران همچنان مقصدی پرریسک برای سرمایه‌گذاری به شمار می‌رود. وضع مجدد تحریم‌ها و تأثیرات ناشی از این مسئله بر محیط کسب و کار و اقتصاد، تأثیر قابل توجهی بر امتیازات ریسک این کشور داشته‌اند. با این حال، این شرایط ممکن است در فصل‌های آینده به دلیل روی کار آمدن دولت بایدن در ایالات متحده تغییر کند.

^۱ رتبه‌های جهانی و منطقه‌ای اعلام شده برای شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز ایران در اینجا با رتبه‌های اعلام شده در جدول شاخص ریسک به بازده بالادست در خاورمیانه و شمال آفریقا، مندرج در صفحه ۵۹ این گزارش، مغایرت دارد (مترجم).

- امتیاز ایران در زیرگروه ریسک صنعت در میان کشورهای منطقه از همه بدتر نیست و وضعیت این کشور به لحاظ نرخ مالیات نسبتاً مطلوب و به لحاظ محیط بروکراتیک نیز متوسط است. عدم شفافیت پیرامون قراردادهای نفتی ایران، بر امتیاز کلی ریسک ایران تأثیر منفی دارد.

بازده صنعت قوی، بازده کشوری ضعیف

ایران - ریسک به بازده کشور و صنعت

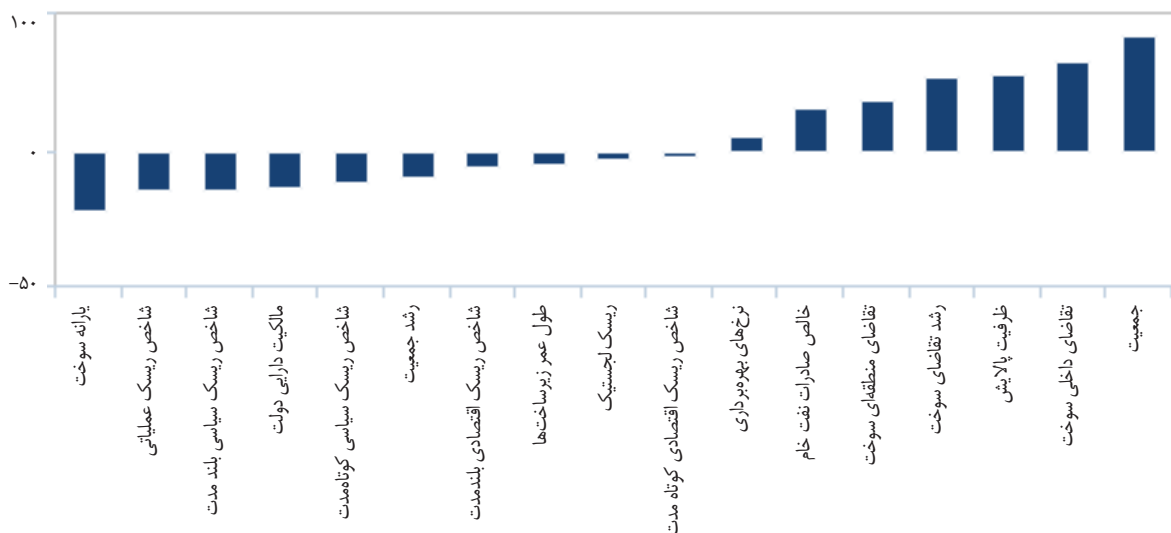
توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

شاخص ریسک به بازده بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز ایران

دیدگاه اصلی: بخش پایین‌دستی فعالیت‌ها در صنایع نفت و گاز ایران حجم قابل توجهی دارد و تنوع آن نیز در حال افزایش است، اما سایه نفوذ دولت از طریق نفوذ شرکت ملی نفت ایران بر پالایشگاه‌ها و نیز یارانه‌های دولتی سوخت، همچنان بر سر آن سنگینی می‌کند.

ماتریس شکست شاخص ریسک به بازده ایران

ایران - شاخص ریسک به بازده صنایع پایین‌دست به تفکیک اجزاء، انحراف از میانگین منطقه‌ای

منبع: مؤسسه فیچ

رتبه جهانی و منطقه‌ای

رتبه منطقه‌ای (در میان ۱۳ کشور)^۱: دوم

رتبه جهانی (در میان ۹۲ کشور): هفتم

ویژگی‌های کلیدی و آخرین به‌روزرسانی‌ها

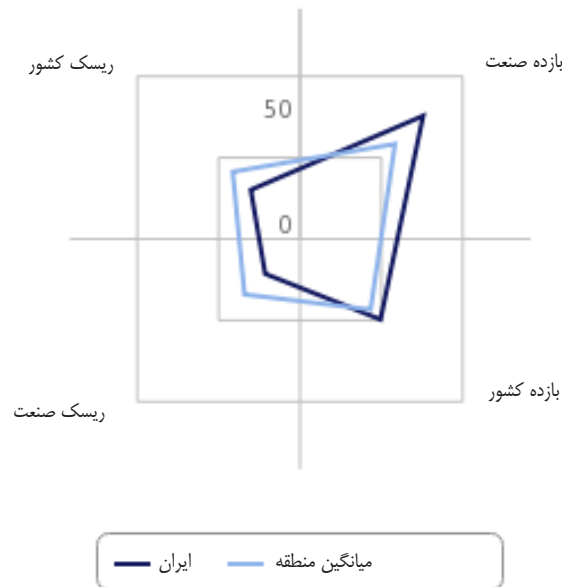
- تحریم‌ها علیه ایران، این کشور را به بهبود فعالیت‌های پایین‌دستی در صنایع نفت و گاز به منظور تأمین تقاضای داخلی وادار کرد. اکنون و با قرار گرفتن صنایع پالایشی در مسیر رشد و نیز به پشتوانه ظرفیت بالا و بهبود میزان کارایی تأسیسات خود، ایران در زیرگروه بازده صنعت امتیاز قابل قبولی به دست آورده است.

^۱ در شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز، کشور بحرین در میان کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا بر سر سی نشده بود و لذا رتبه منطقه‌ای ایران، در میان ۱۲ کشور اعلام شده بود(مترجم).

- میزان بالای مالکیت دولت در صنایع پالایشگاهی، همچنان مانع اصلی افزایش امتیاز ایران در زیرگروه بازدهی کشوری است و یارانه‌های سوخت و به ویژه یارانه‌های مربوط به گازوئیل، عامل کلیدی کاهش امتیاز ریسک این کشور به شمار می‌روند.
- برنامه هدفمندی یارانه‌ها همچنان در حال اجرا است. حذف میزان بیشتری از یارانه‌ها در سال ۲۰۱۹ که در چارچوب همین برنامه صورت گرفت، بر میزان جذابیت این بازار برای سرمایه‌گذاری افزوده است.
- ریسک سیاسی همچنان یکی از مسائل نگران‌کننده است و در شرایط کنونی امکان چندانی برای بهبود اوضاع وجود ندارد.

ریسک بالا، بازدهی بالقوه را کم‌تر می‌سازد

ایران - ریسک به بازده صنعت و کشور

توضیح: امتیازها از ۱۰۰ است و مقدار بالاتر امتیاز به معنای بازار جذاب‌تر است. منبع: مؤسسه فیچ

نگاهی به بازار

نگاهی به بازار انرژی

بخش عمده فرآیندهای مربوط به تولید، فرآوری و پخش در صنایع نفت و گاز ایران، توسط شرکت‌های دولتی صورت می‌گیرد که مستقیماً توسط وزارت نفت اداره می‌شوند. شرکای خارجی و به ویژه شرکت‌های ملی نفت (NOCs)، حضور محدودی در بخش انرژی ایران دارند؛ به طوری که در حال حاضر مشارکت شرکت‌های نفتی بین‌المللی (IOC) در بازار انرژی ایران بیشتر از مشارکت شرکت‌های ملی نفت است.

شرکت ملی نفت ایران، کنترل تمامی فعالیت‌های بالادستی و پایین‌دستی در حوزه نفت و گاز را در دست دارد. فعالیت‌های مربوط به پالایش و پخش نیز توسط شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی صورت می‌گیرد که یک شرکت دولتی است. این شرکت اداره نُه پالایشگاه نفت خام، خطوط لوله انتقال نفت و بیش از هزار جایگاه عرضه سوخت را در دست دارد. فعالیت‌های مربوط به توسعه میادین گازی زیر نظر شرکت ملی گاز ایران و فعالیت‌های مربوط به تولید و توزیع محصولات پتروشیمی زیر نظر شرکت ملی پتروشیمی ایران صورت می‌گیرند.

نظام مالی

حرکت از قراردادهای بیع متقابل به سمت آی‌پی‌سی

مدل بیع متقابل، به دوران پیش از وضع تحریم‌ها مربوط می‌شود. این نوع از قراردادها، قراردادهای خدماتی کوتاه‌مدتی میان شرکت ملی نفت ایران یا یکی از زیرمجموعه‌های آن و یک شرکت خارجی است. به موجب این نوع از قراردادها، شرکت خارجی، مسئولیت اکتشاف یا توسعه یک میدان را با تأمین کامل منابع مالی مورد نیاز جهت اجرای پروژه می‌پذیرد، اما سهمی از سوخت تولیدی یا دارایی‌های فیزیکی مربوط به پروژه دریافت نمی‌کند، بلکه در مقابل، مبلغی را به عنوان بازپرداخت سالانه بر مبنای یک نرخ بازگشت سرمایه که پیش‌تر در مورد آن توافق شده دریافت می‌کند. میدان مورد نظر باید پس از پرداخت سهم شرکت خارجی (معمولاً در یک بازه زمانی هفت تا نه‌ساله) به شرکت ملی نفت ایران بازگردانده شود.

اما این قراردادها برای شرکت‌های خارجی جذاب نیستند، زیرا انعطاف‌پذیری و بازگشت سرمایه در آن‌ها محدود است. به علاوه، این نوع قراردادها به دلیل تعیین هزینه ثابت و تعیین بازگشت هزینه بر مبنای هزینه‌های سرمایه‌ای اولیه که پیش از توسعه میدان مورد نظر برآورد می‌شوند، ریسک بالایی برای سرمایه‌گذاران ایجاد می‌کند. اتخاذ چنین رویکردی سبب می‌شود که اگر هزینه‌های نهایی بیش از مقدار پیش‌بینی شده باشد، امکان بازگشت آن وجود نداشته باشد، و همین مسئله میزان سوددهی یک پروژه را کاهش می‌دهد.

قرارداد نفتی ایران (آی پی سی)

وزارت نفت ایران با هدف افزایش میزان جذابیت صنعت نفت کشور برای سرمایه‌گذاران خارجی، نوع تازه‌ای از قراردادهای را به شرکت‌های خارجی علاقه‌مند به ورود مجدد به بازار نفت و گاز ایران پیشنهاد کرده است. رئوس کلی این نوع از قراردادهای روشن است، اما مفاد واقعی آن‌ها همچنان مبهم باقی مانده است.

یک نسخه پیش‌نویس از جزئیات قراردادهای تازه در اختیار شرکت‌های حاضر در کنفرانس تهران که در روزهای ۲۱ و ۲۲ نوامبر ۲۰۱۵ برگزار شده بود، قرار گرفت. قراردادهای جدید تفاوت‌های قابل توجهی با قراردادهای بیع متقابل خواهند داشت، اما ممکن است این قراردادهای هم به آن اندازه که انتظار می‌رفت جذاب نباشند. انتظار می‌رود شکل این قراردادهای به قرار زیر باشد:

- این قراردادهای از نوع قراردادهای خدمات ریسک هستند که در آن‌ها امکان بازگشت کامل هزینه‌ها در پنج تا هفت سال نخست وجود دارد.
  - مقدار بازگشت به سرمایه‌گذار به ازای هر بشکه نفت، هم به قیمت نفت و هم به میزان پیچیدگی هر پروژه مرتبط شده و در طول مدت اجرای پروژه پرداخت خواهد شد.
  - طول مدت قرارداد ۲۵ سال خواهد بود و اکتشاف، توسعه و تولید همگی ذیل یک قرارداد واحد تعریف می‌شوند.
  - برای توسعه نفت و گاز یک قرارداد واحد تعریف می‌شود.
- اگرچه نااطمینانی‌هایی در مورد مسائل زیر همچنان به قوت خود باقی خواهند بود:
- هنوز مشخص نیست آیا شرکت‌های نفت و گاز قادر به رزرو ذخایر نفتی بدون نقض اصول قانون اساسی ایران هستند یا خیر و اگر چنین امکانی وجود دارد، چگونه. امکان رزرو ذخایر یکی از معیارهای کلیدی شرکت‌های خارجی برای سرمایه‌گذاری است.
  - سرمایه‌گذاران خارجی ملزم به تشکیل شرکت‌های سرمایه‌گذاری مشترک با شرکت‌های ایرانی در میادین جدید هستند. روشن نیست که این سرمایه‌گذاری مشترک در چه قالبی صورت خواهد گرفت. همچنین با توجه به حضور زیرمجموعه‌های وابسته به سپاه پاسداران در صنعت نفت و تحریم‌های اعمال شده علیه این نهاد، اجرای این سیاست می‌تواند چالش‌برانگیز باشد. مسائل معطوف به تطابق با محدودیت‌های تحریمی، نااطمینانی‌های عملیاتی را افزایش می‌دهد.
  - در قراردادهای آی پی سی، بررسی موارد اختلافی، منحصراً در حیطه صلاحیت محاکم قضایی ایران تعریف شده است، حال آنکه گزینه مطلوب سرمایه‌گذاران، ارجاع این دسته از موارد به محاکم داوری بین‌المللی است. این مسئله می‌تواند برخی سرمایه‌گذاران را در مورد اجرای پروژه‌های بزرگ در ایران دچار تردید کند.
  - علی‌رغم اعمال تغییرات امیدوارکننده در قراردادهای، ابهام در مورد شکل نهایی آن‌ها، همچنان باعث افزایش نااطمینانی‌ها می‌شود. نفوذ عناصر ذینفوذ احتمالاً سبب تعدیل پیش‌نویس اولیه قراردادهای آی پی سی شده است، هرچند ساختار این قراردادهای در مقایسه با قراردادهای بیع متقابل از جذابیت بیشتری برخوردار است. بنابر اعلام مقامات ایرانی، ساختار این قراردادهای میزان سوددهی پروژه‌ها را به ۴۰ دلار در هر بشکه افزایش خواهد داد.

زیرساخت‌های نفت و گاز

پالایشگاه‌های نفت

ایران دارای هفت پالایشگاه بزرگ با ظرفیت تولید بیش از ۱۰۰ هزار بشکه در روز و نیز چند مرکز کوچک‌تر، هر کدام با ظرفیت کمتر از ۶۰ هزار بشکه در روز است. بنابر ارزیابی ما، ایران دست‌کم دارای ده مرکز پالایشگاهی فعال با مجموع ظرفیت ۲ میلیون بشکه در روز است. تمامی پالایشگاه‌ها در ایران زیر نظر شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های شرکت ملی نفت ایران فعالیت می‌کنند. دو فاز نخست پالایشگاه ستاره خلیج فارس (با ظرفیت تولید ۱۲۰ هزار بشکه در روز) فعالیت خود در مقیاس تجاری را آغاز کرده‌اند و انتظار می‌رفت فاز سوم این پالایشگاه نیز تا مارس ۲۰۱۹ به طور کامل به بهره‌برداری برسد. همچنین طرح‌هایی به منظور نوسازی پالایشگاه‌های اصفهان، بندرعباس، تهران، آبادان، اراک و لاوان در دست است.

پالایشگاه‌های ایران	
پالایشگاه	ظرفیت عملیاتی جاری (هزار بشکه در روز)
آبادان	۳۹۹
اصفهان	۳۷۵
بندرعباس	۲۸۴
تهران	۲۴۵
اراک	۲۴۲
تبریز	۱۱۰
شیراز	۵۶
کرمانشاه	۲۲
لاوان	۴۸
ستاره خلیج فارس	۴۵۰
قشم	۱۲۰

منبع: شرکت ملی پخش و پالایش فراورده‌های نفتی ایران، اوپک و مؤسسه فیچ

جایگاه‌های سوخت

شرکت پالایش و پخش فراورده‌های نفتی تنها بازیگر عمده در بازار خرده‌فروشی عرضه سوخت در ایران است که اداره حدود ۱۱۰۰ جایگاه توزیع سوخت را در دست دارد و سهم آن از بازار رسمی نیز ۱۰۰ درصد است.

ذخیره‌سازی نفت

ظرفیت ذخیره نفت ایران حدود ۶۰ میلیون بشکه است. بر پایه آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، بخش قابل توجهی از این ظرفیت در پایانه‌های صادراتی این کشور قرار دارد. ظرفیت ذخیره‌سازی در جزیره خارک به عنوان پایانه صادراتی اصلی کشور ۲۰,۲ میلیون بشکه و ظرفیت پایانه صادراتی جزیره لاوان نیز ۵ میلیون بشکه است. ایران تلاش کرده انبارهای ذخیره نفت خود در مجاورت ساحل را با استفاده از انبارهای شناور ذخیره‌سازی تکمیل کند. خبرگزاری فارس در

سال ۲۰۰۸ اعلام کرد که ایران حدود ۲۸ میلیون بشکه نفت خام خود را در نفتکش‌هایی دور از ساحل ذخیره کرده است. به تازگی نیز این ارزیابی مطرح شده که احتمالاً حدود ۲۵ تا ۴۰ میلیون بشکه نفت، میعانات گازی و مشتقات نفتی در نفتکش‌هایی بر روی آب ذخیره شده‌اند.

پایانه‌های نفتی

ایران با در اختیار داشتن حدود ده پایانه از ظرفیت قابل توجهی در زمینه صادرات نفت و مشتقات نفتی برخوردار است که بیشتر این پایانه‌ها در ساحل جنوبی این کشور واقع شده‌اند. جزایر خارک و لاوان بزرگ‌ترین پایانه‌های نفتی صادراتی ایران هستند. پایانه‌های دیگری نیز در آبادان، ماهشهر، رأس بهرگان، جزیره سیری، بندرعباس و جزیره کیش واقع شده‌اند.

جزیره خارک

پایانه نفتی جزیره خارک که در ۴۸۳ کیلومتری غرب دهانه خلیج فارس قرار گرفته پایانه اصلی صادرات نفت ایران است که ۹۵ درصد از صادرات نفت خام این کشور از طریق آن صورت می‌گیرد. این پایانه که در دهه ۱۹۶۰ احداث شده از طریق یک خط لوله زیربستر دریا به طول ۲۵ کیلومتر به ساحل متصل شده است که از یک ایستگاه پمپاژ در گناوه آغاز می‌شود. این پایانه در دهه ۱۹۹۰ و پس از آسیب‌های وارده به آن در جریان جنگ ایران و عراق بازسازی و ظرفیت صادرات آن نیز به ۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافت و بدین ترتیب به یکی از بزرگ‌ترین پایانه‌های نفتی در منطقه تبدیل شد. در ژوئن ۲۰۱۷ و با تکمیل یک برنامه نوسازی، ظرفیت این پایانه به حدود ۸ میلیون بشکه در روز افزایش یافت.

جزیره لاوان

پایانه نفتی جزیره لاوان به پالایشگاه این جزیره با ظرفیت ۳۰ هزار بشکه در روز متصل است و مواد خام مورد نیاز را از میدین زیردریایی نفت و گاز گروه لاوان تأمین می‌کند. طبق آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، این پایانه نفتی با ظرفیت ۲۰۰ هزار بشکه در روز، یکی از بزرگ‌ترین پایانه‌های نفتی ایران به شمار می‌رود. بزرگ‌ترین میدان تأمین‌کننده مواد خام این پایانه، میدان سلمان است که با یک خط لوله زیردریایی به طول ۱۴۰ کیلومتر به جزیره خارک متصل شده است.

بندر ماهشهر

پایانه بندر ماهشهر تا پیش از احداث پایانه خارک، یکی از پایانه‌های نفتی اصلی ایران بود. این پایانه پس از تکمیل عملیات احداث عمدتاً برای صادرات مشتقات نفتی از پالایشگاه آبادان مورد استفاده قرار گرفت.

خطوط لوله انتقال نفت

بر اساس آمار اداره اطلاعات انرژی آمریکا، شبکه خطوط لوله انتقال نفت در داخل ایران شامل پنج خط لوله مجزا است. دو خط لوله بزرگ‌ترین پالایشگاه کشور در آبادان را به مراکز تولیدی در خوزستان و پالایشگاه اراک در استان مرکزی متصل می‌کنند. یکی از این خطوط لوله به سمت شمال و تا تهران نیز امتداد می‌یابد و در نهایت نیز به پالایشگاه تبریز در شمال غرب کشور منتهی می‌شود. یک خط لوله دیگر، نفت را از خوزستان به پالایشگاه اصفهان و از آنجا به سمت

جنوب شرق و به پالایشگاه کرمان و در نهایت نیز به پالایشگاه بندرعباس و پایانه صادرات نفت در مجاورت تنگه هرمز منتقل می‌کند. پالایشگاه‌های اصفهان و تهران نیز با خط لوله به هم متصل هستند.

خطوط لوله انتقال گاز

ایران از یک شبکه بزرگ و توسعه‌یافته خطوط لوله انتقال گاز داخلی و بین‌المللی برخوردار است و چند پروژه بزرگ نیز در این حوزه در دست انجام هستند. خطوط لوله واردات گاز، ایران را به آذربایجان و ترکمنستان متصل کرده، ظرفیت واردات ایران از این دو کشور را به ترتیب به ۱۰ و ۲۰ میلیارد متر مکعب افزایش داده‌اند. خطوط لوله مخصوص صادرات نیز ایران را به ترکیه (۱۰,۲ میلیارد متر مکعب) و ارمنستان (۲,۳ میلیارد متر مکعب) متصل کرده‌اند. در صورت احداث خطوط لوله جدیدی که طرح ساخت آن‌ها ارائه شده است، ظرفیت صادرات گاز ایران به ترکیه افزایش خواهد یافت و امکان صادرات گاز به پاکستان و هند نیز فراهم خواهد شد.

خط لوله‌های پیشنهادی اصلی					
نام پروژه	اندازه	واحد	شرکت‌ها	پیش‌بینی پایان	وضعیت
خط لوله زیردریایی ایران-عمان	۱۰,۲۲	میلیارد متر مکعب در سال	دولت عمان (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده) شرکت مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی ایران (حمایت‌کننده)	-	امکان‌سنجی / در حال انجام (اداره اطلاعات انرژی آمریکا)
خط لوله ایران-پاکستان-هند-چین	۴۰	میلیارد متر مکعب در سال	دولت چین (حمایت‌کننده)، دولت هند (حمایت‌کننده)، دولت پاکستان (حمایت‌کننده) و دولت ایران (حمایت‌کننده)	۲۰۱۷	در حال ساخت
خط لوله ایران-کویت	-	-	شرکت نفت کویت (حمایت‌کننده)، شرکت ملی صادرات گاز ایران (حمایت‌کننده)	-	در مرحله برنامه‌ریزی
خط لوله گاز ایران (میدان گازی پارس جنوبی) - عراق (بصره)	۱۰۰	کیلومتر	دولت عراق (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده)	۲۰۱۶	کامل شده
خط لوله سوخت تبریز (آذربایجان شرقی ایران) - یراسخ (آرارات ارمنستان)	-	-	دولت ارمنستان (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده)	-	در مرحله برنامه‌ریزی
خط لوله گاز زیردریایی ایران-هند	-	-	دولت هند (حمایت‌کننده)، دولت ایران (حمایت‌کننده)	-	در مرحله برنامه‌ریزی

منبع: مؤسسه فیچ

مخازن گاز برنامه‌ریزی شده، در حال ساخت و عملیاتی شده

ظرفیت (میلیارد متر مکعب)	وضعیت	تأسیسات
۴,۸	عملیاتی	شورجه
۳,۳	عملیاتی	سراجه
۴,۵	در جریان ساخت	نصرآباد
-	در جریان ساخت	یورتشا
-	برنامه‌ریزی شده	قزل‌تپه

منبع: شرکت ملی گاز ایران، منابع مختلف، مؤسسه فیچ

عرصه رقابت
خلاصه عرصه رقابت

صنعت نفت در ایران به شدت تحت کنترل دولت قرار دارد. وزارت نفت کنترل شرکت ملی نفت ایران را در دست دارد و این شرکت نیز کنترل تمامی شرکت‌های نفت کشور و بخش عمده تولید را در اختیار دارد و یا دست‌کم سهم عمده‌ای در این شرکت‌ها داراست. به دلیل تأثیرات ناشی از تحریم‌ها، شرکت‌های نفتی بین‌المللی اندکی در ایران فعالیت دارند. شرکت ملی نفت چین (سی‌ان‌پی‌سی) و شرکت نفت و پتروشیمی چین (سینوپک) در ایران فعالیت داشته‌اند، اما از زمان برداشته شدن محدودیت‌های مربوط به صادرات نفت خام در ژانویه ۲۰۱۶، تنها فعالیت‌های مربوط به میادین اصلی را پیش برده‌اند. از زمان برقراری مجدد تحریم‌ها در دوران ریاست جمهوری دونالد ترامپ، کارهای برنامه‌ریزی شده دوباره با تأخیر مواجه شده است. سایر شرکت‌های ملی نفت از روسیه، هند و آسیای جنوب شرقی نیز برای ورود به بازار ایران ابراز تمایل کرده‌اند. اما دورنمای این همکاری‌ها در پی تصمیم آمریکا به وضع مجدد تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران تیره شده است.

توتال تنها شرکت نفتی مهم غربی بود که در پی معافیت از تحریم‌ها در سال ۲۰۱۶ به سرمایه‌گذاری در این کشور از طریق شراکت با شرکت ملی نفت چین در توسعه فاز ۱۱ میدان گازی پارس جنوبی متعهد ماند. اما این شرکت نیز در اوت ۲۰۱۸ رسماً از این پروژه خارج شد و دلیل تصمیم خود را نیز فشار آمریکا در ارتباط با تحریم‌ها اعلام کرد. پس از آن نیز شرکت ملی نفت چین سرمایه‌گذاری در این پروژه را به حال تعلیق درآورد و اکنون نیز تصمیم گرفته به طور کامل از آن خارج شود.

شرکت‌های غیر از شرکت ملی نفت ایران که در بخش نفت ایران مشارکت دارند

شرکت	میدان	تاریخ	نوع
لوک اوایل	آب تیمور / منصوری	۲۴ ژانویه ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
توتال	آزادگان جنوبی	۲۴ مارس ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
ونیترا شمال	بند کرخه	۱۲ آوریل ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
اواموی	منطقه زاگرس	۴ مه ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
زاروبژنفت	آبان / پایدار غرب	۱۳ ژوئیه ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
نفت و گاز پرشیا	فاز ۲ یاران شمالی	۴ اکتبر ۲۰۱۶	آی‌پی‌سی
نفت و گاز پرشیا	کوپال ای‌اوار	۴ اکتبر ۲۰۱۶	آی‌پی‌سی
نفت و گاز پرشیا	ماران ای‌اوار	۴ اکتبر ۲۰۱۶	آی‌پی‌سی
تات‌نفت	دهلران	۸ اکتبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
بی‌جی‌ان‌آی‌جی	سومار	۶ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
توتال (۵۰،۱)، سی‌ان‌پی‌سی (۳۰)، پتروپارس (۱۹،۹)	فاز ۱۱ پارس جنوبی	۸ نوامبر ۲۰۱۶	اچ او اف
دی‌ان‌او	چنگوله	۱۶ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
پرگاسم	شادگان /رگ سفید/کراچانی	۲۳ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
شلومبرژه	شادگان /رگ سفید/پارسی	۲۷ نوامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
پتی‌تی‌ای‌بی	چنگوله / بلال / دلامپری	۶ دسامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
شل	آزادگان جنوبی / یادآوران / کیش	۷ دسامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
گازپروم نفت	چنگوله / چشمه	۱۳ دسامبر ۲۰۱۶	تفاهم‌نامه برای مطالعه
شرکت سرمایه‌گذاری غدیر	کیش، سپهر، جفیر و فاز ۳ دارخوین	۱۹ آوریل ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
انی	کیش و دارخوین	۱۹ ژوئن ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
گازپروم	فرزاد ب	۳ ژوئن ۲۰۱۷	توافق اولیه
زاروبژنفت	شادگان و رگ سفید	۱۷ ژوئیه ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
او‌آی‌ای‌سی، گازپروم نفت	چنگوله / آذر	۳۰ ژوئیه ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
سفره گاز	فازهای ۲ و ۳ پارس جنوبی	۶ سپتامبر ۲۰۱۷	تفاهم‌نامه برای مطالعه
زاروبژنفت / دانا	پایدار و آبان	۱۴ مارس ۲۰۱۸	آی‌پی‌سی
پرتامینا	منصوری	۲۸ مارس ۲۰۱۸	آی‌پی‌سی

نگاهی به شرایط منطقه

نگاهی به شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا

دیدگاه اصلی: علی‌رغم فشارهای کوتاه‌مدت بر طرف عرضه به واسطه کاهش بهای نفت، کاهش داوطلبانه میزان تولید از سوی تولیدکنندگان و تحریم‌های آمریکا، منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا همچنان یکی از عوامل پیش‌برنده رشد عرضه جهانی، به موازات افزایش سرمایه‌گذاری از سوی تولیدکنندگان به منظور درآمدزایی از منابع سرشار منطقه، در دهه پیش رو خواهد بود. نفت همچنان بخش اصلی عرضه را در بازه زمانی مورد پیش‌بینی تشکیل خواهد داد، اما با توجه روزافزون دولت‌ها به توسعه منابع داخلی، بر سهم گاز نیز در سبد عرضه افزوده خواهد شد. میزان تقاضا برای گاز نیز به سرعت و به موازات میزان عرضه رشد خواهد کرد و پیش‌بینی می‌شود میزان تقاضا برای نفت نیز پس از افتی چندساله و به پشتوانه تأثیر مثبت عوامل بنیادی جمعیتی و کلان مجدداً در مسیر رشد قرار گیرد.

به منظور برجسته‌سازی محورهای کلیدی در پیش‌بینی شرایط صنایع نفت و گاز در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، کشورهای این منطقه را بر مبنای شاخص‌های کلیدی ذیل با یکدیگر مقایسه کرده‌ایم:

میزان تولید نفت

میزان مصرف نفت

ظرفیت پالایش

تولید گاز

مصرف گاز

کشورهایی که در این تحلیل مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند شامل الجزایر، بحرین، مصر، ایران، عراق، اردن، کویت، لبنان، لیبی، عمان، قطر، عربستان سعودی، سوریه، تونس، امارات متحده عربی و یمن هستند.

تولید نفت: خیز کشورهای حوزه خلیج فارس برای احیای روند رشد تولید

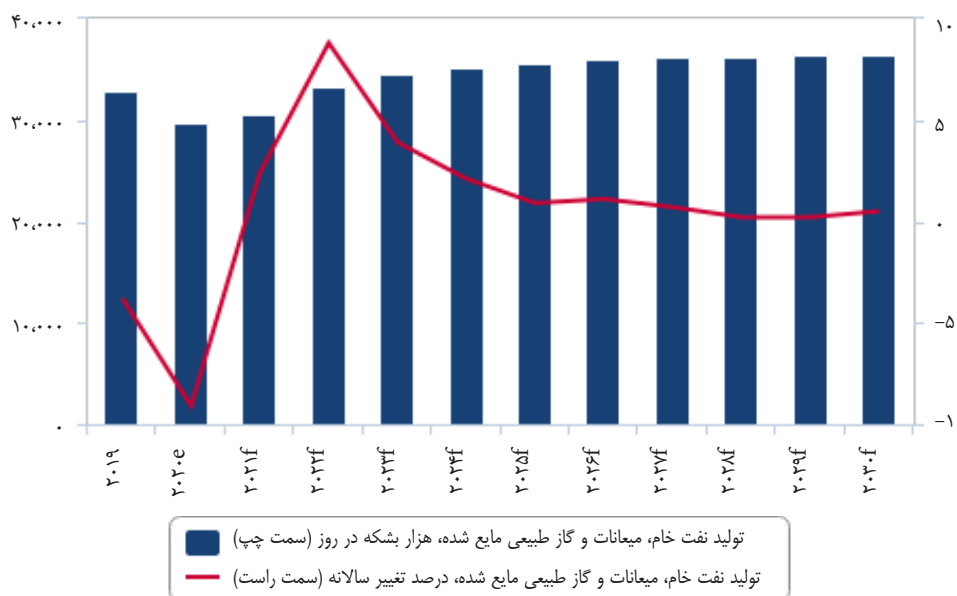
تولید در کوتاه‌مدت متأثر از قرارداد کاهش تولید اوپک پلاس خواهد بود. طبق این قرارداد، تولیدکنندگان عضو اوپک پلاس طی مه تا ژوئیه سال ۲۰۲۰، عرضه نفت خود به بازار را به میزان ۹,۷ میلیون بشکه در روز کاهش دادند و این کاهش برای ماه اوت تا دسامبر روزانه ۷,۷ میلیون بشکه در نظر گرفته شد. در راستای برنامه تولید مورد توافق اولیه، این کاهش از ژانویه ۲۰۲۱ به ۵,۸ میلیون بشکه در روز کاهش یافته و تا آوریل ۲۰۲۲ این روند ادامه می‌یابد. با این حال، این گروه در نشست ماه دسامبر خود تصمیم گرفت که رویکرد خود را تغییر دهد. تولید در ماه ژانویه به میزان ۵۰۰ هزار بشکه در روز افزایش یافت و در ماه‌های فوریه تا آوریل بدون در نظر گرفتن معافیت روسیه و قزاقستان ثابت ماند. علاوه بر این، عربستان سعودی کاهش داوطلبانه ۱ میلیون بشکه در روز را تصویب کرد. پایبندی به توافق همچنان قوی باقی مانده و به نظر می‌رسد که گروه رویکردی بسیار محتاطانه برای لغو این توافق اتخاذ کرده و هدف آن بازگرداندن ۱,۵

میلیون بشکه دیگر در روز در باقی مانده سال است. از سال ۲۰۲۲ محدودیت‌های این قرارداد برداشته خواهد شد و منطقه را برای رشد آماده خواهد کرد.

چشم‌انداز بلندمدت به شدت صعودی است. قیمت نفت در سال‌های آینده نسبتاً کاهش خواهند یافت و این امر موجب تلاطم فشار مالی بر بسیاری از دولت‌های منطقه خواهد بود. شرکت‌های ملی نفت در واکنش به این مسئله، هزینه سرمایه‌ای خود را به طور چشمگیری کاهش داده‌اند- اگرچه انتظار داریم شاهد بهبود هزینه‌ها در سال جاری باشیم- و تعدادی از پروژه‌های توسعه خط لوله با تأخیر مواجه شده‌اند. به‌رغم این چالش‌ها در کوتاه‌مدت، پیش‌بینی می‌کنیم که تولید کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا با افزایشی ۲۲,۵ درصدی در دوره ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰، معادل ۶,۷۵ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. شورای همکاری خلیج فارس موتور اصلی رشد خواهد بود و در طول دوره پیش‌بینی ۱۰ ساله ۳,۳۵ میلیون بشکه در روز (۱۶,۵ درصد) به تولید خواهد افزود. خاورمیانه به غیر از شورای همکاری خلیج فارس، تولید خود را به میزان ۲,۶۹ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد داد (۳۷,۲ درصد)، اگرچه بخش عمده‌ای از این افزایش حاصل بازگشت نفت تحریم‌شده ایران به بازار است و نه افزایش تولید. شمال آفریقا شاهد رشد روزانه ۷۰۱ هزار بشکه‌ای (۲۸,۹ درصد) خواهد بود که عمدتاً منعکس‌کننده عادی‌سازی تولید در لیبی پس از درگیری‌های ۲۰۲۰ است.

تولید در خاورمیانه و شمال آفریقا آماده پرش است

خاورمیانه و شمال آفریقا - تولید نفت خام، میعانات و گاز طبیعی مایع‌شده (۲۰۳۰-۲۰۱۹)

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی و مؤسسه فیچ

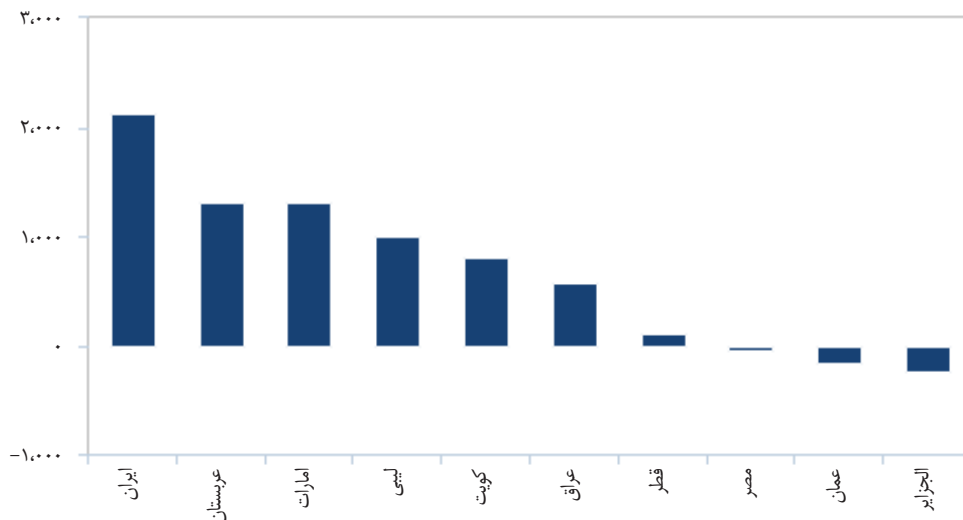
عربستان سعودی برای حفظ ظرفیت تولید ۱۲ میلیون بشکه در روز سرمایه‌گذاری‌های هنگفتی انجام داده و حالا قصد دارد ظرفیت تولید خود را به ۱۳ میلیون بشکه در روز برساند، هرچند زمان این کار هنوز مشخص نیست. با خارج شدن عرضه‌های دارای هزینه تمام‌شده بالاتر از منحنی هزینه به واسطه از سرگیری روند افت قیمت‌ها، انتظار می‌رود عربستان

سعودی بخش بیشتری از ظرفیت مازاد خود را در درازمدت فعال نگاه دارد و میزان عرضه در سال ۲۰۳۰ به میزان ۱,۳۱ میلیون بشکه در روز بیش از سال ۲۰۲۰ باشد.

پیش‌بینی ما در مورد امارات متحده عربی نیز به واسطه منابع کشف‌شده عظیم، از سرگیری فعالیت‌های اکتشافی و نقش فزاینده بازیگران خارجی و فعالان بخش خصوصی، بسیار خوش‌بینانه است. میزان افزایش تولید امارات متحده عربی در پایان بازه زمانی مورد نظر، حدود ۱,۱۳ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی شده است. برای کویت نیز رشد قابل توجه میزان تولید به میزان ۸۰۴ هزار بشکه در روز طی ده سال آینده پیش‌بینی می‌شود. دولت کویت با به تعویق انداختن هدف روزانه ۴ میلیون بشکه‌ای خود از سال ۲۰۲۰ به حداقل سال ۲۰۲۵ و احتمالاً به سال ۲۰۴۰، اهداف بلندپروازانه خود در زمینه تولید را تعدیل کرده و بیش از پیش با چشم‌انداز مورد انتظار ما سازگار شده است. بخش قابل توجهی از این رشد ناشی از آغاز به کار مجدد منطقه تقسیم‌شده بی‌طرف^۱ (۵۰۰ هزار بشکه در روز) مشترک با عربستان سعودی و افزایش تولید پس از انقضای مدت اجرای توافق کاهش تولید اوپک پلاس است.

شورای همکاری خلیج فارس برای رشد آماده است

خاورمیانه و شمال آفریقا - تغییر خالص در تولید گاز طبیعی مایع‌شده، نفت خام و میعانات طی ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰ (هزار بشکه در روز)

f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

ایران و عراق، بیشترین سهم را از تولید کشورهای غیرعضو شورای همکاری خلیج فارس دارند، اما هردوی این کشورها با چالش‌های عمده‌ای مواجه هستند. پیش‌بینی می‌کنیم که میزان تولید عراق ۵۷۷ هزار بشکه در روز افزایش یابد. به هر حال این مسئله تا حد زیادی نشان دهنده بهبود تولید پس از کم‌رنگ شدن همه‌گیری و لغو توافق اوپک پلاس است. در واقع، پیش‌بینی می‌کنیم که میزان تولید در سال ۲۰۳۰ کمتر از سال ۲۰۱۹ باشد. این کشور پتانسیل وسیعی در زیر زمین دارد، اما شرایط نامناسب در وضعیت مالی و صدور مجوز و محدودیت‌های مالی دولت، موجب عقب‌ماندگی است. ایران با

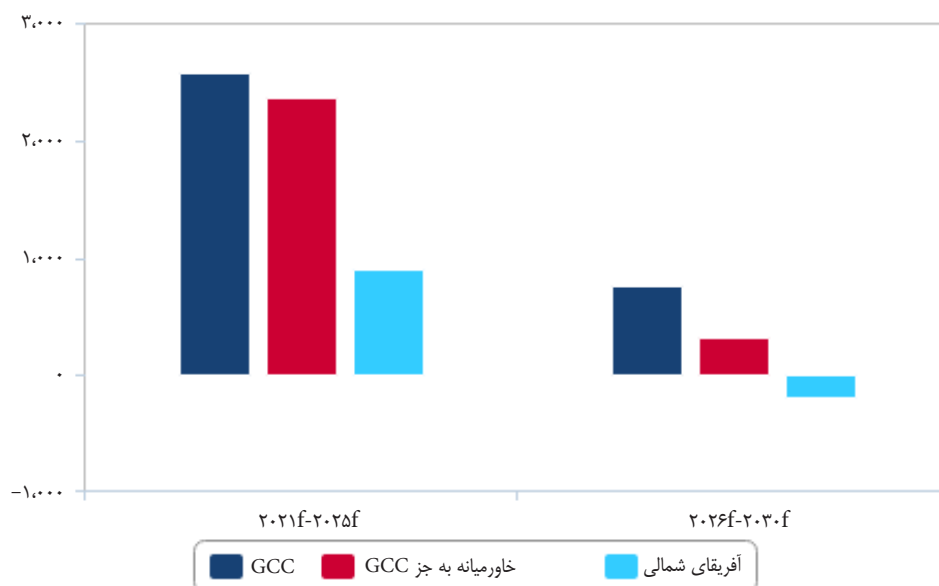
¹ Neutral Partitioned Zone

افزایش ۲,۱۳ میلیون بشکه‌ای تولید در دوره مورد پیش‌بینی بیشترین رشد بازار را دارا است. ایران سهم خود از بازار نفت را به دلیل تحریم‌های آمریکا در زمینه فعالیت‌های هسته‌ای از دست داده که با رو به کاهش بودن تحریم‌ها، این سهم باید در طول سال‌های آینده دوباره احیا شود. پیشرفت مذاکرات در کوتاه‌مدت با موانعی مواجه است، اما ما همچنان توافق هسته‌ای را به عنوان محتمل‌ترین پیامد ریاست‌جمهوری بایدن در نظر می‌گیریم. افزایش تولید به سطوح پیش از تحریم احتمالاً محدود خواهد بود، زیرا شرکت ملی نفت ایران با مشکلات مالی، عدم تمایل بازیگران خارجی برای ورود به این بازار و رقابت شدید جهانی برای جذب سرمایه مواجه است.

عقب‌ماندگی کشورهای شمال آفریقا کماکان پابرجاست

خاورمیانه و شمال آفریقا^۱ - تغییر خالص در تولید گاز طبیعی مایع‌شده، نفت خام و میعانات (هزار بشکه در روز)

^f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

چشم‌انداز در شمال آفریقا ترکیبی است. تولید لیبی در اواخر سال ۲۰۲۰ به دنبال امضای قرارداد آتش‌بس در ماه اوت و امکان کنار گذاشتن شرایط اضطراری در حوزه‌های کلیدی و زیرساخت‌های صادراتی، افزایش یافت. تشکیل دولت ائتلافی، چشم‌انداز تولید را بهبود بخشیده، ثبات سیاسی را فراهم آورده و خطر بازگشت مناقشات را کاهش داده است. هدف شرکت ملی نفت لیبی افزایش تولید روزانه از حدود ۱,۲ میلیون فعلی، به ۲,۱ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۲۵ است. با این حال، سرمایه‌گذاری‌های قابل توجهی برای تعمیر زیرساخت‌ها و احیای تولید مورد نیاز خواهد بود، که شرکت ملی نفت لیبی نمی‌تواند خود آن را تأمین مالی نماید. بعید است بازیگران خارجی و خصوصی سرمایه‌گذاری‌های کافی برای ایجاد تفاوت انجام دهند و به نظر ما اهداف شرکت ملی نفت لیبی احتمالاً محقق نمی‌شود. چشم‌انداز تولید در الجزایر که به شدت وابسته به شرکت دولتی سوناتراچ است، از نظر ما نزولی است، چرا که این شرکت برای مهار نرخ فرسایش دارائی‌های غالباً قدیمی خود دچار چالش است و در واکنش به سقوط قیمت نفت، مخارج سرمایه‌ای خود را بسیار کم کرده است.

^۱ منظور از GCC، کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس هستند که شامل بحرین، کویت، عمان، قطر، امارات متحده عربی و عربستان سعودی است.

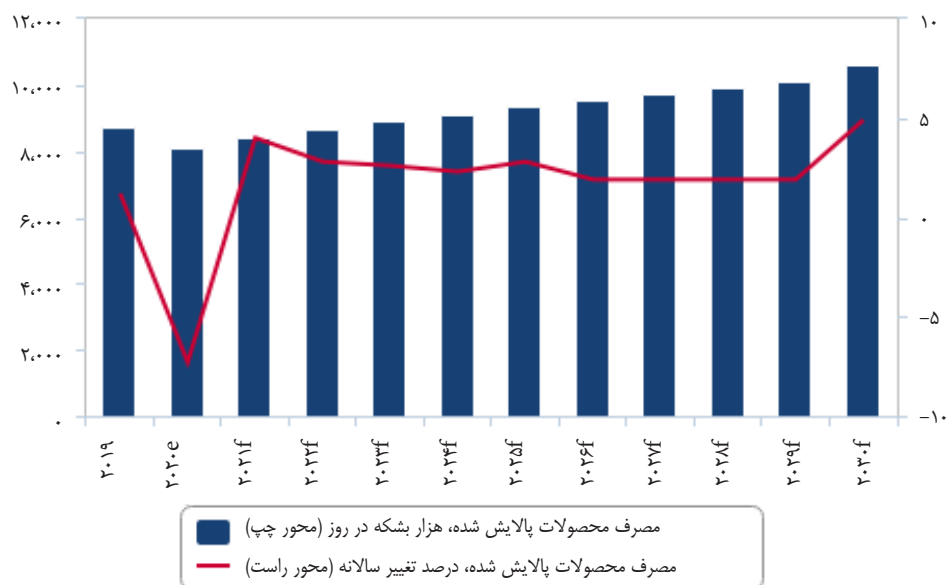
اصلاحات در بخش هیدروکربنی که در نوامبر ۲۰۱۹ به اجرا درآمد، چشم‌انداز سرمایه‌گذاری خارجی در بلندمدت را مقداری بهبود بخشیده است، اما به احتمال زیاد اصلاح کامل قیمت‌ها نیز مورد نیاز خواهد بود. مصر که در صنعت گاز کارنامه روشنی در میان کشورهای منطقه دارد، در زمینه تولید نفت به واسطه فرسودگی میادین نفتی و عدم کشف مقادیر کافی منابع نفت خام به منظور جبران روند افت استخراج، با کاهش تولید در درازمدت مواجه خواهد شد. منابع این کشور عمدتاً به شکل گاز هستند، اما میعانات گازی و گاز طبیعی مایع شده تا حدی میزان عرضه نفت را تقویت می‌کنند.

مصرف سوخت‌های پالایش‌شده: شیوع کووید-۱۹ به مثابه یک مانع

بر اساس برآوردهای ما، در سال ۲۰۲۰ با کاهش مصرف ۷٫۹ درصدی مصرف در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا نسبت به سال قبل، کاهش شدیدی در تقاضا برای سوخت‌های پالایش‌شده قابل مشاهده است. قیمت پایین نفت موجب تحمیل فشار مالی بر بسیاری از دولت‌های منطقه شده و فعالیت‌های اقتصادی را در بخش نفت و غیرنفت کاهش داده است. این امر، در کنار محدودیت‌های گاه و بیگاه در جابجایی جمعیت، باعث کاهش شدید تقاضای سوخت‌های پالایش‌شده بود، با این حال محدودیت‌های قرنطینه در نیمه دوم سال ۲۰۲۰ کاهش یافت و افزایش قیمت، انتشار واکسن، افزایش جابجایی‌ها و ترمیم اقتصاد منجر به عادی شدن تقاضای منطقه‌ای در سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۲۲ خواهد شد.

شیوع کووید-۱۹ به مثابه مانعی در مسیر

خاورمیانه و شمال آفریقا - مصرف سوخت‌های پالایش‌شده (۲۰۱۹-۲۰۳۰)

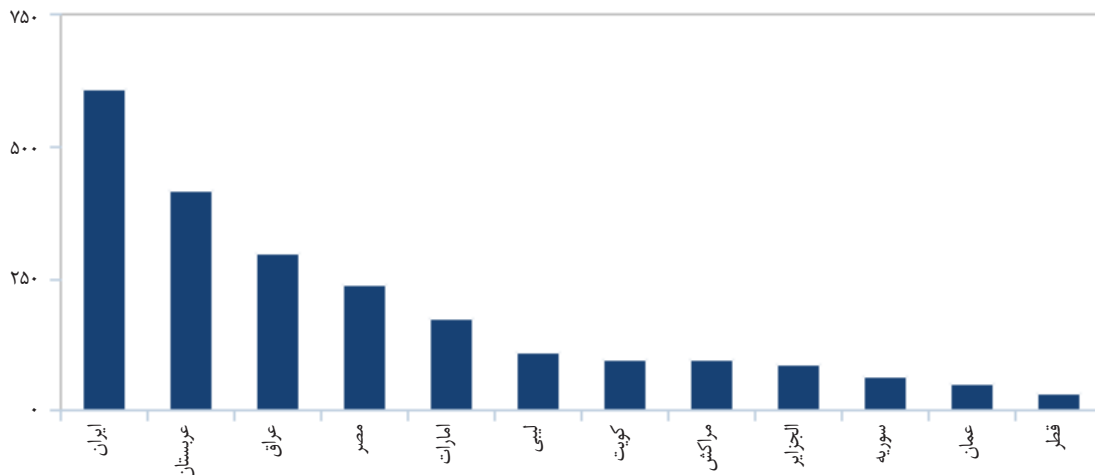
e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

به طور کلی چشم‌انداز میان‌مدت روشن است، چرا که منطقه از همه‌گیری جهانی و رکود کنونی قیمت نفت خارج می‌شود. پس از آخرین سقوط قیمت نفت در سال ۲۰۱۴، بسیاری از کشورهای اصلاحاتی گسترده را در مورد یارانه مصوب نمودند و این (در کنار مشکلات اقتصادی داخلی) باعث رکودی چند ساله در تقاضای سوخت شد. ما انتظار نداریم شاهد اصلاح

عمده یارانه در اکثر بازارها باشیم؛ که مانع مهمی برای رشد در طی آخرین دوران بهبود قیمت نفت بود. رشد تقاضا در سراسر خاورمیانه و آفریقا نسبتاً گسترده خواهد شد، اگرچه ایران از حیث حجم از سایرین جلوتر است. این امر تا حد زیادی بازتاب کاهش پیش‌بینی شده تحریم‌های ثانویه در زمان دولت بایدن در ایالات متحده است که راه را برای اقتصاد داخلی تا حد زیادی هموار می‌سازد.

ایران پیشرو در گروه

خاورمیانه و شمال آفریقا - تغییر خالص در مصرف سوخت‌های پالایش‌شده (هزار بشکه در روز) ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰

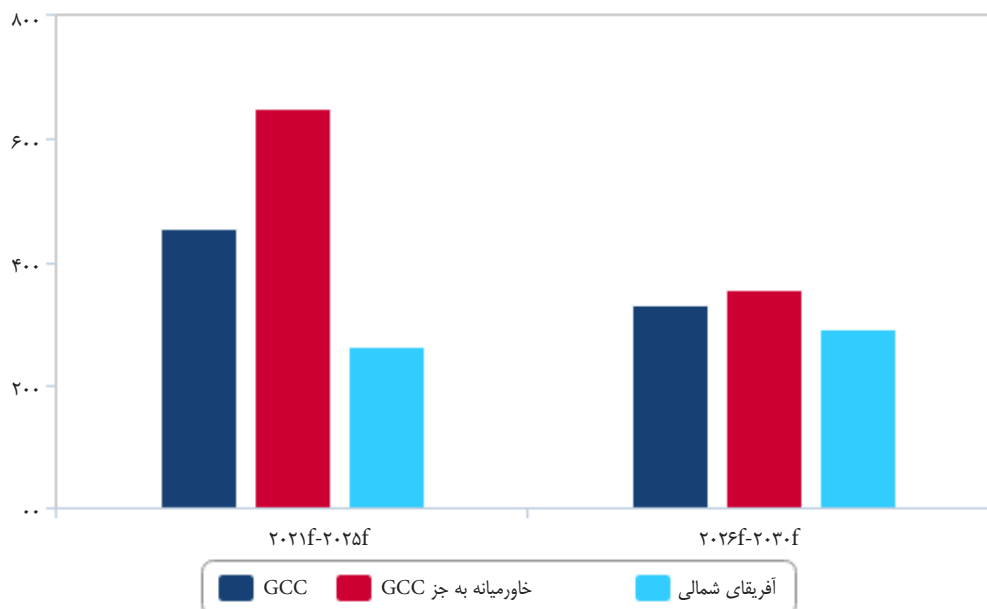
f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

نه تنها به واسطه ساختار جمعیتی جوان منطقه، بلکه همچنین به دلیل عواملی چون افزایش جابه‌جایی‌ها و دورنمای روشن فروش بخش خودرو، تحلیل‌های بنیادین بلندمدت مثبت است. دورنمای رشد اقتصادی نیز بهتر بوده و در نتیجه تقاضا برای حمل و نقل جاده‌ای افزایش می‌یابد. علاوه بر این، انتظار می‌رود توسعه صنایع پالایش، محصولات پتروشیمی و سایر صنایع انرژی‌بر با سرعت ادامه یابد (در کنار تلاش مداوم برای تنوع‌بخشی به اقتصاد) و همین مسئله منابع تازه‌ای برای تقاضای سوخت‌های مایع ایجاد نماید. طبق پیش‌بینی‌های ما، میزان مصرف محصولات پالایش‌شده در خاورمیانه و شمال آفریقا در ده سال آینده، ۲,۳۴ میلیون بشکه در روز (۲۸,۷ درصد) افزایش یابد و تا سال ۲۰۳۰ به ۱۰,۵۲ میلیون بشکه در روز برسد.

همچنین خاورمیانه و شمال آفریقا نسبت به دیگر مناطق کم‌تر در معرض گذار به انرژی کم‌کربن قرار دارد. سیاست‌های آب و هوایی در بیشتر بازارها نسبتاً توسعه‌نیافته هستند و فعالیت‌های اقتصادی احتمالاً در طول دهه آینده همچنان به شدت متاثر از مسئله تولید کربن و گازهای گلخانه‌ای خواهند بود. داده‌های ما نشان می‌دهد که تقاضای سوخت در کشورهای حوزه همکاری خلیج فارس، آفریقای شمالی و خاورمیانه (به جز کشورهای شورای همکاری خلیج فارس) طی سال ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰ سالانه به ترتیب به میزان ۱,۸، ۳ و ۳,۳ رشد می‌نماید. این نرخ‌ها با پیش‌بینی نرخ رشد بازارهای توسعه‌یافته (۰,۳ درصد) و نوظهور (۲,۸ درصد) در طول همین دوره همخوانی دارد.

رشد تقاضا در سراسر منطقه

خاورمیانه و شمال آفریقا - خالص تغییر در مصرف محصولات پالایش‌شده (هزار بشکه در روز) ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰

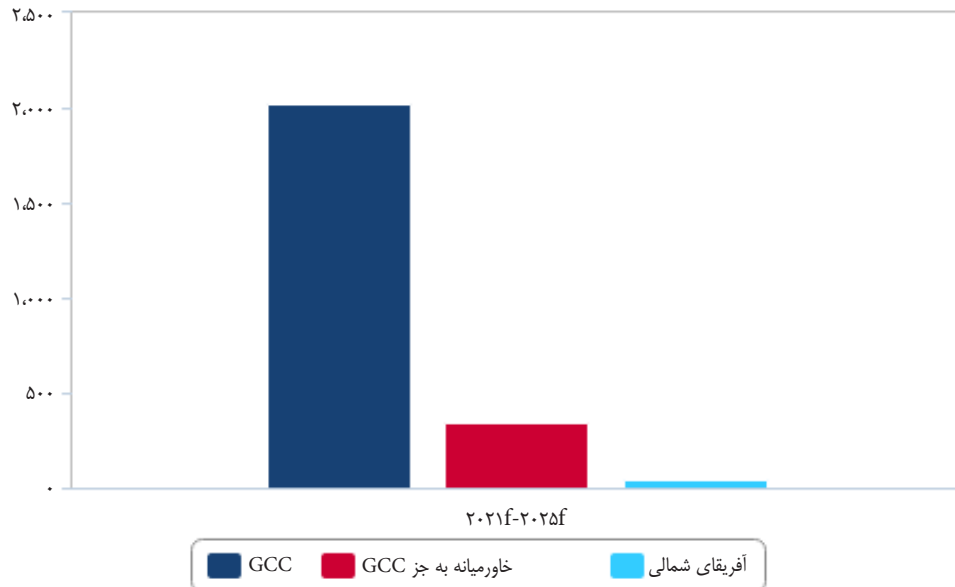
f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

ظرفیت پالایش: پیش‌بینی رشد تولید سوخت

با وجود رو به بهبود نهادن تقاضای جهانی، بخش پالایش طی دو تا سه سال آینده همچنان تحت فشاری قابل توجه باقی خواهد ماند، چرا که با ظرفیت مازاد از پیش موجود و موجی از پالایشگاه‌های تازه‌وارد دچار چالش می‌شود. این مسئله به کاهش نرخ بهره‌برداری منجر خواهد شد و حتی می‌تواند سبب تعطیلی برخی پالایشگاه‌های دارای کارایی کمتر نیز بشود. پروژه‌های پایین‌دست فعلی در خط لوله نیز در معرض خطر لغو یا تأخیر قرار دارند. با این حال، بسیاری از مخازن طبیعی کشف‌شده در خاورمیانه و شمال آفریقا پیشرفت مناسبی داشته‌اند و بعید است که از خط خارج شوند. بسیاری از این پروژه‌ها همچنین از دسترسی به منابع تغذیه داخلی کم‌هزینه و حمایت قوی دولت بهره می‌برند و این امر، همراه با پیچیدگی بالا و صرفه‌های ناشی از مقیاس، آن‌ها را در موقعیت خوبی برای گرفتن سهم بازار از دیگر تولیدکنندگان قرار خواهد داد. همانند بخش بالادست، شورای همکاری خلیج فارس پرچم‌دار رشد است که دلیل آن موقعیت مالی به طور کلی قوی‌تر شرکت‌های ملی نفت این کشورها، تلاش‌های استراتژیک برای تنوع‌بخشی در طول زنجیره ارزش و فراوانی منابع نفت داخلی است.

کنترل اوضاع در دست کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

خاورمیانه و شمال آفریقا - تغییرات خالص در ظرفیت پالایشگاهی (هزار بشکه در روز) ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۵

f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

پیش‌بینی می‌شود ظرفیت صنایع پالایشگاهی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در پنج سال آینده رشد بالایی را تجربه کند و با رشدی معادل حدود ۲,۴۱ میلیون بشکه در روز، در سال ۲۰۲۵ به ۱۴,۰۹ میلیون بشکه در روز برسد. ظرفیت‌افزایی در نیمه دوم بازه زمانی مورد پیش‌بینی ما، با توجه به اشباع بازارهای جهانی و تغییر سمت و سوی هزینه‌های سرمایه‌ای از احداث مراکز پالایشگاهی جدید به بازسازی یا تغییر کاربری مراکز پیشین، احتمالاً با سرعت کمتری صورت خواهد گرفت.

سرمایه‌گذاری‌های جدید در میان چندین طرح توسعه توزیع شده‌اند. مراکز کلیدی کمک‌کننده به این روند رشد به قرار ذیل هستند:

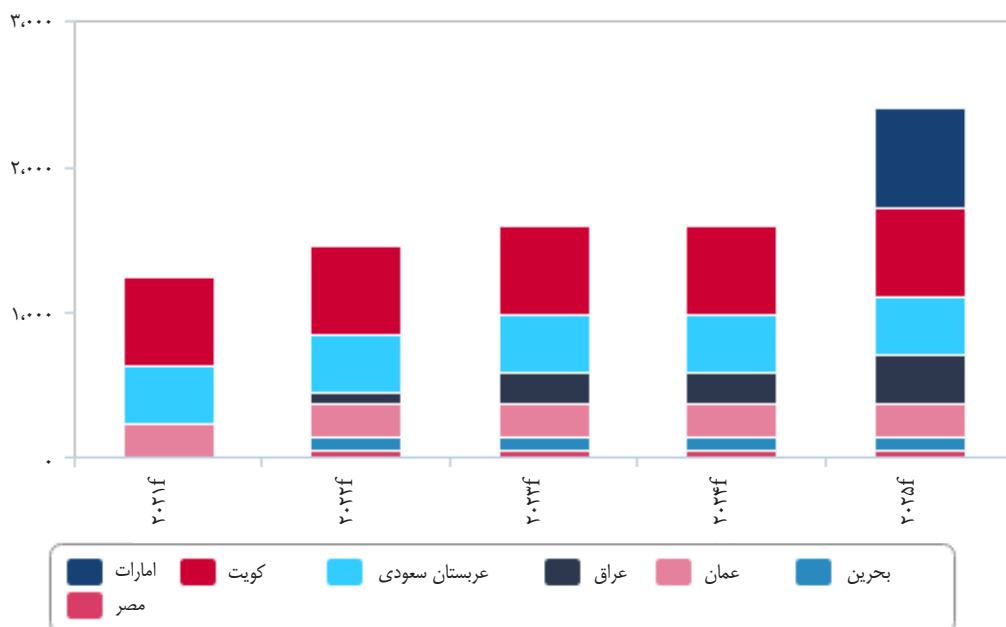
- پالایشگاه جزان در عربستان سعودی با ظرفیت ۴۰۰ هزار بشکه در روز که در سال ۲۰۲۱ به ظرفیت کامل عملیاتی خواهد رسید (معوق از سال ۲۰۲۰).
- پالایشگاه الزور در کویت با ظرفیت تولید ۶۱۵ هزار بشکه در روز که آن نیز قرار است در سال ۲۰۲۱ کار خود را آغاز کند (معوق از سال ۲۰۲۰).
- پالایشگاه کربلا در عراق با ظرفیت تولید ۱۴۰ هزار بشکه در روز که در ابتدا قرار بود در سال ۲۰۲۰ افتتاح شود، اما اکنون افتتاح آن به سال ۲۰۲۲ موکول شده است. این پالایشگاه تکمیل‌کننده پالایشگاه CDU است که با ظرفیت تولید ۷۰ هزار بشکه در روز در سال ۲۰۱۹ در بصره راه‌اندازی شد. عراق همچنین سرگرم احیای ظرفیت‌های آسیب‌دیده در جریان مناقشات داخلی در این کشور است.

- پالایشگاه ستاره خلیج فارس در ایران که در سال ۲۰۲۰ به میزان بیش از ۴۸۰ هزار بشکه در روز تولید داشته و بناست ظرفیت تولید آن به ۵۴۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد.
- توسعه پالایشگاه رویس در امارات متحده عربی که با تکمیل آن تا اواسط سال ۲۰۲۰، ۶۰۰ هزار بشکه در روز به ظرفیت تبدیل کامل این کشور افزوده خواهد شد.
- افزایش ظرفیت پالایشگاه سیترا در بحرین به میزان ۹۰ هزار بشکه در روز که قرار است عملیات مربوط به آن در سال ۲۰۲۲ تکمیل شود.
- پالایشگاه ضقم در عمان به عنوان یک پالایشگاه تازه تأسیس، ۲۳۰ هزار بشکه در روز به ظرفیت تولید صنایع پالایشگاهی این کشور خواهد افزود و قرار است عملیات ساخت آن تا اواخر سال ۲۰۲۱ یا اوایل سال ۲۰۲۲ تکمیل شود.

به موازات فعال شدن تدریجی این ظرفیت‌های اضافی، تمرکز سرمایه‌گذاران از افزایش ظرفیت به سمت پروژه‌های بازسازی، عمدتاً در زمینه تولید سوخت‌های پاک، نوسازی ظرفیت‌های مربوط به پسماندها و حذف تنگنای کاری حرکت خواهد کرد. این سرمایه‌گذاری‌ها برای تجهیز پالایشگاه‌های قدیمی به منظور رقابت در بازارهای جهانی با توجه به سخت‌گیرانه‌تر شدن استانداردهای مربوط به تولید سوخت و تغییر سبد محصولات ضروری هستند.

برنامه‌ریزی برای افزایش ظرفیت

خاورمیانه و شمال آفریقا - تغییر خالص تجمعی در ظرفیت پالایش، هزار بشکه در روز

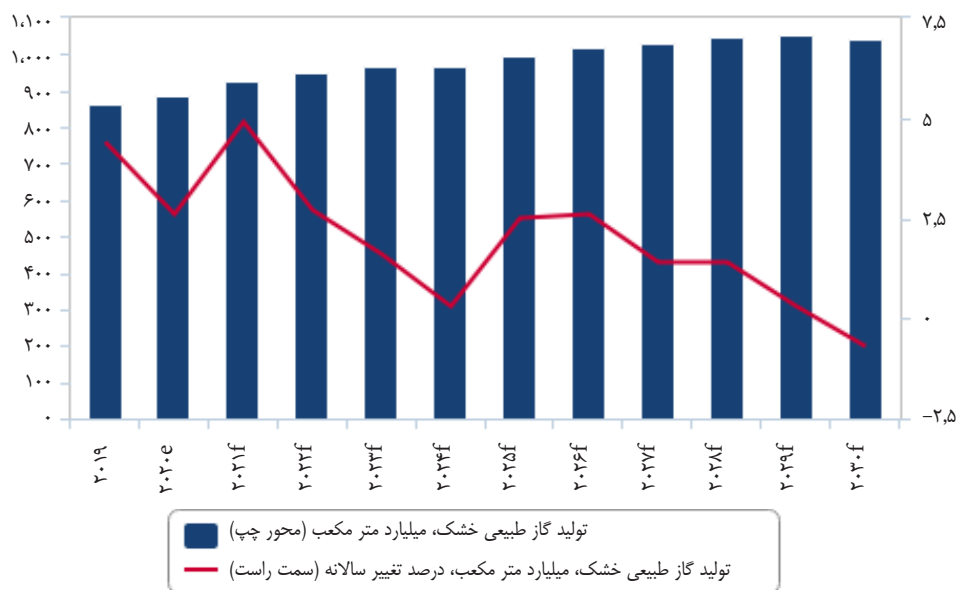
f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

تولید گاز: موانع موقت، اما چشم‌انداز همچنان روشن

همانند بخش نفت، این بیماری همه‌گیر بر بخش گاز نیز تأثیر شدیدی داشته و بازار اشباع‌شده را بدتر کرده و قیمت‌ها را به شدت کاهش داده است. در نتیجه، تعدادی از پروژه‌های در حال برنامه‌ریزی و تحت توسعه، از جمله پروژه توسعه گاز مایع قطر، با تأخیر مواجه شده‌اند. حداقل یک پروژه سرمایه‌گذاری مشترک - پروژه گازی دالما متعلق به شرکت ملی نفت ابوظبی - لغو شده است. تأخیرها ناشی از ترکیبی از اختلالات عملیاتی مرتبط با بیماری همه‌گیر و کاهش شدید مخارج سرمایه‌ای با توجه به دغدغه شرکت‌ها برای حفظ نقدینگی و ترازنامه خود در برابر سقوط قیمت‌ها است. با این حال، تحلیل‌های بنیادین بلندمدت مثبت باقی می‌مانند و ما پیش‌بینی می‌کنیم که تولید گاز کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا از ۸۵۵ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۲۰ به ۱۰۷۱ میلیارد متر مکعب تا سال ۲۰۳۰ افزایش یابد (رشد ۲۵,۲ درصدی).

تمرکز استراتژیک بر گاز طبیعی

خاورمیانه و شمال آفریقا - تولید گاز طبیعی، ۲۰۱۹-۲۰۳۰

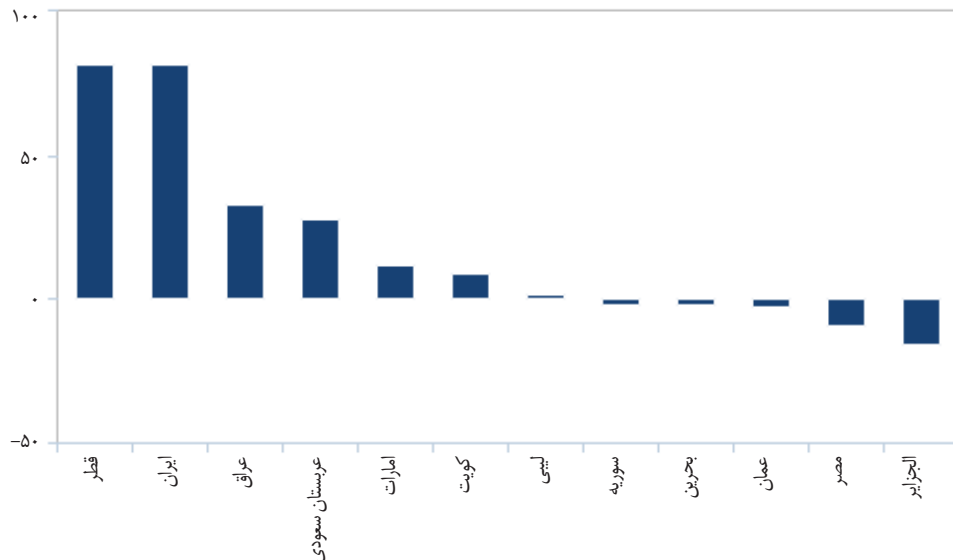
e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

چندین بازار اصلی برای تأمین نیاز رو به افزایش انرژی در بخش‌های برق و صنایع و تا حدی کمتر، برای جایگزینی نفت به گاز در سبد انرژی خود، به شدت به گاز متکی خواهند بود. از این رو رشد تولید گاز در بسیاری از بازارها از اهمیتی استراتژیک برخوردار است، به ویژه بازارهایی که توسعه صنایع گازمحور را به عنوان بخشی از تلاش‌های متنوع‌سازی اقتصاد خود در دستور کار قرار داده‌اند و/یا آنهایی که وابستگی فزاینده‌ای به انرژی وارداتی دارند. ما معتقدیم که شرکت‌های منطقه به سرمایه‌گذاری خود در توسعه منابع بزرگ موجود و منابع بزرگ در حال توسعه در خاورمیانه و شمال آفریقا ادامه خواهند داد. بخش بزرگی از حجم کنونی تولید گاز در منطقه مربوط به میدین نفتی است و افزایش تقاضا برای بازتزیق گاز به این میدین به کاهش حجم تولید منجر شده است. ساخت پالایشگاه‌های گازی جدید و مجزا از میدین نفتی، راه حل اصلی برای افزایش میزان تولید در آینده خواهد بود.

قطر پیشرو در رشد منطقه‌ای خواهد بود

خاورمیانه و شمال آفریقا - تغییر خالص در تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)، ۲۰۲۱f-۲۰۳۰f

برآوردها و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

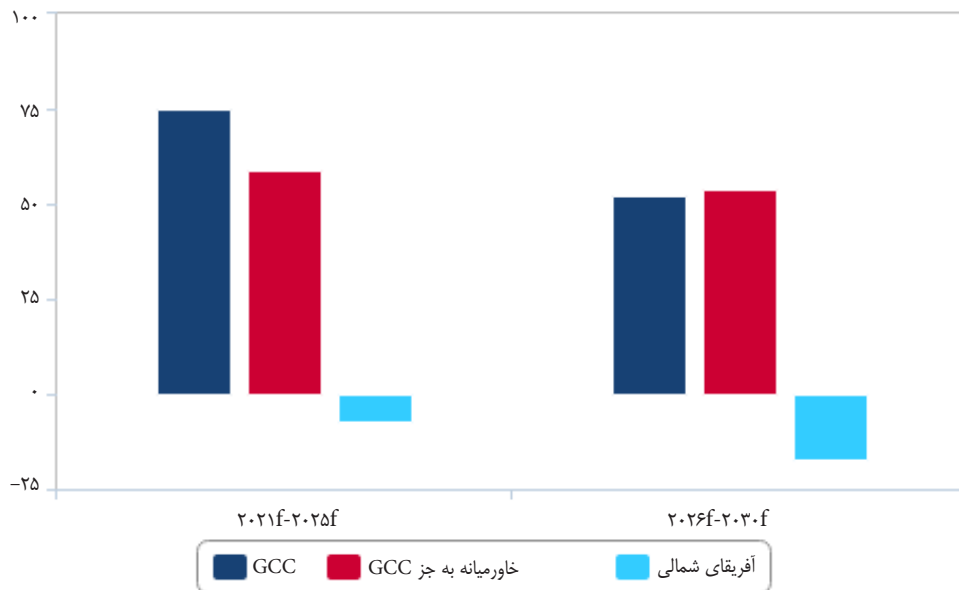
کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، بخش عمده افزایش میزان تولید گاز را به خود اختصاص خواهند داد. چندین پروژه تولید گاز برای چند سال آینده در دست اجرا است که از آن جمله می‌توان به توسعه میدان گازی پارس شمالی (قطر)، هاویه، هراد و فضیلی (در عربستان سعودی)، پروژه منطقه شمال غرب (امارات متحده عربی) و فاز دوم پالایشگاه خزان (در عمان) اشاره کرد. با توجه به حجم منابع موجود، امکان افزایش رشد میزان تولید در منطقه وجود دارد. با این حال، تعیین قیمت‌های پایین برای گاز از سوی دولت‌ها، فقدان مشارکت خارجی و محدودیت‌های زیرساختی، مانع از اجرای طرح‌های توسعه در بسیاری از کشورها شده‌اند. طرح‌های درآمدزایی منابع عظیم غیرمتعارف در منطقه نیز ریسک مثبت قابل توجهی ایجاد کرده‌اند. طرح‌هایی که بیشترین میزان پیشرفت را داشته‌اند، مربوط به عربستان سعودی بوده‌اند. عربستان سعودی ۱۱۰ میلیارد دلار را جهت توسعه حوزه گازی جفوره اختصاص داده و قصد دارد میزان تولید از این حوزه گازی را تا سال ۲۰۳۶ به ۲۲٫۷ میلیارد متر مکعب برساند. در نوامبر ۲۰۲۰، شرکت ملی نفت ابوظبی، با همکاری شرکت بزرگ فرانسوی توتال، اولین گاز غیرمتعارف را در امارات متحده عربی تولید کرد و بر آن است تا سال ۲۰۳۰ میزان تولید را به ۱۰٫۰ میلیارد متر مکعب برساند.

ایران همچنان بزرگترین تولیدکننده گاز در خاورمیانه در خارج از شورای همکاری خلیج فارس خواهد بود. اما با وجود راه‌اندازی بخش عمده‌ای از میدان گازی پارس جنوبی، سرعت رشد تولید این کشور کاهش خواهد یافت. ایران از منابع کشف‌شده عظیمی برخوردار است که البته توسعه نیافته‌اند، اما حتی در صورت برقراری روابط با آمریکا در دوره زمامداری بایدن، مشارکت محدود کشورهای خارجی در این بخش و محدودیت‌های مالی قابل توجه شرکت ملی نفت ایران، همچنان مانعی برای توسعه به شمار می‌رود. پیش‌بینی می‌شود عراق و کویت نیز رشد مطلوبی را، هرچند از نقطه شروعی ضعیف شاهد باشند. هر دو کشور به دنبال استخراج گاز از منابع در حال سوختن (فلر) هستند و قصد دارند هم از منابع

گازی مشترک با میادین نفتی و هم از منابع گازی جدا از این میادین کسب درآمد کند. اما این روند با تأخیرهایی همراه بوده و کند شدن آن به واسطه کاهش هزینه‌های سرمایه‌های امری اجتناب‌ناپذیر است.

مصر با ریسک‌های افزایشی مواجه است

خاورمیانه و شمال آفریقا - خالص تغییر در تولید گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)

f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

منطقه شمال آفریقا در زمینه تولید گاز نیز مانند تولید نفت از کل منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا عقب‌تر است. در لیبی، تولید گاز طبیعی مانند نفت به واسطه شرایط امنیتی نامناسب و فقدان مزمین سرمایه‌گذاری، با مشکلات عدیده‌ای دست به گریبان است. حجم سرمایه‌گذاری در الجزایر نیز ناامیدکننده بوده و آهنگ بالای افت برداشت از میدان هسی در عمل، رشد خالص حجم تولید را منفی کرده و تعداد پالایشگاه‌های در دست ساختی که بتوانند فرسوده بودن میادین عظیم این کشور را جبران کنند، چندان زیاد نیست. پیش‌بینی می‌شود مصر نیز در طول بازه زمانی ده‌ساله مورد پیش‌بینی، شاهد کاهش میزان تولید باشد. اما این پیش‌بینی صرفاً بر مبنای آن دسته از طرح‌هایی ارائه شده که پس از صدور حکم نهایی سرمایه‌گذاری (FID) در این کشور به موعده اجرا گذاشته شده‌اند و احتمال وجود منابع دور از ساحل در این کشور پس از احیای مجدد روند رشد بازار جهانی، ریسک مثبت قابل توجهی ایجاد می‌کند.

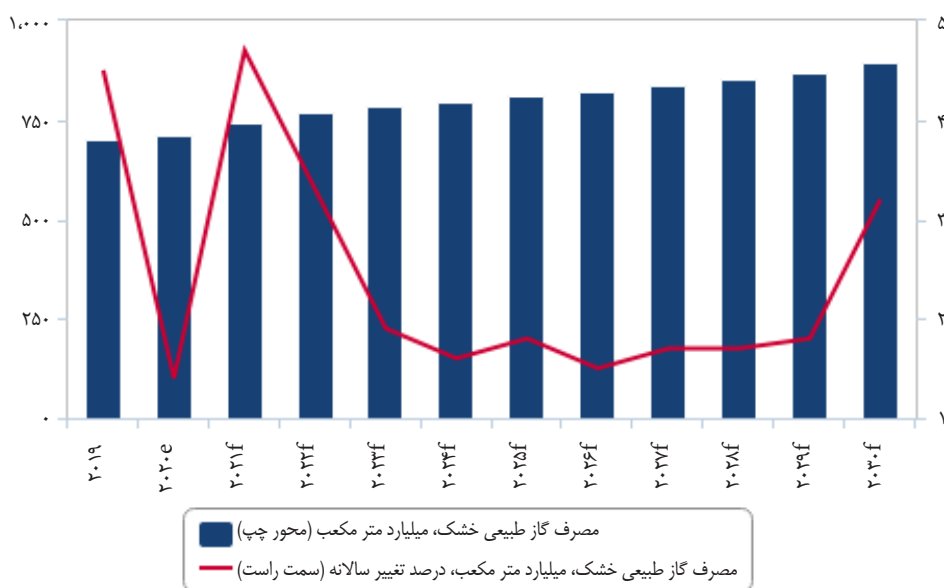
مصرف گاز، پیش‌بینی تداوم رشد تقاضا در بخش‌های صنعت و تولید برق

میزان تقاضا برای گاز طبیعی به دلیل محدود بودن میزان مصرف آن در بخش حمل و نقل، در قیاس با تقاضا برای نفت، کمتر در معرض تأثیرات ناشی از شیوع کووید-۱۹ قرار داشته است. با این حال، تمهیدات کنترلی و اختلال‌های ناشی از شیوع این بیماری در فعالیت‌های اقتصادی بر رشد تقاضا در بخش‌های دیگر، از جمله بخش صنعت و تولید برق تأثیر منفی خواهد داشت. با این همه، انتظار می‌رود رشد تقاضا در سال ۲۰۲۰ در دامنه مثبت باقی مانده و در بازه ده ساله

منتهی به ۲۰۳۰ سالانه به طور متوسط ۲,۴ درصد رشد داشته باشد. مبتنی بر داده‌های در اختیار ما، تقاضای گاز خاورمیانه و شمال آفریقا از ۶۹۳ میلیارد مترمکعب در سال ۲۰۲۰ به ۸۷۸ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۳۰ (۲۶,۷ درصد رشد) افزایش می‌یابد.

رشد عرضه داخلی تقاضای جدید را تأمین می‌کند

خاورمیانه و شمال آفریقا - تقاضای گاز طبیعی (میلیارد متر مکعب)، ۲۰۱۹-۲۰۳۰

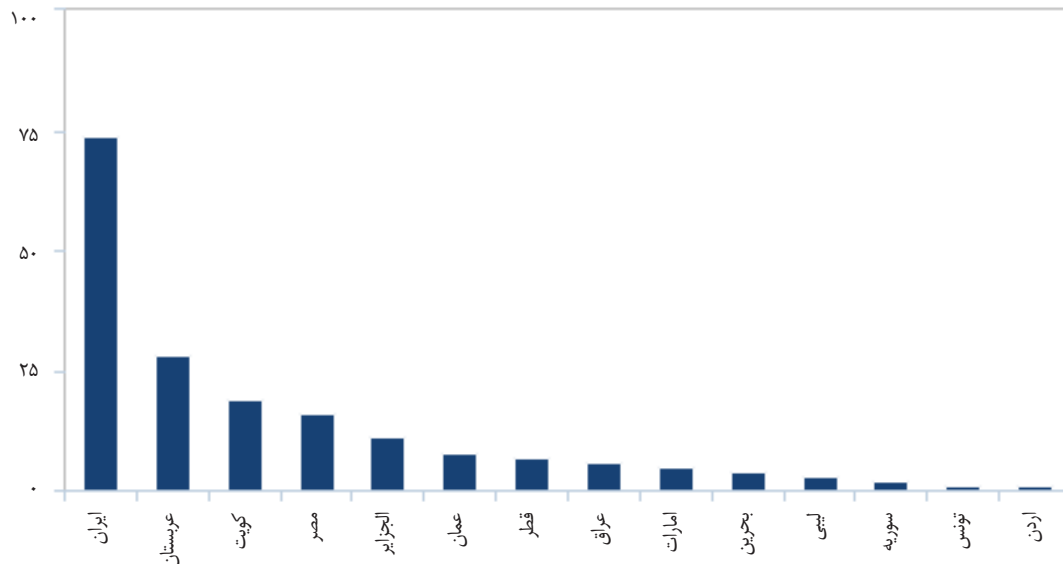

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

عوامل مثبت بنیادی اقتصادی و جمعیتی دورنمای درازمدت تقاضا در مقیاس گسترده‌تر در بخش‌های صنعتی، خانگی و تولید برق را تقویت می‌کند. علاوه بر این، متنوع‌سازی سبد انرژی، تغییر الگوی مصرف از نفت به سمت گاز و رشد صنایع پایین‌دستی سبب می‌شود گاز طبیعی در دهه پیش رو سهم بیشتری از سبد نهایی مصرف را به خود اختصاص دهد. ایران و عربستان سعودی موتور اصلی رشد تقاضا در این منطقه هستند و ۵۰ درصد از افزایش تقاضا در منطقه را در دهه مورد پیش‌بینی به خود اختصاص می‌دهند. این امر ناشی از بزرگی بازار داخلی گاز این دو کشور، قوت کلی تقاضای انرژی، جایگزینی گاز به جای نفت (عمدتاً در ایران) و افزایش دسترسی به عرضه‌های داخلی است.

تنوع مناسب رشد

خاورمیانه و شمال آفریقا - خالص تغییر در تقاضا برای گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)، f۲۰۳۰f-۲۰۲۱f

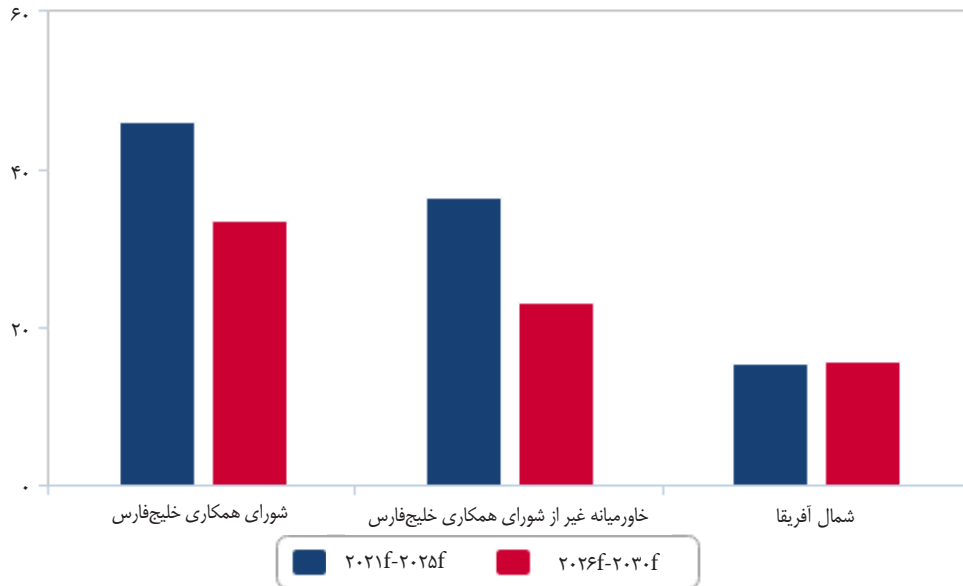

f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: مؤسسه فیچ

در سطح زیرمنطقه‌ای، رشد به شکل نسبتاً مناسبی توزیع خواهد شد؛ در حالی که تقاضا در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس ۲۳٫۵ درصد رشد می‌کند، رشد تقاضا در شمال آفریقا و خاورمیانه به غیر از شورای همکاری خلیج فارس به ترتیب ۲۵٫۹ درصد و ۳۰٫۸ درصد خواهد بود. بخش قابل توجهی از این تقاضای اضافی از طریق عرضه داخلی تأمین می‌شود. شمال آفریقا در این زمینه یک استثناست، جایی که در آن گسست فزاینده‌ای در بازار گاز بین چشم‌انداز نزولی تولید و چشم‌انداز صعودی مصرفی مصرف قابل مشاهده است. این امر به واسطه ترکیبی از کاهش شدید صادرات و افزایش کند واردات، منجر به وخامت شدیدتر تراز تجاری گاز منطقه می‌شود.

ریسک افزایش کسری گاز در شمال آفریقا

خاورمیانه و شمال آفریقا - خالص تغییر تولید و تقاضای گاز طبیعی خشک (میلیارد متر مکعب)، ۲۰۲۱f-۲۰۳۰f

e برآورد و f پیش‌بینی مؤسسه فیچ است. منبع: ابتکار مشترک آمارهای نفتی، اوپک، منابع ملی، اداره اطلاعات انرژی آمریکا و مؤسسه فیچ

Oil & Gas Glossary

Term	Description	Term	Description
AOR	additional oil recovery	IOC	international oil company
APA	awards for predefined areas	IPO	initial public offering
API	American Petroleum Institute	JOC	joint operating company
bbl	barrel	JODI	joint organisations data initiative
bcm	billion cubic metres	JPDA	joint petroleum development area
b/d	barrels per day	LAB	linear alkyl benzene
boe	barrels of oil equivalent	LDPE	low density polypropylene
BTU	British thermal unit	LNG	liquefied natural gas
capex	capital expenditure	LPG	liquefied petroleum gas
CBM	coal bed methane	mcm	million cubic metres
CEE	Central and Eastern Europe	MENA	Middle East and North Africa
CSG	coal seam gas	MoU	memorandum of understanding
DoE	US Department of Energy	mt	metric tonne
DM	developed markets	mtpa	million tons per annum
EBRD	European Bank for Reconstruction & Development	NGL	natural gas liquids
EEZ	exclusive economic zone	NGV	natural gas vehicle(s)
EIA	US Energy Information Administration	NOC	national oil company
EM	emerging markets	opex	operating expenditure
EOR	enhanced oil recovery	PE	polyethylene
E&P	exploration and production	PP	polypropylene
EPSA	exploration and production sharing agreement	PSA	production sharing agreement
EV	electric vehicle(s)	PSC	production sharing contract
FID	final investment decision	R&D	research and development
FDI	foreign direct investment	R/P	reserves/production
FEED	front end engineering and design	RPR	reserves to production ratio
FLNG	floating liquefied natural gas	SGI	strategic gas initiative
FPSO	floating production, storage and offloading	Sol	statement of intent
FSRU	floating storage and regasification unit	SPA	sale and purchase agreement
FTA	free trade agreement	SPR	strategic petroleum reserve
FTZ	free trade zone	SSA	Sub-Saharan Africa
GCC	Gulf Cooperation Council	tcm	trillion cubic metres
G&G	geological and geophysical	t/d	tonnes per day
GS	geological survey	toe	tonnes of oil equivalent
GTL	gas to liquids	tpa	tonnes per annum
GWh	gigawatt hours	TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
HDPE	high density polyethylene	TWh	terawatt hours
HoA	heads of agreement	USGS	US Geological Survey
IEA	International Energy Agency	WIPO	World Intellectual Property Organization
IGCC	integrated gasification combined cycle	WTI	West Texas Intermediate

روش‌شناسی نفت و گاز

تفکر پیوسته

ما از یک مدل ساده و شفاف به عنوان مبنای پیش‌بینی‌های خود در صنایع مختلف استفاده می‌کنیم، اما اتکای اصلی ما بر ارزیابی‌های کارشناسی تحلیلگران خودمان است تا اطمینان حاصل کنیم تمامی بینش‌های حاصل از رویکرد منحصر به فرد تفکر پیوسته ما در پیش‌بینی‌ها لحاظ می‌شوند. به باور ما، استفاده از تخصص و ارزیابی تحلیلگران بهترین ابزار جهت ارائه دقیق‌ترین، به‌روزترین و جامع‌ترین بینش‌ها به مشتریان است.

در رویکرد مبتنی بر تفکر پیوسته ما در زمینه پیش‌بینی و تحلیل، متغیرهای کلان حاصل از ارزیابی ما پیرامون ریسک کشورها نیز لحاظ شده‌اند تا بدین ترتیب بینش منحصر به فرد و ارزشمندی پیرامون تمامی عوامل ریسک کلان، سیاسی و صنعتی مؤثر بر فعالیت‌های مشتریان و نیز پتانسیل درآمدزایی در صنعت یا صنایعی که آن‌ها در آن فعالیت دارند در اختیارشان قرار دهیم.

روش‌شناسی نفت و گاز

در مورد صنایع نفت و گاز، ما داده‌های تاریخی و نیز پیش‌بینی‌هایی ده‌ساله را برای ۴۵ متغیر کلیدی این صنایع شامل تولید نفت و گاز، تولید و مصرف سوخت‌های پالایش‌شده، ظرفیت صنایع پالایشگاهی، تولید سوخت‌های پالایش‌شده و تجارت نفت و گاز طبیعی در اختیار داریم. ما همچنین داده‌های تاریخی و پیش‌بینی‌های ده‌ساله‌ای نیز برای ۳۶ شاخص قیمت انرژی در اختیار داریم.

پیش‌بینی‌های ما ترکیبی از ارزیابی‌های کارشناسی تحلیلگران و سری زمانی تاریخی مربوط به هر بازار هستند. تحلیلگران ما در بخش نفت و گاز با سایر تیم‌های تحلیلی فعال در مؤسسه از جمله تیم ارزیابی ریسک کشورها، تیم کالاها، برق، خودرو و زیرساخت در تعامل هستند. بدین ترتیب، این تحلیلگران درک جامعی از عوامل خارجی مختلفی که ممکن است در سطح کشوری، منطقه‌ای یا جهانی بر دورنمای صنایع نفت و گاز تأثیرگذار باشند، خواهند داشت. علاوه بر این، در پیش‌بینی‌های ما در ارتباط با صنایع نفت و گاز ارزیابی‌های مربوط به ریسک سیاسی، دورنمای قوانین و مقررات و نیز دورنمای هزینه‌های سرمایه‌ای در این صنایع نیز لحاظ می‌شوند.

یک چرخه پایش داده‌ها به طور مستمر در جریان است که در آن پایگاه‌های داده هر سه ماه یک بار به‌روز رسانی می‌شوند. تحلیلگران در صورت نیاز به منظور اعمال تغییرات لازم در پیش‌بینی‌ها از ارزیابی‌های خود خارج از این چرخه نیز استفاده می‌کنند.

روش‌شناسی مختص بخش

رویکرد ما در زمینه پیش‌بینی، ترکیبی از تحلیل‌های از بالا به پایین و از پایین به بالا با تکیه بر داده‌های مربوط به طیف گسترده‌ای از منابع شرکتی، دولتی و چندجانبه است. همچنین در این پیش‌بینی‌ها از داده‌ها و تحلیل‌های اختصاصی مربوط به ۱۲۵ بازار و ۲۵ رشته صنعتی استفاده شده است.

تولید در صنایع بالادستی

پیش‌بینی‌های ما پیرامون طرف عرضه ماهیت از پایین به بالا دارد و در آن پروژه‌های مربوط به احداث مراکز جدید و نوسازی مراکز موجود تا سطح بازار با یکدیگر تجمیع شده‌اند و از این راه رقمی به عنوان تعداد کل به دست آمده است. ما نفت خام، گاز طبیعی مایع و میعانات را در محاسبه حجم تولید نفت محاسبه کرده‌ایم.

گاز طبیعی را نیز به عنوان گاز طبیعی خشک تعریف کرده‌ایم و انواع مایعات گاز طبیعی را در محاسبه تولید نفت لحاظ کرده‌ایم.

بخش عمده داده‌ها از شرکت‌های فعال در بازار و نهادهای قانون‌گذاری مربوطه مانند اداره اطلاعات انرژی آمریکا و ابتکار مشترک آمارهای نفتی دریافت شده‌اند.

ما ظرفیت تولید اعلام‌شده از سوی شرکت یا سازمان مورد نظر را لحاظ می‌کنیم، اما در مورد تاریخ آغاز پروژه‌ها و بازه زمانی راه‌اندازی آن‌ها مفروضات خود را بر مبنای اطلاعات موثق ارائه می‌کنیم.

به طور کلی ما تنها آن دسته از پروژه‌هایی را لحاظ می‌کنیم که پس از اتخاذ تصمیم نهایی سرمایه‌گذاری آغاز شده‌اند. با این حال، آن دسته از پروژه‌هایی که پیش از اتخاذ تصمیم نهایی سرمایه‌گذاری مورد بررسی قرار گرفته‌اند و احتمال پیشرفت در آن‌ها بیشتر بوده نیز لحاظ خواهند شد. احتمال پیشرفت یک پروژه نیز بر مبنای عوامل چندی مشخص می‌شود که شامل موارد ذیل هستند:

مؤلفه‌های اقتصادی مربوط به پروژه

قیمت رایج نفت یا گاز

بستر سیاسی و حقوقی

مفروضات مربوط به فرآیند تخصیص سرمایه در میان سهامداران

تولید قدیمی (تولیدی که تاریخ آغاز آن هر سالی پیش از آغاز بازه زمانی مورد پیش‌بینی باشد) بر مبنای روندهای تاریخی از پیش‌بینی‌ها کنار گذاشته می‌شود. اما ما بر مبنای سوابق نرخ افت، سرمایه‌گذاری پیش‌بینی‌شده در زمینه فن‌آوری بهبود استخراج نفت یا توسعه مجدد میادین قدیمی، تحولات در عرصه فناوری و سایر عوامل مرتبط، تعدیل‌هایی را در نرخ افت اعمال می‌کنیم.

میزان تولید برای نفت به واحد بشکه در روز و برای گاز طبیعی به واحد متر مکعب بیان می‌شود.

ظرفیت پالایش

پیش‌بینی‌های ما در زمینه ظرفیت پالایش حالت تجمیعی دارند و در آن‌ها تک‌تک پروژه‌ها (اعم از نوسازی یا بازسازی) تا سطح کل بازار تجمیع و مجموع آن‌ها به عنوان ظرفیت اسمی در نظر گرفته می‌شود.

بخش عمده داده‌ها از شرکت‌های فعال در بازار و نهادهای قانون‌گذاری مربوطه استخراج شده است.

ما ظرفیت اعلام‌شده تولید مواد خام توسط شرکت‌ها یا نهادهای مورد نظر را در محاسبات خود لحاظ می‌کنیم، اما مفروضاتی مبتنی بر آگاهی را نیز بر مبنای زمان آغاز و دوره بهره‌برداری از پروژه‌ها در نظر می‌گیریم.

در پیش‌بینی‌های مربوط به میزان ظرفیت، واحدهای تقطیر نفت خام (واحدهای تقطیر جوی) نیز لحاظ شده‌اند، اما ظرفیت فرآوری ثانویه در آن‌ها لحاظ نشده است.

به طور کلی ما تنها پروژه‌هایی را که تصمیم نهایی جهت سرمایه‌گذاری در آن‌ها اتخاذ شده در نظر می‌گیریم. با این حال، آن دسته از پروژه‌هایی که تصمیم نهایی در مورد سرمایه‌گذاری در آن‌ها هنوز اتخاذ نشده اما احتمال حصول پیشرفت در آن‌ها زیاد بوده نیز لحاظ خواهند شد.

این مقدار به صورت بشکه در روز بیان می‌شود.

بهره‌برداری از ظرفیت پالایش

این شاخص یک شاخص استنباطی است. مقدار این شاخص به صورت نسبت حجم تولید سوخت‌های پالایش شده به ظرفیت اسمی تولید محاسبه می‌شود. با توجه به غلظت پایین‌تر سوخت‌های پالایش شده، پالایشگاهی که با ۱۰۰ درصد ظرفیت اسمی تولید مواد خام خود کار می‌کند، بر مبنای این شاخص با ظرفیتی بیش از ۱۰۰٫۰ درصد فعالیت خواهد کرد. بهینه‌سازی فرایند و حذف گلوگاه‌ها که میزان تولید در یک مرکز معین را افزایش می‌دهند، اما در پیش‌بینی اولیه ما در زمینه ظرفیت پالایش لحاظ نمی‌شوند نیز می‌توانند به مازاد بهره‌برداری منجر شوند.

به طور کلی، مراکز تازه تأسیس و پیشرفته‌تر در مقایسه با مراکز و تأسیسات قدیمی با نرخ بهره‌برداری بالاتری کار می‌کنند. این شاخص به واحد بشکه در روز بیان می‌شود.

تولید محصولات پالایش شده

تولید اولیه سوخت‌های پالایش شده تابعی از ظرفیت صنایع پالایشگاهی در یک بازار و نرخ بهره‌برداری پیش‌بینی شده در آن است. همچنین ما تولید را به تولید گاز، گازوییل، بنزین، سوخت جت، نفت سفید، نفت کوره، ال‌پی‌جی و سایر محصولات تقسیم کرده‌ایم. این تقسیم‌بندی بر مبنای روندهای گذشته صورت گرفته است. مقدار این شاخص به واحد بشکه در روز بیان می‌شود.

مصرف محصولات پالایش شده و گاز طبیعی

پیش‌بینی‌های ما در مورد مصرف محصولات پالایش شده و گاز طبیعی ماهیتی از بالا به پایین دارند و در آن‌ها از طیف متنوعی از پیش‌بینی‌ها در سطح بازار که توسط سایر تیم‌های تحلیلی در مؤسسه فیچ و نیز سری زمانی تاریخی هر بازار استفاده شده است. از جمله عوامل رایج دخیل در رشد تقاضا برای سوخت می‌توان به بستر اقتصادی و سیاسی داخلی، روندهای جمعیتی و تحولات در بخش‌های دارای مصرف انرژی بالای اقتصاد و نیز توسعه و در دسترس بودن امکانات زیرساختی اشاره کرد.

ما همچنین میزان مصرف محصولات پالایش شده را نیز به مانند تولید سوخت‌های پالایش شده به گازوییل، بنزین، سوخت جت، نفت سفید، نفت کوره، ال‌پی‌جی و سایر محصولات تقسیم کرده‌ایم.

این شاخص برای نفت به واحد بشکه در روز و برای گاز طبیعی به واحد متر مکعب بیان می‌شود.

تجارت نفت

شاخص تجارت نفت یک شاخص محاسباتی است.

ما میزان خالص صادرات نفت خام و سایر مایعات را به صورت مجموع تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر سوخت‌های مایع و مقادیر افزایش ظرفیت پالایش منهای میزان تولید محصولات پالایش شده محاسبه می‌کنیم.

مقدار خالص صادرات محصولات پالایش شده از تفریق میزان مصرف محصولات پالایش شده از میزان تولید این محصولات به دست می‌آید. ما مقوله تجارت را نیز به مانند پیش‌بینی‌های مربوط به تولید و مصرف به زیرگروه‌های گازوییل، بنزین، سوخت جت، نفت سفید، نفت کوره، ال‌پی‌جی و سایر محصولات تقسیم‌بندی کرده‌ایم. ارزش صادرات خالص نفت (نفت خام و مشتقات آن)، به صورت مجموع تولید نفت خام، ان‌جی‌پی‌ال و سایر مایعات سوختی و مقادیر افزایش ظرفیت پالایش منهای میزان مصرف محصولات پالایش شده محاسبه می‌شود.

در پیش‌بینی‌های ما در مورد صادرات خالص به عنوان شاخصی محاسباتی، تغییرات سالانه در موجودی لحاظ نمی‌شوند. این امر می‌تواند به بروز برخی اختلافات ناچیز میان مجموعه داده‌های تاریخی ما و گردش‌های مشاهده شده مبادلات تجاری منجر شود.

مقدار این شاخص به واحد بشکه در روز بیان می‌شود.

پیش‌بینی‌های مربوط به گاز

تجارت گاز

در پیش‌بینی‌های ما در مورد میزان خالص صادرات به عنوان شاخصی محاسباتی، تغییرات سالانه در میزان موجودی لحاظ نمی‌شوند. این مسئله می‌تواند به بروز برخی اختلافات جزئی میان مجموعه‌های داده‌های تاریخی ما و گردش‌های تجاری مشاهده شده منجر شود.

صادرات خالص گاز طبیعی خشک

این شاخص یک شاخص محاسباتی است که مقدار آن از تفریق میزان مصرف گاز طبیعی خشک از میزان تولید آن به دست می‌آید.

یکی از زیرگروه‌های این شاخص میزان صادرات خالص ال‌ان‌جی است.

مقدار صادرات خالص ال‌ان‌جی از تفریق میزان ناخالص واردات ال‌ان‌جی از میزان صادرات ناخالص این ماده به دست می‌آید.

پیش‌بینی‌های مربوط به مقادیر ناخالص صادرات و واردات حالت تجمعی دارند و در آن‌ها پروژه‌های مایع‌سازی و تبدیل مجدد به گاز (اعم از احداث یا نوسازی) تا سطح کل بازار با یکدیگر تجمیع شده‌اند. ما برای این منظور از پایگاه داده‌های مربوط به پروژه‌های ال‌ان‌جی استفاده کردیم که شامل فهرست جامعی از مراکز مایع‌سازی و تبدیل مجدد به گاز در هر بازار است.

صادرات خالص از طریق خطوط لوله

این شاخص یک شاخص محاسباتی است و مقدار آن نیز از تفریق میزان صادرات خالص ال‌ان‌جی از میزان اسمی صادرات خالص گاز طبیعی به دست می‌آید. با توجه به اینکه تغییرات در موجودی به طور غیرمستقیم در پیش‌بینی میزان خالص صادرات گاز از طریق خطوط لوله لحاظ می‌شوند، ممکن است اختلاف‌های اندکی میان مجموعه داده‌های تاریخی ما و گردش‌های مشاهده‌شده تجاری وجود داشته باشد.

روش محاسبه شاخص ریسک به بازده

گروه‌های ماتریسی

ماتریس شاخص ریسک به بازده به دو گروه متمایز تقسیم می‌شود:

بازده‌ها: ارزیابی حجم و ظرفیت بالقوه رشد یک صنعت (بازده صنعت) و نیز ویژگی‌های کلان مربوط به کشور و صنعت مورد نظر که مستقیماً بر حجم فرصت‌های کاری در یک بخش معین از اقتصاد تأثیر دارند (بازده کشور).

ریسک‌ها: ارزیابی ویژگی‌های خرد مربوط به هر صنعت که در تحقق ظرفیت‌های بالقوه یک صنعت نقشی حیاتی دارند (ریسک‌های صنعت) و نیز ارزیابی کمیت‌پذیر پروفایل سیاسی، اقتصادی و عملکردی یک کشور (ریسک‌های کشور).

مزایای استفاده از شاخص‌های ریسک به بازده ما در زمینه نفت و گاز

شاخص جهانی: یک جدول جهانی که در آن تمامی کشورهای حاضر در فهرست مؤسسه فیچ در زمینه فعالیت‌های بالادستی در حوزه نفت و گاز، از کمترین میزان جذابیت (نزدیک‌ترین به صفر) تا جذاب‌ترین (نزدیک به صد) رتبه‌بندی شده‌اند.

دسترسی‌پذیری: تصویری آسان‌فهم و از بالا به پایین از پروفایل‌های ریسک به بازده جهانی، منطقه‌ای یا زیرمنطقه‌ای. مقایسه‌پذیری: استفاده از یک روش واحد در مورد صنایع نفت و گاز در ۶۸ کشور به کاربران امکان می‌دهد تا ورای مرزبندی‌های ناشی از گروه‌بندی‌های جهانی یا منطقه‌ای، فهرست‌هایی از کشورهایی که قصد مقایسه آن‌ها با یکدیگر را دارند تشکیل دهند.

امتیازدهی: امتیازاتی که از ۱۰۰ و با پراکنش بالا داده می‌شوند امکان انجام مقایسه‌های دقیق جهت سرمایه‌گذاری را فراهم می‌کنند. هرچه این امتیاز بیشتر باشد، پروفایل کشور مورد نظر از شرایط مناسب‌تری برخوردار است.

کمیت‌پذیری: ریسک فعالیت در بخش‌های بالادستی و پایین‌دستی در اقتصاد کشورهای مختلف جهان را کمیت‌گذاری کرده به تعیین نقاط حساس در کل محیط کسب و کار نیز کمک می‌کند.

جامعیت: مجموعه جامعی از شاخص‌ها جهت ارزیابی ریسک‌ها و بازدهی‌های مختص صنعت مورد نظر در کنار ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و عملیاتی.

نقطه شروع: این شاخص‌ها نقطه شروعی برای ارزیابی دورنمای بخش‌های بالادستی و پایین‌دستی صنایع نفت و گاز هستند و کاربران می‌توانند از آن پس به انجام تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های دقیق‌تر به منظور فهم هرچه عمیق‌تر بازار بپردازند.

توازن: ساختار چندشاخصی مانع از تحریف امتیازات و رتبه‌بندی نهایی به واسطه داده‌های پرت یا مقادیر بسیار بالا یا بسیار پایین می‌شود.

روش: روش ما تلفیقی از پیش‌بینی‌های اختصاصی، نظرات تحلیلگران و شاخص‌های مبنای پذیرفته‌شده در جهان (مانند امتیازات کسب و کار بانک جهانی و شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل) است.

روش محاسبه شاخص سود به بازده در فعالیت‌های بالادستی در صنایع نفت و گاز

در این شاخص، جذابیت هر کشور در صنعت نفت بر مبنای توازن ریسک‌ها و بازدهی حاصل از ورود و فعالیت در کشورهای مختلف کمیته‌گذاری و رتبه‌بندی می‌شود.

ما به منظور محاسبه مقدار این شاخص، ویژگی‌های مربوط به صنعت مورد نظر را با ویژگی‌های کلی‌تر اقتصادی، سیاسی و عملیاتی ترکیب می‌کنیم. سپس این ورودی‌ها را بر مبنای اهمیت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران در یک صنعت مشخص وزن دهی می‌کنیم. نتیجه این فرآیند، تصویری دقیق و موشکافانه از واقعیت‌های پیش روی سرمایه‌گذاران به لحاظ توازن میان فرصت‌ها و ریسک‌ها و نیز میان ویژگی‌های خاص یک صنعت خاص و ویژگی‌های کلی‌تر بازار خواهد بود. چنین تصویری، کاربران شاخص را قادر می‌سازد تا میزان جذابیت یک بازار را در یک چارچوب منطقه‌ای و جهانی مورد ارزیابی قرار دهند.

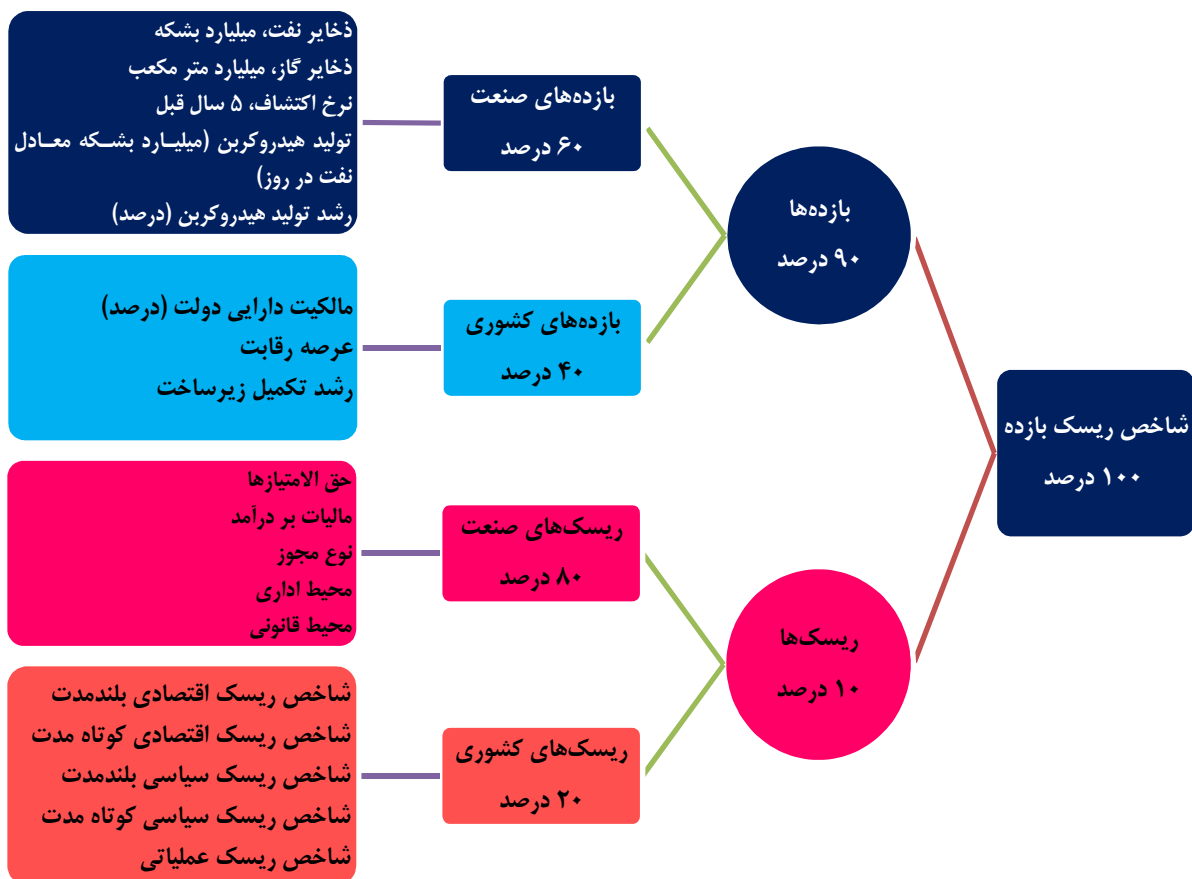
در این شاخص، پیش‌بینی‌ها و ارزیابی‌های تحلیلی اختصاصی ما پیرامون بستر حقوقی با یکدیگر ترکیب شده‌اند. به موازات تغییر در قوانین و مقررات و پیش‌بینی‌ها، امتیازات این شاخص نیز تغییر می‌کنند و بدین ترتیب نتایجی پویا و مبتنی بر پیش‌نگری به دست می‌دهند.

شاخص ریسک به بازده بخش‌های بالادستی صنایع نفت و گاز دربردارنده ۷۲ کشور است.

ارزیابی وزن دهی‌ها

ماتریس ما به عمد به شکلی طراحی شده که وزن بازده در یک بازار آن (۹۰ درصد امتیاز نهایی شاخص ریسک به بازده) و نیز وزن بخش بازده صنعت موردنظر در آن (۶۰ درصد امتیاز مربوط به بازدهی) بالا باشد. علت این مسئله نیز توجه به این واقعیت بوده که زمانی که بحث پتانسیل سرمایه‌گذاری درازمدت مطرح می‌شود، حجم و ظرفیت بالقوه رشد یک صنعت بیشترین اهمیت را در تعیین فرصت‌ها دارند و سایر عوامل ساختاری (عوامل جمعیتی، آمار نیروی کار و کیفیت زیرساخت‌ها) از درجه اهمیت کمتری برخوردار هستند. علاوه بر این، تمرکز و تخصص ما در بازارهای نوظهور و پیشرو، این سوگیری در توجه به حجم و رشد یک صنعت را ایجاب کرده است تا ما بتوانیم فرصت‌ها را در کشورهایی که چارچوب‌های حقوقی در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته پیشرفته و حجم صنایع نیز در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته بزرگ نیست، اما نسبت به وجود تمایل قوی برای سرمایه‌گذاری در آن‌ها اطمینان داریم، شناسایی کنیم.

وزن مربوط به شاخص‌ها و طبقه‌ها
 شاخص ریسک به بازده صنایع بالادست

منبع: مؤسسه فیچ

شاخص‌ها - توضیح و منابع - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادستی

منبع	دلیل	شاخص
منابع کشوری، داده‌های ما	• نشان‌دهنده حجم فرصت‌ها برای توسعه میدان نفتی است. داده‌ها مربوط به سال جاری هستند	ذخایر نفتی (میلیارد بشکه)
منابع کشوری، داده‌های ما	نشان‌دهنده حجم فرصت‌ها جهت توسعه میدان گازی است. داده‌ها مربوط به سال جاری هستند	ذخایر گاز (میلیارد متر مکعب)
محاسبه ما	دورنمای باقوه صنایع بالادستی را نشان می‌دهد	نرخ اکتشافات پنج سال اخیر
پیش‌بینی ما	نشان دادن مقادیر حجم تولید برای پنج سال بعد	تولید سوخت‌های هیدروکربنی (میلیارد بشکه معادل نفت)
پیش‌بینی ما	مشخص کردن پیش‌بینی میزان رشد تولید برای پنج سال آینده	رشد تولید سوخت‌های هیدروکربنی (میلیارد بشکه معادل نفت، درصد)
محاسبه ما	کل سهم کنترل شرکت‌های ملی نفت، دسترسی و محدودیت‌های باقوه دسترسی به منابع را نشان می‌دهد	مالکیت دولت بر دلاری‌ها (درصد)
محاسبه ما	پایه منابع را بر تعداد تقریبی شرکت‌های فعال تقسیم می‌کند و از این طریق سطح رقابت را نشان می‌دهد	عرصه رقابت
محاسبه ما	میزان و کیفیت زیرساخت‌های مربوط به صنایع نفت و گاز را محاسبه می‌کند میزان سهولت دسترسی و میزان سرمایه‌گذاری مورد نیاز در بخش مرمت و نگهداری را نشان می‌دهد	کامل بودن زیرساخت‌ها
محاسبه ما	امتیاز یک کشور را بر مبنای اینکه آیا مجوزهای مربوط به صنایع نفت و گاز به عنوان امتیاز، تفاهم‌نامه‌های سهمین شدن در تولید یا قراردادهای خدماتی ارائه می‌شوند نشان می‌دهد	نوع مجوز
منابع دولتی	نرخ مالیات نسبی پرداختی توسط شرکت‌های فعال در بخش نفت و گاز را نشان می‌دهد	مالیات بر درآمد
منابع دولتی	سایر پرداخت‌های الزامی (و مالیات‌های تکمیلی) علاوه بر مالیات بر درآمد را نشان می‌دهد	عوارض و مالیات‌های خاص
امتیاز ریسک عملیاتی ما	فرآیندهای مربوط به سهولت کسب و کار را با تأکید ویژه بر کاهش ریسک تأخیر در جدول زمانی اجرای پروژه‌ها را نشان می‌دهد	محیط اداری
امتیاز ریسک عملیاتی ما	شاخص دوم سهولت کسب و کار که چالش‌های باقوه در زمینه شفافیت و اثربخشی حاکمیت قانون را نشان می‌دهد	ریسک محیط قانونی
شاخص ریسک کشوری ما	در شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری رشد اقتصادی، بازار کار، ثبات قیمت‌ها، ثبات نرخ برابری پول ملی و پایداری تراز پرداخت‌ها و نیز دورنمای بدهی‌های مالی و خارجی برای دهه پیش رو لحاظ می‌شود.	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت
شاخص ریسک کشوری ما	هدف از شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت تعریف آسیب‌پذیری‌های کنونی و ارزیابی رشد واقعی تولید ناخالص داخلی، تورم، بیکاری، نوسان نرخ ارز، تغییرات در تراز پرداخت‌ها و نیز اسناد مربوط به بدهی‌های مالی و خارجی در طی دو سال آینده است.	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت
شاخص ریسک کشوری ما	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری عرصه سیاسی کشورها را بر پایه این فرض مورد ارزیابی قرار می‌دهد که کشورهای لیبرال و دموکراتیک فاقد تنش‌های فرقه‌ای و برخورداری از برابری گسترده در زمینه درآمد، قوی‌ترین ویژگی‌های مربوط به ثبات سیاسی را در یک افق زمانی چندساله از خود نشان می‌دهند	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت
شاخص ریسک کشوری ما	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت به ارزیابی ریسک‌های سیاسی مرتبط با ثبات جو حاکم بر سرمایه‌گذاری در یک بازه زمانی کوتاه‌تر، حداکثر تا ۳۴ ماه آینده می‌پردازد	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت
شاخص ریسک عملیاتی ما	شاخص ریسک عملیاتی ما بر شرایط موجود در ارتباط با چهار حوزه اصلی ریسک متمرکز است: بازار کار، تجارت و سرمایه‌گذاری، مسائل لجستیکی و جرایم و امنیت.	شاخص ریسک عملیاتی

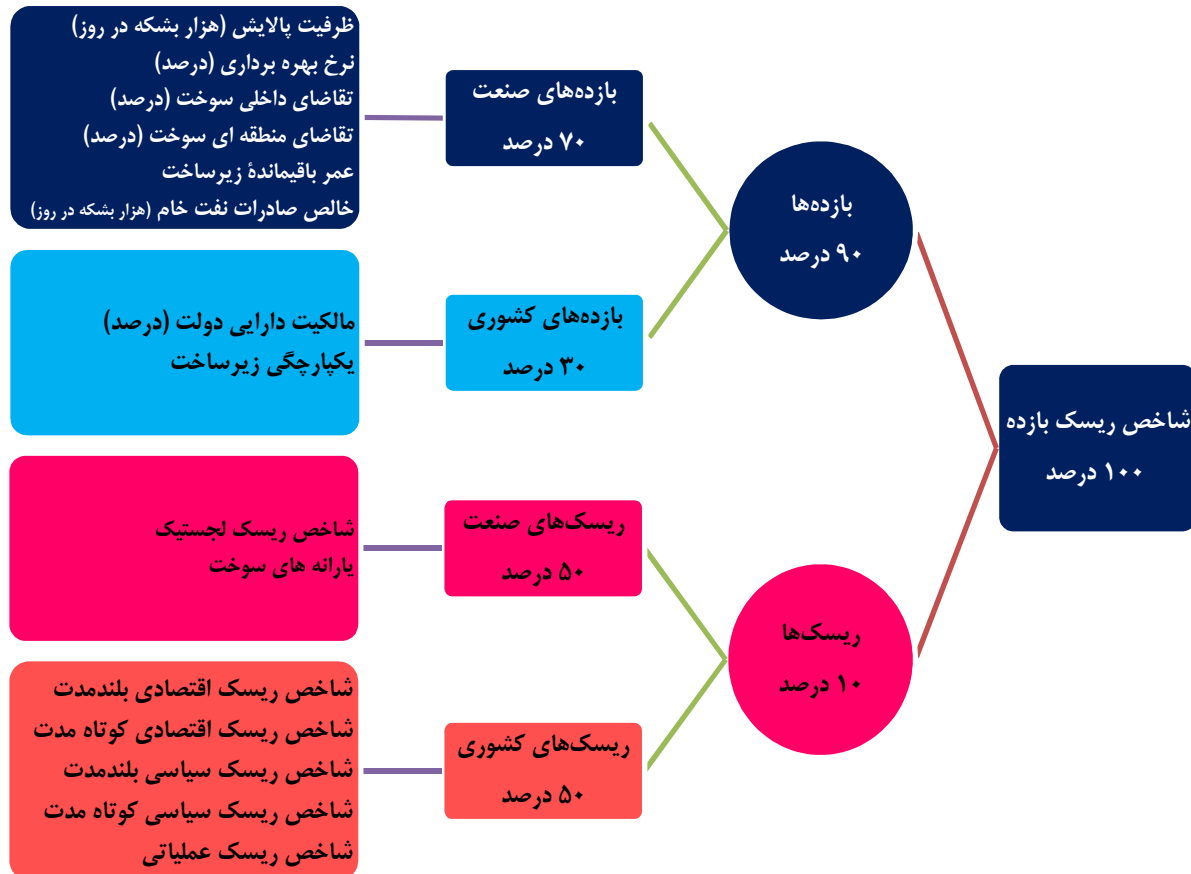
روش محاسبه شاخص ریسک به بازده در بخش‌های پایین‌دستی صنایع نفت و گاز

در این شاخص میزان جذابیت یک کشور در بخش صنایع پایین‌دستی بر مبنای توازن میان ریسک‌ها و بازده ناشی از ورود و فعالیت در بازار کشورهای مختلف کمیّت‌گذاری و رتبه‌بندی‌های کلی‌تر سیاسی، اقتصادی و عملیاتی بازار تلفیق می‌شوند. سپس این ورودی‌ها را بر مبنای میزان اهمیت در تصمیم‌گیری‌های سرمایه‌گذاران در یک صنعت معین، وزن‌دهی می‌کنیم. حاصل این فرایند، تصویری موشکافانه و دقیق از واقعیت‌های پیش روی سرمایه‌گذاران به لحاظ توازن میان فرصت‌ها و ریسک‌ها و نیز میان ویژگی‌های مختص یک صنعت خاص و ویژگی‌های کلی‌تر بازار خواهد بود. بدین ترتیب کاربران این شاخص می‌توانند میزان جذابیت یک بازار را در سطح منطقه‌ای و جهانی ارزیابی کنند.

در این شاخص پیش‌بینی‌ها و ارزیابی‌های کارشناسی اختصاصی ما پیرامون نظام‌های حقوقی با یکدیگر تلفیق شده‌اند. به موازات تغییر در قوانین و مقررات و نیز پیش‌بینی‌ها، امتیازات مربوط به این شاخص نیز تغییر می‌کنند و بدین ترتیب برآیند پویا و مبتنی بر پیش‌نگری را به دست می‌دهند.

وزن مربوط به شاخص‌ها و طبقه‌ها

شاخص ریسک به بازده صنایع پایین‌دست

منبع: مؤسسه فیچ

ارزیابی وزن‌دهی‌ها

ماتریس ما به عمد به شکلی طراحی شده که وزن بازدهی در آن بسیار بالا (۹۰ درصد امتیاز نهایی شاخص) است. همچنین در درون این مؤلفه نیز وزن بسیار زیادی برای بخش بازدهی صنعت (۷۰ درصد امتیاز نهایی مربوط به بازدهی) در نظر گرفته شده است. این مسئله ناشی از این واقعیت است که زمانی که بحث ظرفیت‌های بالقوه درازمدت سرمایه‌گذاری به میان می‌آید، حجم و ظرفیت بالقوه یک صنعت برای رشد بیشترین میزان اهمیت را در تعیین فرصت‌ها دارند و عوامل ساختاری دیگر (عوامل جمعیتی، آمار مربوط به نیروی کار و کیفیت زیرساخت‌ها) در درجه بعدی اهمیت قرار دارند. علاوه بر این، تمرکز و تخصص ما در بازارهای نوظهور و پیشرو، این سوگیری در توجه به حجم و رشد یک صنعت را ایجاد کرده است تا ما بتوانیم فرصت‌ها را در کشورهایی که چارچوب‌های حقوقی در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته پیشرفته و حجم صنایع نیز در آن‌ها به اندازه کشورهای توسعه‌یافته بزرگ نیست، اما نسبت به وجود تمایل قوی برای سرمایه‌گذاری در آن‌ها اطمینان داریم شناسایی کنیم.

شاخص‌ها - توضیح و منابع - شاخص ریسک به بازده صنایع بالادستی

شاخص	دلیل	منبع
بازده صنعت	ظرفیت پالایش (هزار بشکه در روز) - میانگین پنج‌ساله	حجم کنونی صنایع پالایش‌شده را در قیاس با بازارهای مشابه به صورت کمی نشان می‌دهد. پیش‌بینی ما
	نرخ بهره‌وری (درصد) میانگین پنج‌ساله	میزان کارایی مراکز موجود و نیز موارد مازاد یا کمبود ظرفیت را نشان می‌دهد. محاسبه ما
	تقاضای داخلی برای سوخت (هزار بشکه در روز) میانگین پنج‌ساله	حجم بازار تقاضای داخلی در قیاس با بازارهای مشابه را نشان می‌دهد. پیش‌بینی ما
	تقاضا برای سوخت (در صد رشد) میانگین پنج‌ساله	فرصت تقاضای داخلی و نیز روند مصرف را نشان می‌دهد. پیش‌بینی ما
	میزان تقاضای منطقی برای سوخت - میانگین پنج‌ساله	حجم بازار صادرات منطقه‌ای را به عنوان نماگر فرصت صادرات نشان می‌دهد. پیش‌بینی ما
	طول عمر زیرساخت‌ها	محاسبه تقریبی طول عمر زیرساخت‌ها به منظور تعیین عمر فعال باقی‌مانده. محاسبه ما
	خالص صادرات اسمی مواد خام (هزار بشکه در روز) - میانگین پنج‌ساله	ظرفیت مازاد عرضه نفت داخلی را به عنوان خوراک بالقوه نشان می‌دهد. محاسبه ما
بازدهی کشور	مالکیت دولت بر دارایی (درصد)	نشان می‌دهد که چه میزان از بازار موردنظر آماده جذب سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی است. محاسبه ما
	جمعیت	حجم بازار را بر مبنای میزان کل جمعیت نشان می‌دهد. محاسبه ما
	رشد جمعیت (درصد)	حجم بالقوه بازار را بر مبنای نرخ رشد جمعیت در طی پنج سال نشان می‌دهد. محاسبه ما
ریسک‌های صنعت	ریسک لجستیک	شاخصی تطبیقی را در زمینه سهولت انتقال خوراک پتروشیمی‌ها، توزیع و پخش سوخت و انعطاف در صادرات و واردات به دست می‌دهد. عملیاتی ما
	یارانه‌های مربوط به سوخت	اگر قیمت‌های سوخت پایین‌تر از هزینه‌های بازار باشند، از امتیاز آن بازار کسر می‌شود. محاسبه ما
ریسک‌های کشوری	شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت	در شاخص ریسک اقتصادی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری رشد اقتصادی، بازار کار، ثبات قیمت‌ها، ثبات نرخ برابری پول ملی و پایداری تراز پرداخت‌ها و نیز دورنمای بدهی‌های مالی و خارجی برای دهه پیش رو لحاظ می‌شود. شاخص ریسک کشوری ما
	شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت	هدف از شاخص ریسک اقتصادی کوتاه‌مدت، تعریف آسیب‌پذیری‌های کنونی و ارزیابی رشد واقعی تولید ناخالص داخلی، تورم، بیکاری، نوسان نرخ ارز، تغییرات در تراز پرداخت‌ها، و نیز اسناد مربوط به بدهی‌های مالی و خارجی در طی دو سال آینده است. شاخص ریسک کشوری ما
	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت	شاخص ریسک سیاسی بلندمدت ویژگی‌های ساختاری عرصه سیاسی کشورها را بر پایه این فرض مورد ارزیابی قرار می‌دهد که کشورها لیبرال و دموکراتیک فاقد تنش‌های فرقه‌ای و برخورداری از برابری گسترده در زمینه درآمد، قوی‌ترین ویژگی‌های مربوط به ثبات سیاسی را در یک افق زمانی چندساله از خود نشان می‌دهند. شاخص ریسک کشوری ما
	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت	شاخص ریسک سیاسی کوتاه‌مدت به ارزیابی ریسک‌های سیاسی مرتبط با ثبات جو حاکم بر سرمایه‌گذاری در یک بازه زمانی کوتاه‌تر، حداکثر تا ۲۴ ماه آینده می‌پردازد. شاخص ریسک کشوری ما
شاخص ریسک عملیاتی	شاخص ریسک عملیاتی ما بر شرایط موجود در ارتباط با چهار حوزه اصلی ریسک متمرکز است: بازار کار، تجارت و سرمایه‌گذاری، مسائل لجستیکی و جرایم و امنیت. شاخص ریسک عملیاتی ما	

منبع:

Iran; Oil & Gas Report, Q3 2021
Includes 10-year forecasts to 2030
Fitch Solutions
May, 2021